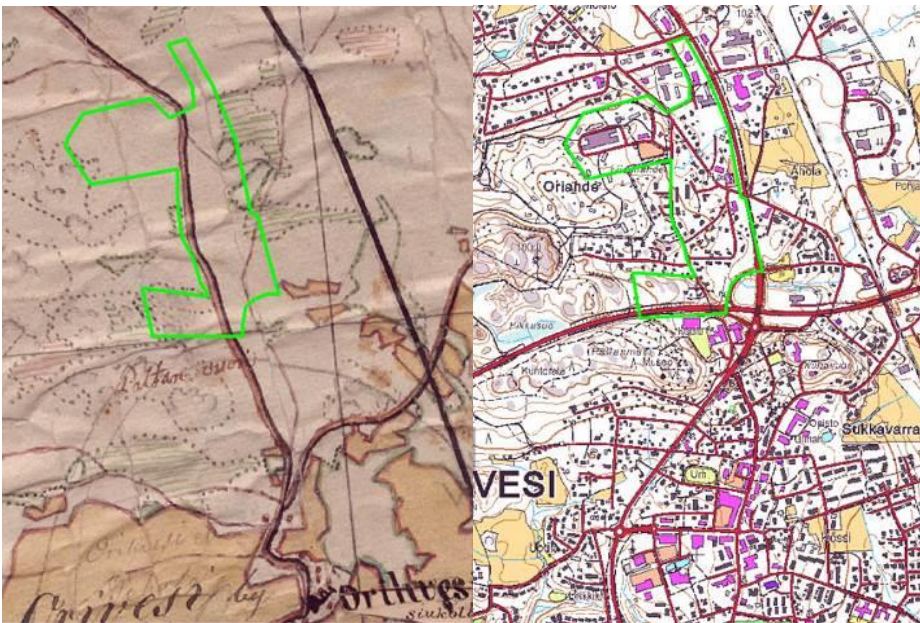

ORIVEDEN KAUPUNKI

LEHDISTÖ-VARIKKO-ORIAHDE ASEMAKAAVA-ALUEEN RAKENNETUN YMPÄRISTÖN INVENTOINTI

**Rakennetun ympäristön kerrostumat, kylämaiseman
reunalta teollisuus- ja taajamamaisemaksi**

28.10.2014

Raportin ja kannen kuvat: Jari Heiskanen. Kansi: kaava-alue eri-ikäisillä kartoilla, vasemmalla 1770-/1840-1880-lukuja kuvaava pitäjänkartta ja oikealla nykykartta.

28.10.2014

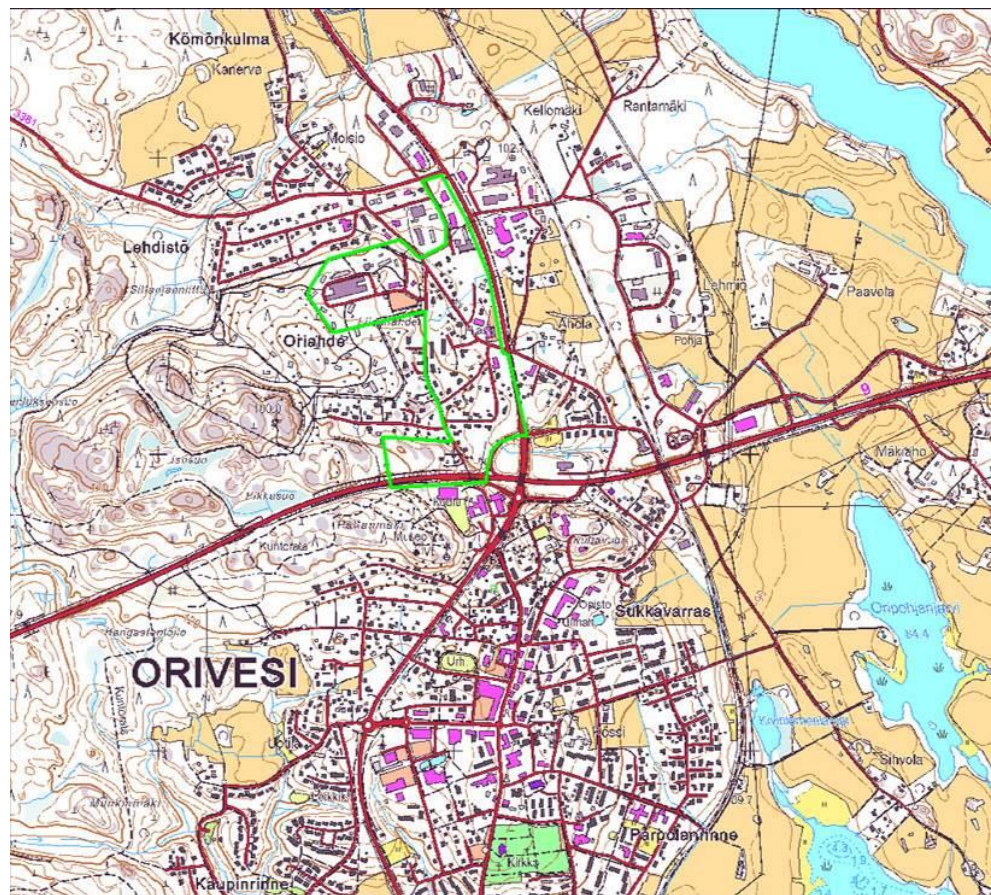
SISÄLLYSLUETTELO

1	Johdanto	1
	Alueen yleiskuva	2
2	Historia.....	4
2.1	Asemakaava-alue kartoilla 1770- 2014	5
2.2	Historialliset tielinjat.....	10
3	Nykymaiseman rakennuskaudet	16
3.1	Vuodet 1900–1939	16
3.2	Vuodet 1940–1959	18
3.3	Vuodet 1960–1979	20
3.4	Vuodet 1980–2010	23
4	Inventoidut alueet ja kohteet	25
4.1	Alue: Pikkukaaren vanhempi asutus	25
4.1.1	Kivelä	27
4.1.2	Kuusela	30
4.1.3	Kotimäki	32
4.2	Alue: Ahteentien vanhempi pienasutus	34
4.2.1	Pihlajisto	36
4.2.2	Sillankorva	38
4.2.3	Santapakka	40
4.2.4	Vuorenrinne (kaava-alueen ulkopuolella)	42
4.3	Entinen Oriveden asevarikko (Oricopa)	44
4.3.1	Vanha varikkoalue, rakennuskohteet	51
4.3.2	Varikon vanha varastoalue	62
4.3.3	Uusi varikkoalue	72
4.3.4	Alueet: Vanha varikko, vanha varastoalue ja uusi varikko	79
4.4	Hongikko	82
4.5	Kivenpainama	87
4.6	Alava	89
5	Yhteenveto ja johtopäätökset	91
5.1	Kulttuuriympäristön ominaispiirteet ja kehitys	91
5.2	Kulttuuriympäristön inventointi ja arvot	94
6	Lähteet	104

1 Johdanto

Oriveden Oriahteen rakennetun kulttuuriympäristön inventointi on toteutettu asemakaavatasoisena. Työ liittyy Lehdistö-Varikko-Oriahde asemakaavan taustaksi tehtäviin selvityksiin. Keskustan nykyinen yleiskaava on 1980-luvulta, ja nyt laadittavan asemakaavan tavoitteena on liikenneasioiden, mm. pysäköinnin ja meluvallien osoittaminen sekä Oricopan teollisuusalueen järjestely. Inventoinnin kenttätyöt ja raportoinnin on tehnyt tutkija, FM Jari Heiskanen. Selvitystyö tehtiin syys-lokakuussa 2014. Kaava-alue sijoittuu Oriveden nykyisen taajaman pohjoisosaan, aluetta rajaavat Jyväskylätie (vt.9.), Mäntäntie, Ahteentie ja Lehmilaidantie. Kaava-alue on Oriveden kirkonkylän entistä, 1800-luvulla raivattua viljelymaisemaa sekä sitä rajaavaa kivistä metsärinnettä, joka on asteittain muuttunut 1900-luvulla osaksi Oriveden keskustaajamaa.

Kartta: Kaava-alueen sijainti ja rajaus Oriveden taajama-alueella.

Pohjakartta MML 2014.

Alueen yleiskuva

Kaava-alueita ja sen rakennettua ympäristöä on rakennettu 1900-luvun alkupuolelta alkaen. Asuin-, teollisuus- ja tierakentaminen on synnyttänyt maisemaan ajallisia kerrostumia ja katumaisemia. Alueen rakentamisen kirjo on laajaa, käsittäen eri-ikäisten omakotitalojen ohella myös 1950- ja 1970-lukujen kerrostaloja. Rakennusten julkisivumateriaaleissa ovat edustettuna puu, rappaus, teräs, tiili ja elementit. Vaihteellinen, jatkuvasti täydentävä rakentaminen on synnyttänyt paikoin pieniä kokonaisuuksia. Aikaisempi peltomaisema on alueelta kadonnut viimeistään 1960-luvulla alkaneen voimakkaan taajamarakentamisen ja tiestön uudistumisen yhteydessä. Alueen yleisilme on peitteinen ja käsittää useita pienmaisemia. Rehevät puutarhat, rakennusten sijoittuminen irti tielinjasta sekä metsäiset mäki-alueet tekevät katumaisemista varsin sulkeutuneita.

Inventointi

Inventoinnissa on kartoitettu kaava-alueen ominaispiirteet, kehityshistoria ja aluekokonaisuudet 1700-luvulta lähtien. Kaavoituksessa huomioitavista tai kulttuuriympäristön keskeisiä ilmiöitä edustavista alueista ja rakennuksista on laadittu inventointikortit, joissa alueiden ja kohteiden luonne on kuvattu valokuvoin, kartoin ja kirjallisesti. Inventoidut alueet ja kohteet on arvotettu kulttuuriympäristöarvojen pohjalta kolmeen luokkaan, I, II ja III, ja niille on annettu toimenpidesuosituksen. Kaavoituksessa olisi hyvä huomioida I luokan alueet ja kohteet sekä II luokan alueet. Oman kokonaisuutensa muodostavat vanhat tielinjat, joita ei ole arvoluokiteltu. Niiden huomiointi kaavassa on harkinnanvaraista.

Kappaleessa 5 on työn yhteenveto ja kulttuurihistoriallisten arvojen luokittelun sisältö. Inventoidut kohteet, arvot ja kulttuuriympäristön ikärakenne on esitelty liitteissä taulukko- ja karttamuodossa.

Liite 1. taulukko: inventoidut kohteet, aluekokonaisuudet ja kulttuurihistoriallinen arvoluokka

Liite 2. kartta: inventoidut kohteet, aluekokonaisuudet ja kulttuurihistoriallinen arvoluokka

Liite 3. kartta: inventoidut kohteet ja aluekokonaisuudet

Liite 4. kartta: Rakennusikäkartta

Liite 5. kartta: Rakennusikäkartta ja tiestön kehitys

Selvitys perustuu maastotöiden ohella aikaisempiin inventointeihin sekä kirjallisuus- ja arkistomateriaaliin. Työ on tehty pääosin Orivedeltä hankitun aineiston

pohjalta. Historialliset kartat ovat internetistä löytyvää digitaalista aineistoa tai Kansallisarkistosta. Kaupunginarkisto tiedot käsittivät lähinnä yksittäisiä karttoja ja myöhempiä muutospiirustuksia. Alkuperäisiä rakennuslupia, johtuen inventoitujen kiinteistöjen iästä, ei ollut käytettävissä. Oriveden kaupunginarkiston ohella käytettiin As. Oy. Hongikon taloarkistoa, jonka aineistoon sisältyivät lukuisat piirustukset ja rakennusprosessin eteneminen hallituksen pöytäkirjoissa. Selvitykseen liittyvät maastotyöt tehtiin 16.6., 5.9., 11.9., ja 1.10.2014. Rakennukset on dokumentoitu valokuvaamalla ja maastohavainnoin. Omistajia haastateltiin, jos heidät tavoitettiin.

Aikaisemmat inventoinnit ja arvot

Kaava-alueelta on kerätty kulttuuriympäristöön liittyvää tietoa vuosina 1988 ja 2008. Vuosina 1988–1989 tehdyssä inventoinnissa kerättiin museoviraston kortteille tietoja alueen ennen 1960-lukua rakennetuista kiinteistöistä. Kohteita oli tällöin kaava-alueella tai sen ympäristössä 22 kappaletta. Kortteihin on merkitty kiinteistöjen ja rakennusten sijainti- ja materiaalitietoja. Kortit eivät sisällä historiatietoja eikä kulttuuriympäristön arvoja ole luokiteltu. Toinen aluetta sivuva inventointi on vuonna 2008 julkaistu, Kumpuja ja kivinavettoja -niminen kulttuuriympäristöohjelma, jossa kaava-alueelta on arvoalueeksi rajattu vanhan tien linjaus ja Pikkukaari -nimisen tien miljöö. Kulttuuriympäristöohjelma kattaa koko kunnan, keskittyen kuitenkin maaseutualueille. Varsinaiset kaava-alueita koskevat kohdetiedot ovat näin ollen niukat.

Kaava-alueelta laadittiin Pirkanmaan maakuntamuseon tutkijan, Tiina Vaskon, toimesta arkeologinen inventointi vuonna 2012, jossa tarkasteltiin yhtenä kohteena, joskin laajempaan kokonaisuutena kaava-alueita leikkaavaa vanhaa Pohjanmaan tietä (nyk. Ahteentie). Vaskon tekemässä inventoinnissa tien säilyneet ja huomioitavat osat sijoittuvat kaava-alueen ulkopuolelle.

Tielinja on yhtenä kohteena vuonna 2011 tehdyssä Pirkanmaan historiallisesti merkittävät tiet – karttaselvityksessä, jossa siitä käytetään nimeä Orivesi-Uusikaarlepyy. Selvityksen teki arkeologi Kalle Luoto, Pirkanmaan maakuntamuseosta.

2 Historia

Oriveden kylän ja kaupunkitaajaman laajentumisaluetta

Nykyisen kaupunkitaajaman keskustassa sijainnut Oriveden kylä muodosti jo keskiajan lopulla Längelmäveden pohjoisosissa suurkylän, jossa oli 1560-luvulla jo 15 taloa. Omaksi seurakunnakseen Orivesi erkani Kangasalasta jo ennen 1540-lukua. Kylän kautta kulki 1700-luvulla ns. Laukaantie ja siitä kylässä erkaneva ns. Pohjanmaantie. Oriveden kautta kulkeva Pohjanmaan rata, Tampere-Haapamäki-Vaasa, valmistui vuonna 1882. Rautatie vauhditti kylän kehitystä, vaikka Orivedellä varsinainen asema sijoittui kauas kirkonkylän eteläpuolelle, Längelmäveden rantaan. Maastollisesti hankalampi kyläalue sai oman Oripohjan pysäkin 1882, joka sijoittui kaava-alueen itäpuolelle.

Oriveden kylä muodosti jo varhain merkittävän aluekeskuksen Hämeen pohjoisosassa, Kokemäenjoen vesistöön kuuluvan Längelmäveden reitin varrella. Oriveden kautta oli kulkenut jo varhain hyvä vesitie Hämeen sydänseuduilta sen pohjoisille eräalueille. Oriveden pitäjän keskustan muodosti Oriveden ryhmäkylä, jossa 1560-luvulla oli jo 15 taloa sekä kylän viereen rakennetut kirkko ja pappila. Merkittävän vesireitin ohella Oriveden kylää sivusivat maakunnalliset, Hämeestä Pohjanmaalle ja Laukaaseen suuntautuvat maantiet jo 1700-luvulla, sekä 1880-luvulta alkaen rautatie, jonka Oripohjan laiturit tuli kirkonkylän pohjoispuolelle, nykyisen asemakaava-alueen viereen. Kyläasutus levisi maanteiden ja rautatien suunnassa, ja 1900-luvun alkupuolella rautatieaseman, kirkonkylän ja Oripohjan pysäkin ympäristöön syntyi teollisuutta. Ensimmäinen pysäkkirakennus rakennettiin Oripohjan laiturille 1882. Oripohjan laiturin tuntumaan rakennettiin pian tiili-tehdas, mylly ja meijeri.

Rautatien, maanteiden ja suurten vesistöjen vaikutuksesta Orivesi teollistui voimakkaasti 1800-luvun lopulta alkaen, mikä vahvisti sen asemaa alueen keskuksena. Kaupan, teollisuuden ja palveluiden kasvu lisäsi Orivedellä maatalouden ulkopuolista työvoimaa, mikä näkyi pienasutuksen lisääntymisenä. Maatalousyhteiskuntaan liittyvät mäkituvat alkoivat muuttua 1920/30-luvulla omakotitaloiksi, jotka sijoituivat samoille paikoille mäkitupien kanssa, kylämaiseman ja pellon reunoille. Rakentaminen oli enimmäkseen puurakentamista, kirkonkylän ensimmäiset kiviset, kaksikerroksien liikerakennukset nähtiin 1930-luvulla.

Teollistuminen ja kaupungistuminen jatkuivat sodan jälkeen, jolloin asutus, teollisuusalueet ja uudet tiet alkoivat syrjäyttää kylän peltoja.

2.1 Asemakaava-alue kartoilla 1770- 2014

Kirkonkylän, Paltanmäen ja Kultavuoren pohjoispuolelle sijoittuva asemakaava-alue oli vielä 1770-luvulla Oriveden ja Ounipohjan kylien välistä asumaton raja-alue, jonka kautta kulki maakunnallisiin maanteihin kuuluva Pohjanmaantie. Paltanmäen ja Oriahteen itään laskevat kallioiset ja kiviset rinteet olivat metsien peitossa. Ennen isojakoa metsät olivat yhteisomistuksessa ja niitä käytettiin talojen lehmien laitumena, poltto- ja rakennuspuun ottoon tai kaskeamiseen. Rinteen alaosissa ja notkelmissa oli talojen omistukseen kuuluvia niittyjä, joilta kerättiin karjan rehu. Kaava-alueen kaakkoiskulmalla, nykyisen Mäntäntien, Jyväskyläntien ja Kaislalahdentien maastossa, oli ilmeisesti sotilastorpalle kuuluvia pieniä peltoja, niittyjä ja hakamaa. Varsinaista torppaa ei kartasta löytynyt. Nämä ensimmäiset peltotilkut jäivät kaava-alueen ulkopuolelle.

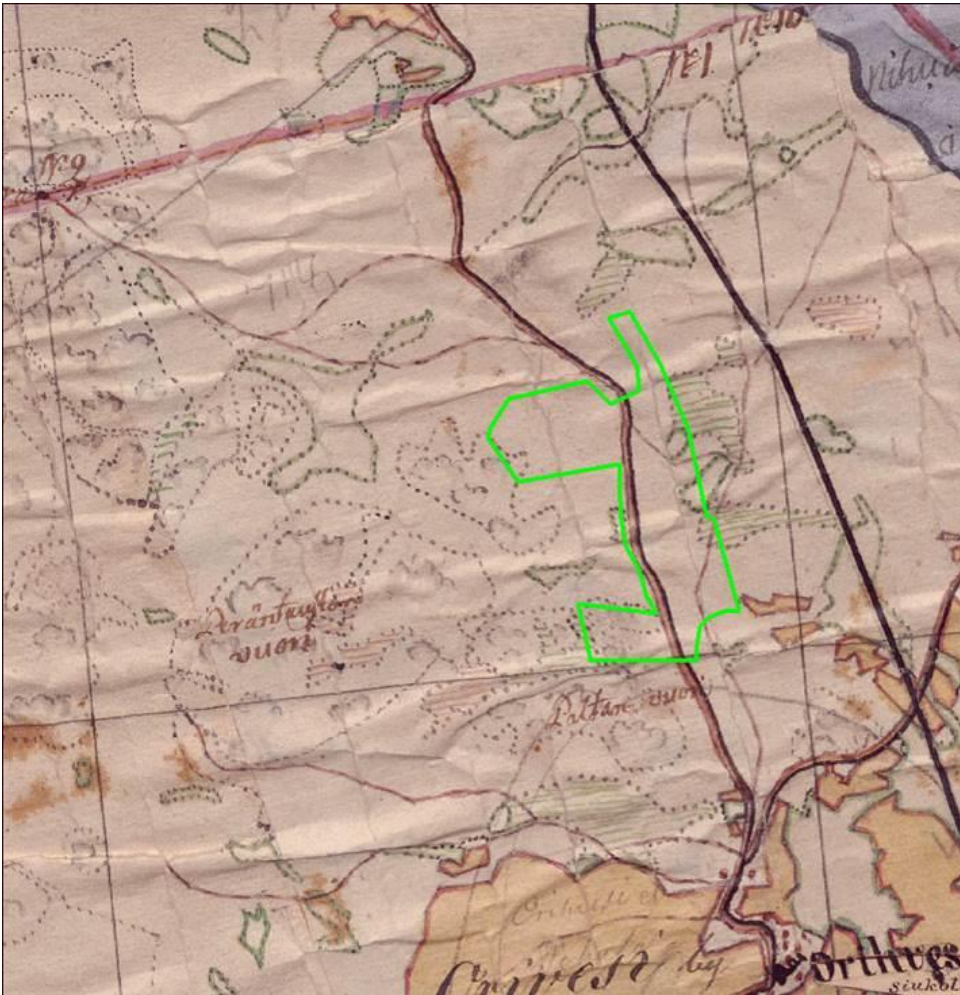
Maisema 1770-luvulla

Kartta: Oriveden ja Pehulan kylän isojakokartta 1778/79. Karttaote on kaava-alueen eteläosasta, vasemmassa alakulmassa näkyy Paltanvuori. Kaava-alueella oli tällöin eritasoisia niittyalueita ja kivikkoisia metsäalueita. Pohjanmaan tie, kartassa Ruovedentie, on merkitty heikosti näkyvällä katkoviivalla. Kartta on laadittu, jotta pellot, niityt ja metsät saataisiin jaettua kantatalojen kesken, niiden verolukujen perusteella. Karttaan on merkitty paikannimien, peltojen ja niittyjen lisäksi valkoisten alueiden maa- ja metsätietoja eli alueiden sopivuutta maataloustoimintaan. Ns. liikamaat jäivät kruunun omistukseen, joille perustettiin mm. kruunun virkataloja. Kartta on maamittauslaitoksen aineistoa, joten se on isojakoaineiston ns. konseptikartta, jota käytettiin ja täydennettiin myöhemmin tarpeen mukaan. Konseptin pohjalta puhtaaksi piirretty ja alkuperäisenä säilynyttä isojakokarttaa säilytetään kansallisarkistossa. Maanmittauslaitoksen kartan myöhempää käyttöä edustaa kartan itäreunalla näkyvä rajalinja pisteineen, johon on hahmoteltu 1880-luvun vaiheilla rautatien linjausta. Lähde MML/kiinteistötietojärjestelmä.

Kaava-alue jaettiin osana laajempaa maaudistusta Oriveden kylän kantatilojen kesken 1770-luvulla aloitetussa isojaossa. Jakoa täydennettiin vielä 1800-luvun lopulla isonjaon täydennyksellä ja 1930-luvulla uusjaolla. Kaava-alue tuli näissä jaoissa Eerolan (11), Siuron (2) ja Kontin (9) ja Paavolan (1) kantatalojen omistukseen.

Kartta: Pitäjänkartta 1842 (1770-/1890-l) ja kaava-alueen rajaus

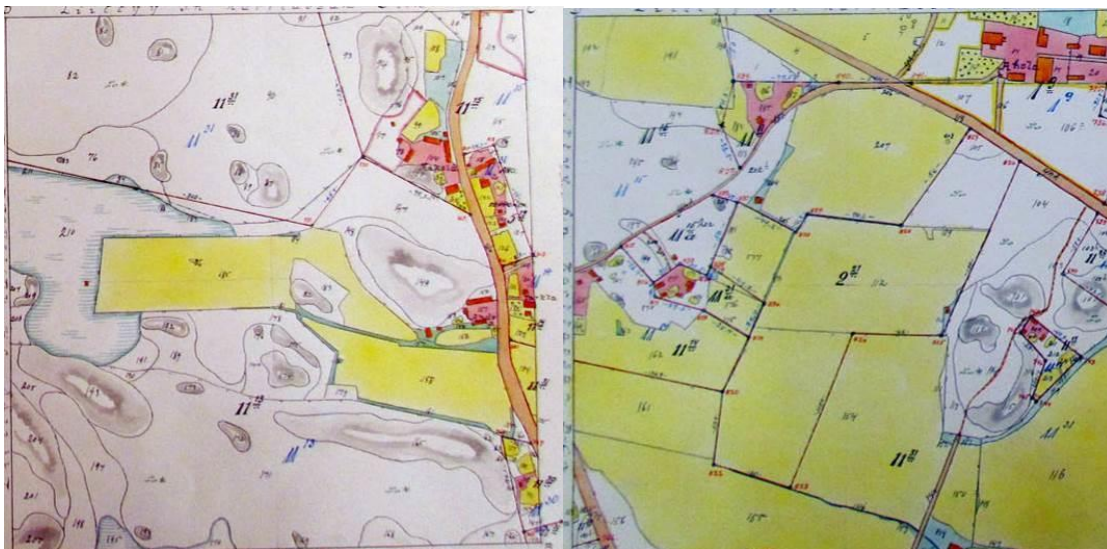
Vuonna 1842 piirrettyssä ja 1890-luvulla täydennetyssä pitäjänkartassa kaava-alue on merkitty vihreällä viivalla. Oriveden kylä ja sen pelot näkyvät kartan eteläosassa punaisina pisteinä ja vaaleankeltaisina alueina. Maakunnalliset maantiet, koilliseen suuntautuva Vanha Laukaan tie ja pohjoiseen siitä erkaneva Pohjanmaan tie näkyvät kartassa hyvin. Kaava-alue oli tällöin metsäistä mäki-aluetta, jonka kautta kulki maantie ja kylästä tullut paikallinen käräjäpolku. Vähäisiä niittyjä näkyy kaava-alueen itäosassa sekä sotilastorpan peltoiksi epäiltyjä peltokappaleita kaakkoiskulmalla. Niittyjä oli alueella enemmänkin, mutta pitäjänkartan mittakaavan vuoksi pieniä aloja ei merkitty. Kartta: Oriveden pitäjänkartta v. 1842, KA. Karttaan on merkitty myös 1880-luvulla rakennettu rautatie, mikä selittyy kartan tekohistorialla. Suomessa pitäjänkarttojen tekeminen alkoi 1840-luvulla, ja ne pohjautuvat 1700-luvun lopun isojakokarttoihin. Kartat oli tarkoitettu Maanmittaushallituksen työkaluiksi, joten vanhoja karttoja päivitettiin tekemällä niihin lisäyksiä 1890-luvulla. Oriveden kartassa korjaus näkyy rautatien (1882) lisäyksenä karttaan. Muilta osin kartta vastaa ja edustaa 1770-lukua, jolloin Oriveden kylässä aloitettiin isojakotoimitus.

Kaava-alueen ja sen ympäristön laajempi niittyjen raivaus pelloiksi alkoi 1800-luvulla. 1900-luvun alussa alue sai ensimmäiset asukkaat kun kantatalojen alueista lohkottiin uusia maatiloja, pientiloja sekä pieniä vuokra-alueita mäkituville. Niitä seurasivat 1920-luvulla Oriveden kehitystä ilmentävät omakotitalot. Ensimmäisen asutuksen ja maatalouden kannalta laajenemissuunta oli hyvä, kaava-alue oli lähellä kirkonkylää, alueella oli pelloksi raivattavaa maata ja sen kautta kulki hyvä tielinja, myöhempää kehitystä ruokki myös rautatie ja Oripohjan pysäkki.

Maiseman vanhinta ja varsinaista maatilarakentamista edustaa kaava-alueen ulkopuolella oleva Aholan tilakeskus. Oriveden kylän kantataloihin kuuluva Paavolan kantatalo jaettiin isojaossa Paavolaan ja Kössin tiloihin. Kössistä erotettiin 1902 Aholan tila. Muita kaava-alueen reunoille sijoittuvia uusia maatiloja olivat mm. Mäkelä ja Lehmilaita.

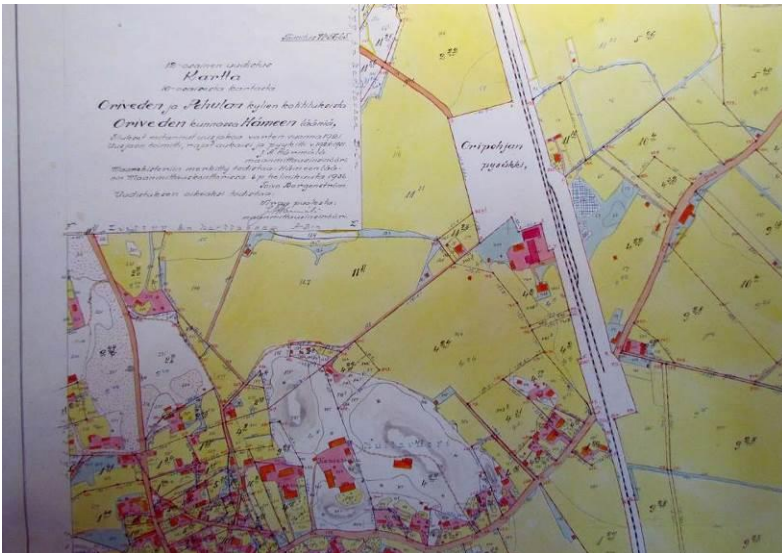
Uusien tilojen lohkominen ja perustaminen helpottui 1800-luvun jälkipuoliskolla ja 1900-luvun alkupuolella, jolloin kantataloista vuokratuille maille perustetut torpat ja mäkituvat oli mahdollista lunastaa itsenäisiksi. Viljelymaisema laajeni 1800-luvulla voimakkaasti, kun tiiviisti rakennetut, kyläpellon keskellä olevat ryhmäkylät hajosivat 1700-luvun isojaon jälkeen. Suomen väkiluku oli voimakkaasti kasvanut ja Oriveden kylästä oli kehittymässä pitäjän vireä keskus, jossa maatalouden ohella oli kunnan hallinto, kirkko, kouluja, rautatie ja teollisuutta.

Kartta: Kaava-alue 1920-luvulla.

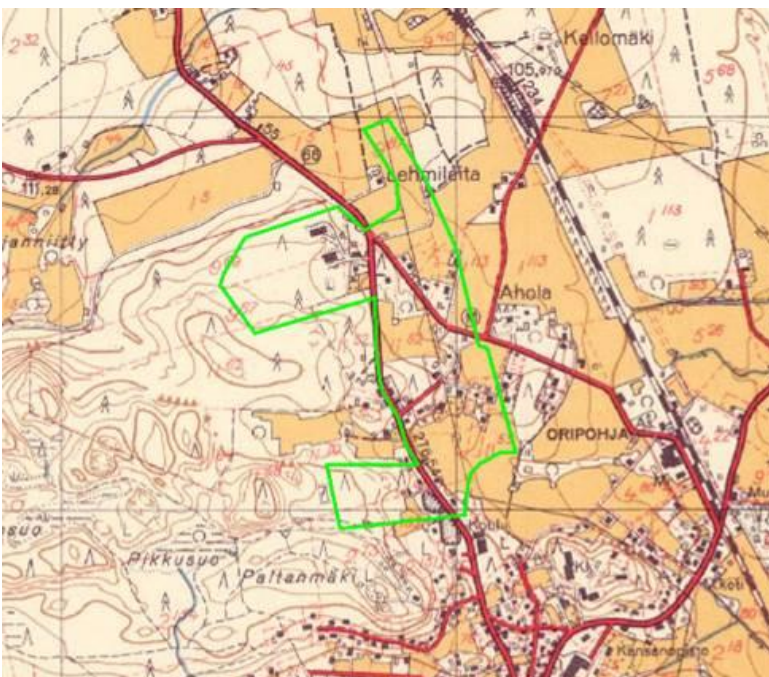
Vasemmalla, Ahteentien vartta kaava-alueen keskivaiheilla. Oikealla Pikkukaaren ja Ruovedentien ympäristöä. Kaava-alueen kohteista kartalla näkyy vain Kuusela, muut pientalot valmistuivat vasta 1930-luvun vaihteessa. Lähde Oriveden ja Pehulan kylän (Uusjako)uudistuskartta. Tilukset mitattu 1921, pyykitetty 1928–31, maanmittausinsinööri J.A.Härmälä. KA.

Kaava-alueen etelä- ja itäpuoli 1920-luvulla

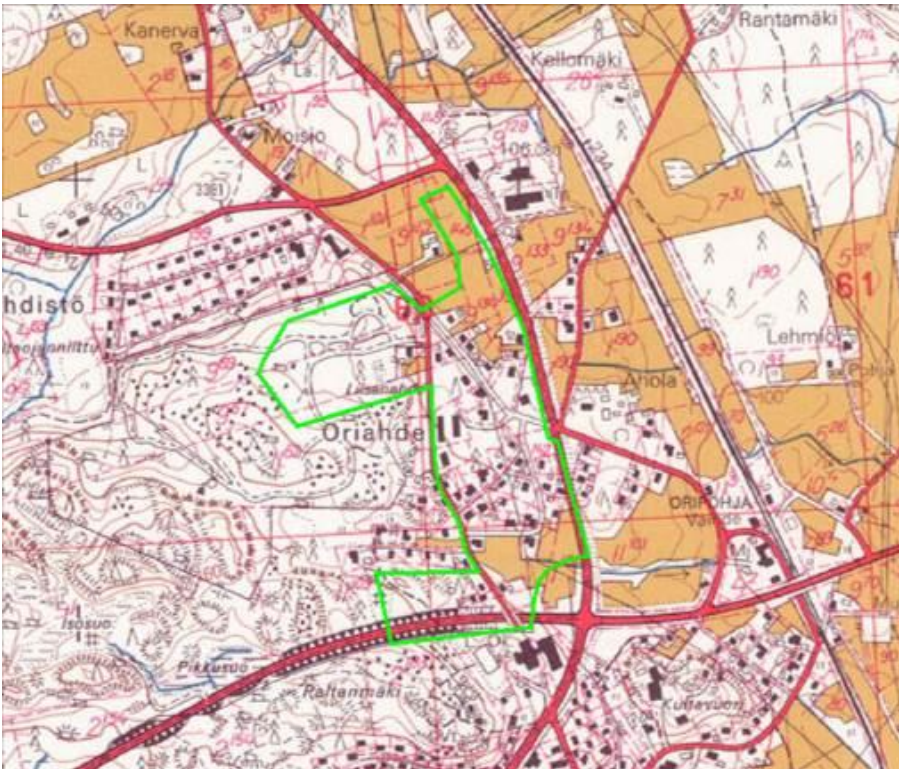
Karttaote kaava-alueen eteläpuolelta, kuvassa Kultavuori, jonka rinteille ja vanhojen maanteiden varsille kirkonkylän pienasutus, koulut ja opisto keskittyivät. Karttälähde: Oriveden ja Pehulan kylän (Uusjako)uudistuskartta. Tilukset mitattu 1921, pyykitetty 1928–31, maanmittausinsinööri J.A.Härmälä. KA.

Kaava-alue vuonna 1957

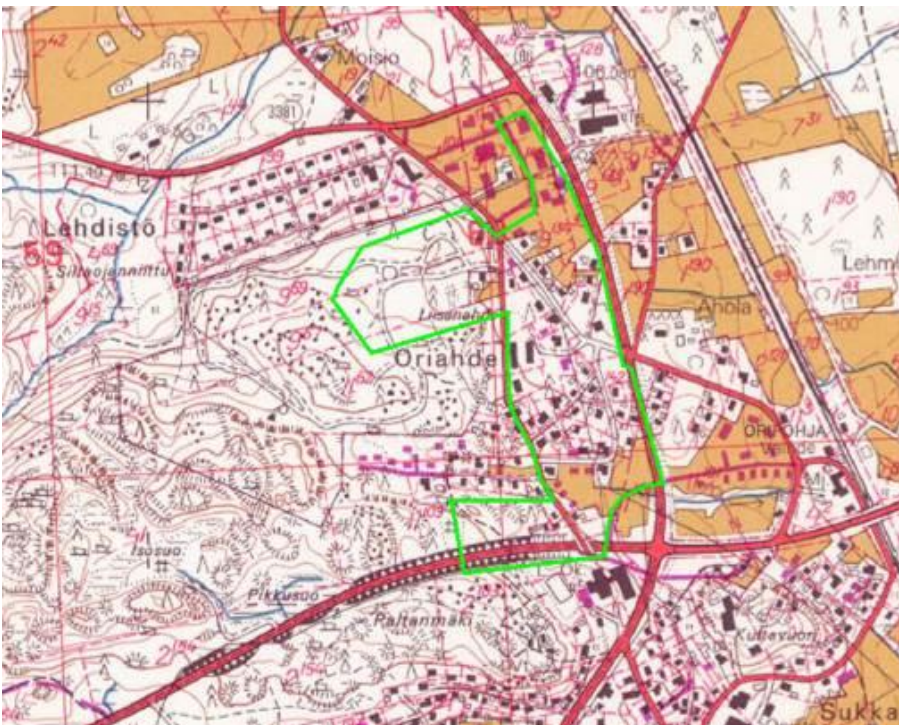
Kartta: Kartasta puuttuvat Oriveden asevarikon varastot ja tiet, todennäköisesti tämä, maanpuolustukseen liittyvä tieto jätettiin tarkoituksella pois kartasta. 1950-luvulla Suomi oli vielä maatalousyhteiskunta ja kaava-alueen pellot olivat pääosin käytössä. Ensimmäiset talot p Peruskartta 1:50 000 vuodelta 1957, MML 2014.

Kaava-alue vuonna 1977

Kartta: Peruskartta 1:50 000 vuodelta 1977, MML. Taajama-rakentaminen leviää kaava-alueelle ja pellot alkavat kadota teiden ja asutuksen alle. Varikko-alueella ei ole rakennuksia, joskin alueen rakennuksia yhdistävä tielinja on merkitty karttaan.

Kaava-alue vuonna 1986

Kartta: Peruskartta 1:50 000 vuodelta 1986, MML. Karttaan on merkitty violetilla värillä edellisen kartan (1977) jälkeen tapahtuneet muutokset. Suurimmat muutokset tapahtuvat alueen pohjoisosassa, johon rakennettiin Lehdistön teollisuusalue.

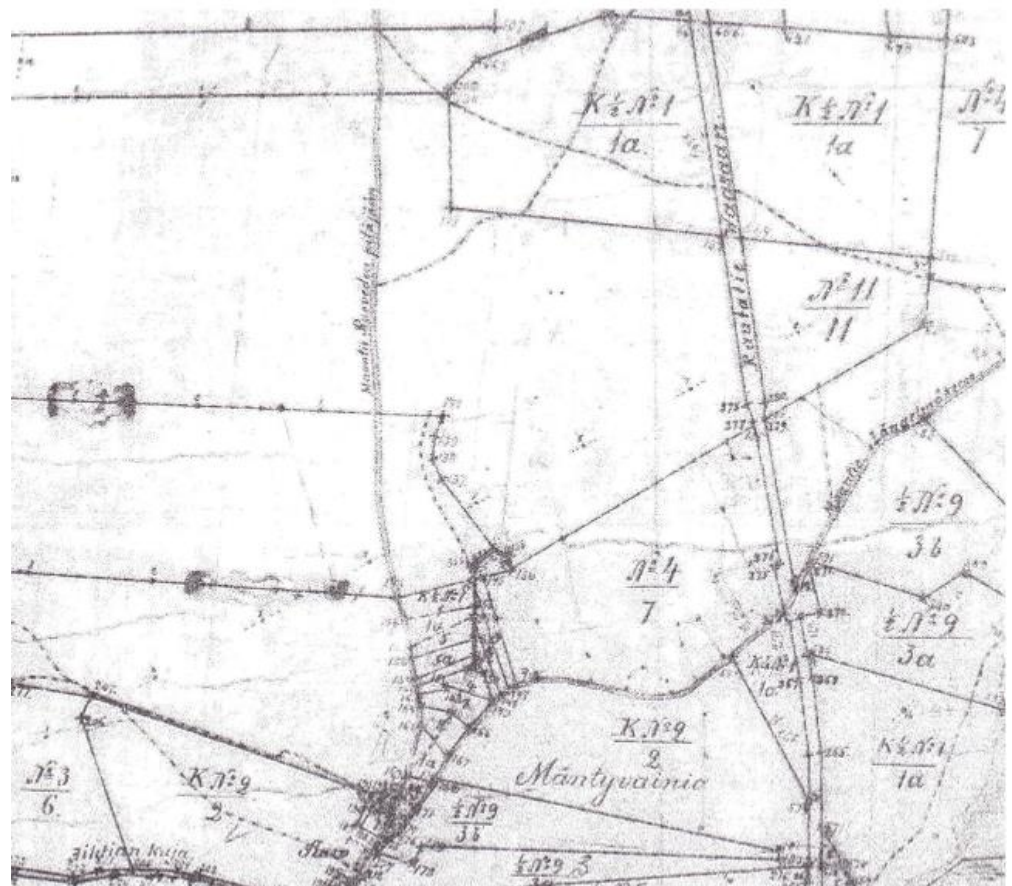
2.2 Historialliset tielinjat

Kaava-alueella on kolme vanhaa tielinjaa, Ahteentie, Pikkukaari ja Ruovedentie, joista Ahteentien linjaus edustaa 1700-luvun maakuntia yhdistäviä yleisiä maanteitä ja kaksi muuta 1800-luvun jälkipuoliskolla ja 1900-luvun alkupuolella syntyneitä paikallisteitä. Muuten kaava-alueen nykyiset tiet ovat pääosin rakentuneet 1960- ja 1970-luvuilla.

Vanhimmat tielinjat

Kartta: 1. Ahteentie, 2. Pikkukaari ja 3. Ruovedentie. Vihreällä on merkitty kaava-alueen raja. Pohjakartta MML2014.

Tiet, rautatie sekä tilus- ja tonttirajat v. 1900.

Kartta: Kaava-alueen vanhat tielinjat v. 1900. Kaava-alue sijoittuu kartan pohjoisosaan, eteläosassa näkyy kirkonkylän asutusta mm. vanhojen maanteiden risteys. Kaksoisviivalla on merkitty vanha Pohjanmaan tie / maantie Ruoveden pitäjään (nyk. Ahteentie) sekä katkoviivalla paikallisteitä edustavat kärrytiet eli nykyinen Pikkukaari. Kartassa näkyvä, katkoviivalla merkitty poikittaisreitti edelsi Ruovedentietä, sijoittuen kuitenkin selkeästi nykyisen tien pohjoispuolelle. Kartalla näkyvä reitti lienee syntynyt jo 1700-luvulla oikotieksi vanhojen maanteiden väliin. Tämän yhdystie/paikallistien linjaus katoaa Ruovedentien rakentamisen jälkeen, on nykyisin jäänyt kartalta tarkasteltuna kaava-alueen taajamarakentamisen alle. Nykyinen Ruovedentie rakennettiin vasta 1910- ja 1920 -luvuilla yhdistämään Pohjanmaan tietä ja Oripohjan pysäkkiä. Kaava-alueen ja ympäristön maisema jakautui vielä tällöin suuriin maatilojen omistamiin lohkoihin. Ainoastaan kaava-alueen eteläpuolella, maanteiden risteyksessä, ns. Sukkavartaan alueella, on lohkottu pienempiä tontteja. Lähde: Oriveden kylän isojaon täydennyskartta, Bastman 1900, KA.

1. Pohjanmaan tie/ Ruoveden maantie/Vaasantie (nyk. Ahteentie), 1700-luku

Maakunnallinen tieverkko oli Suomessa vielä hyvin harva 1700-luvulla. Pääreitti Hämeestä Pohjanmaalle sekä nykyiseen Keski-Suomeen kulki Oriveden kautta. Nämä vanhat maakuntia yhdistävät maatiet, Vanha Laukaan tie ja Pohjanmaan tie erkanivat Oriveden vanhan ryhmäkylän pohjoisreunalla, nykyisessä taajama-keskustassa. Keski-Suomeen johtanut Vanha Laukaan tie mainittiin jo 1750-luvulla vanhaksi, ränsistyneeksi maantiekseksi. Samoin Pohjanmaan tie luettiin 1750-luvulla Satakunnan suurempien maanteiden ryhmään. Kaava-alueella Pohjanmaan tie oli merkitty vuoden 1789 isojakokartassa 12 kyynäriä leveäksi maantiekseksi (Landväg 12 alnar) Ruovedelle. Nykyinen Ahteentie on osa tätä vanhaa Pohjanmaan tietä. Sen varteen levisi asutusta ja maatiloja 1900-luvun alkupuolella ja 1940 sen varrelle perustettiin Oriveden asevarikko. Vuonna 1938 tie muuttui kantatieksi ja sai numeron 66. Sodan jälkeen tien varteen rakennettiin As. Oy. Hongikon kerrostalo, jonka piirustuksissa tie on merkitty Vaasaan vieväksi tielinjaksi. Päätienä tie säilyi 1960-luvulle saakka, jolloin tien ja tieverkon yleinen uudistaminen alkoi, ja Orivedellä kylän ja taajaman halki kulkeva linjaus (Laukaan tie-Pohjanmaan tie) siirtyi samaan aikaan nopeasti kasvavaa Oriveden taajama-asutusta ohittavaksi. Kaava-alueella tien linjaus siirtyi alueen itärajalle, rinteen alaosan pellolle. Uuden tien varteen kaavoitettiin tässä yhteydessä Lehdistön teollisuusalue, liikerakennuksia sekä omakoti- ja kerrostaloja. Vanha tie jäi tämän jälkeen paikallistiekseksi, joka autotienä katkeaa valtatie linjaukseen ja kalliioleikkaukseen. Vanhaa tielinjaa jatkaa valtatie yli kevyen liikenteen silta. Myös valtatie eteläpuolella vanhan tielinjan katkaisevat uudet koulurakennukset. Kokonaisuudessaan kantatien 66 uudistaminen jatkui aina 1980-luvulle saakka. Vanhan kantatien uudistamisesta Jussi Raittinen teki 1975 tunnetun käänösbiisin ”Valtatie 66”, jossa kritisoidaan tien paikoittain huonoa kuntoa. Tie alkoi Orivedeltä, kuten jo 1700-luvulla. Tien merkitys ja päätepisteet löytyvät laulun sanoista.

Valtatie 66

Jos sä Pohjanmaalle aiot matkustaa,
Pienen laulun tahdon sulle omistaa:
Se on blues, valtatie kuuskytkuus.
Orivedeltä se lähtee pohjoiseen.
Loppuu **Lapualla** kirkon kupeeseen.

Ahteentie kesäkuussa 2014

Kuva: Vanhan Pohjanmaan/ kt. 66 tien linjausta Vuorenrinteen kiinteistön kohdalla. Asfalttoinnista ja avo-ojien katoamisesta huolimatta tie antaa aavistuksen vanhasta maantiestä, jonka leveydeksi oli määritetty 1700-luvulla 12 kyynärää eli n. 7 metriä. Tie oli merkittävä liikennereitti 1700-luvulta aina 1960-luvulle saakka, nykyisin tie muuttuu kuvassa näkyvän mäen päällä kevyen liikenteen väyläksi, johon kuuluu valtatie 9. ylittävä silta. Tien linjaus on säilynyt pääpiirteissään samana kuin 1700-luvulla. Tietä on kuitenkin uudistettu myöhemmin ja siinä olevia mutkia oioittu. Tielinjan ympäristön voimakkaan muutoksen vuoksi sen linjausta ei ole tässä työssä digitoitu tai tarkistettu, joten vanhan linjauksen tarkkaa kulkua ei ole selvitetty.

Kulttuurihistorialliset arvot: Ahteentie, historiallinen, maakunnallinen tielinja 1700-l. Pohjanmaalle johtaneesta tiestä on säilynyt kaava-alueella sen linjaus ja osittain maiseman rakennetta seuraava luonne. Tierakenteet ovat uudistuneet, pinta asfaltoitu. Taajamarakentamisesta huolimatta on tien varrella nähtävissä taajamaa edeltänyttä maatalouskauden asutusta ja Oriveden asevarikko.

Toimenpidesuosituks: Tien linjauksen merkitsemistä historiallisena tielinjana asemakaavaan tai ehkä mieluummin kokonaisuudessaan yleiskaavaan tulisi harkita. Tielinjan uudistumisen vuoksi varsinaisia määräyksiä ei katsota tarpeelliseksi, joskin tieparannuksissa tien historialliset ominaispiirteet olisi hyvä huomioida. Tielinja tukee mm. siihen liittyvän vanhan asutuksen ympäristöarvoa.

2. Pikkukaari, 1800-luku

Pikkukaari näkyy vuoden 1900 isojaon täydennyskartassa pienenä paikallistienä, kärryolkuna, joka erkanee Ruoveden maantiestä. Tie seurasi peltojen rajaamaa metsäharjannetta, ja jatkui kaava-alueen ulkopuolella Aholan tilan ohitse kohti pohjoista. Tie lienee syntynyt kylän maatalouden ja asutuksen leviämisen tarpeesta 1800-luvun aikana. Pikkukaaren varrelle ja vanhan Pohjanmaan tien (Ah-teentie) risteykseen syntyi asutusta 1900-luvun vaihteessa, jolloin paikalla oli Mäkelän tila ja pienasutusta. Kaava-alueella on Pikkukaaren varrella säilynyt omana ryhmänään Kivistön, Kuuselan ja Kotimäen mäkituvat/omakotitalot. Tielinja katkeaa nykyisin 1960- ja 1970-luvuilla rakennettuihin Mäntäntiehen ja Pohjoiskaaren. Kestopäällystetty tielinja on säilyttänyt kapean, maaston muotoja seurailevan luonteensa.

Kuvat: Pikkukaarta Kotimäen, tien alkupään ja Kivelän kohdalla, jossa linjaus katkeaa Mäntäntiehen ja liikerakennusten tonttiin.

Kulttuurihistorialliset arvot: Pikkukaari, historiallinen paikallistie, 1800-l. Tiestä on säilynyt sen linjaus ja sen maiseman rakennetta seuraava luonne. Taajamarakentamisesta huolimatta kaava-alueella tien varrella on nähtävissä taajamaa edeltänyttä asutusta edustava Kivelän, Kuuselan ja Kotimäen rakennusryhmä.

Toimenpidesuosituks: Tien linjauksen merkitsemistä historiallisena paikallistienä asemakaavaan tulisi harkita. Varsinaisia määräyksiä katsota tarpeelliseksi, joskin tieparannuksissa tien ominaispiirteet olisi hyvä huomioida. Tielinjan luonne tukee myös sen varrelle sijoittuvan pienasutuksen ympäristöarvoja.

3. Ruovedentie, 1910/20-luku

Tielinja muodostui 1900-luvun alkupuolella yhdistämään vanhaa Pohjanmaan tietä ja Oripohjan pysäkkiä, johon sijoittui mm. meijeri. Tie näkyy uusjaon kartassa, jonka mittaukset tehtiin 1921. Peltomaisemaa halkoneen tielinjan varrelle jäi myös vuosisadan vaihteessa perustettu Aholan tila.

Asemakaava-alueen itäpuolelle sijoittuva Oripohjan pysäkki veti puoleensa teollisuutta jo 1900-luvun vaihteessa. Aseman eteläpuolelle rakennettiin mm. meijeri. Pysäkin ja yhdystien (Ruovedentien) vaikutusta oli myös ilmapuolustuksen varikon perustaminen vuonna 1940 Ruovedentien ja Ahteentien risteykseen. Toimenpide oli jatkoa puolustusteollisuuden ja varastojen hajauttamiselle, joka alkoi Suomen itsenäistymisen jälkeen ja jota talvisota edelleen vauhditti.

Kaava-alueella nykyinen linjaus on vähäisessä määrin muuttunut 1960-luvulla rakennetun Mäntäntien vaikutuksesta. Nykyisin kaava-alueella tie on keskeinen läpikulkutie. Tien varren omakotitalot ovat 1950-, 1960-, 1970-, 1980- ja 2000-luvuilta. Tierakenteiden uudistamisen ja taajamakauden rakentamisen seurauksena tien historiallinen luonne ei välity enää kovin selkeästi.

Kuvat: Vasemmalla Ruovedentie kaakosta luoteeseen, oikealla Oriveden pysäkillä johtanut Ruovedentien ja entisen Pohjanmaan tien (Ahteentie) risteys.

Kulttuurihistorialliset arvot: Ruovedentie, historiallinen paikallistie, 1920/30-luku. Tie yhdisti Pohjanmaan tien ja Oriveden pysäkin sekä meijerin. Tien linjaus on kaava-alueella pääosin säilynyt, joskin tien luonne on muuttunut taajama-aikana.

Toimenpidesuosituks: Tien merkitsemistä historiallisena paikallistienä asemakaavaan voidaan harkita. Ei erityisiä toimenpiteitä.

3 Nykymaiseman rakennuskaudet

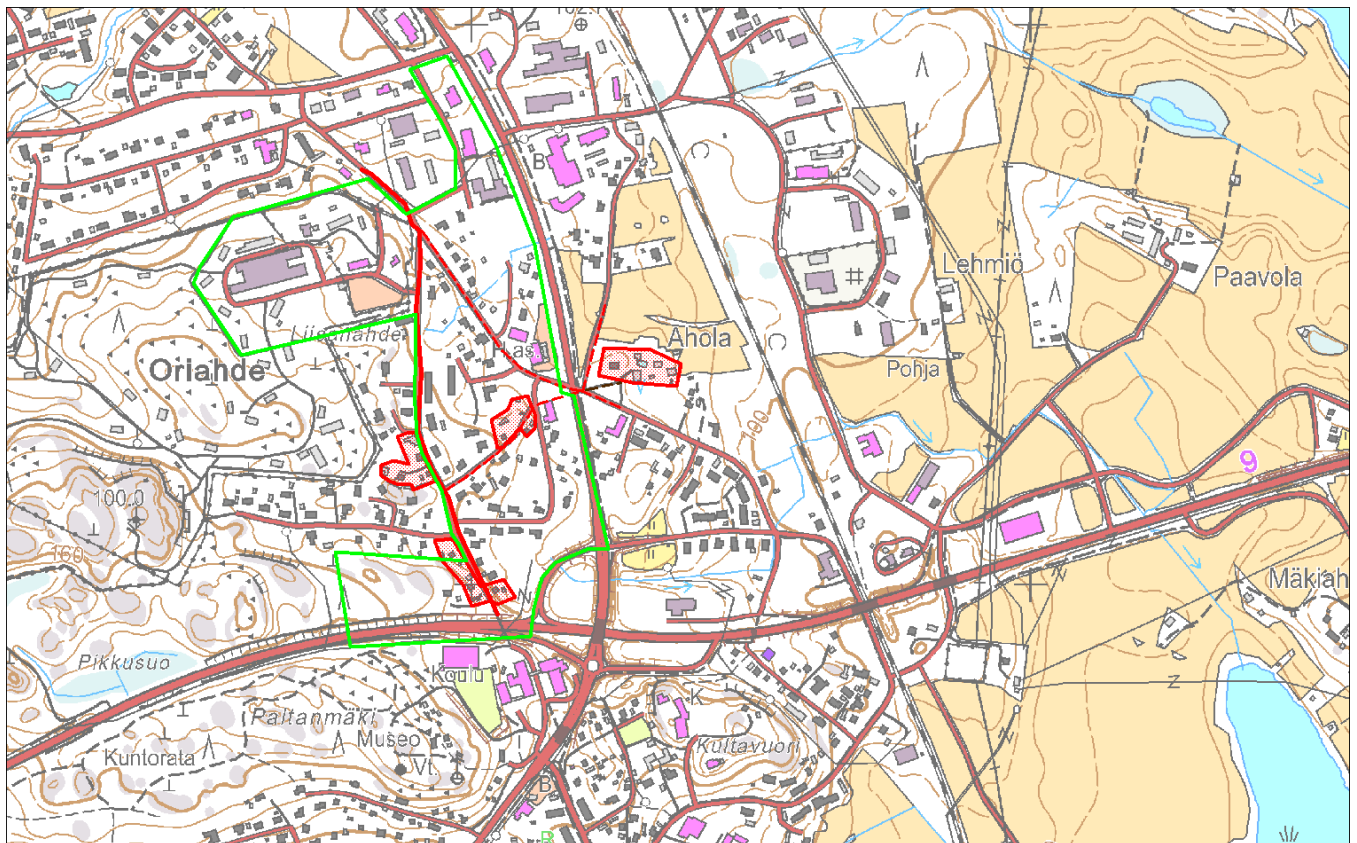
Kaava-aluetta on asutettu 1900-luvun vaihteesta alkaen, jolloin alueella oli lähinnä 1800-luvulla raivattuja peltoalueita, vanha Pohjanmaalle johtava maantie ja Pikkukaaren paikallistie. 1900-luvun vaihteessa alueelle perustettiin yksittäisiä maatiloja ja niiden ympäristöön mäkitupatyypistä pienasutusta. Asutus keskittyi Ahteentien ja Pikkukaaren varrelle, jossa on peltojen yhteydessä sopivia mäki-alueita.

3.1 Vuodet 1900–1939

Asutus oli osa Oriveden kylän laajenevaa maatalousmaisemaa, mutta myös kehittyvän kirkonkylän asutusta. Ryhmäkylä alkoi hitaasti hajaantua isonjaon (1770-l) jälkeen, kun kantatalot muuttivat kauemmaksi kylästä. Kylän kantatilojen lohkominen pienemmiksi tiloiksi helpottui 1800-luvulla, jolloin kouluihin, kauppaan, rautatiehen ja teollisuuteen liittyvä asutus keskittyi maanteiden varsille, viljelyyn kelpaamattomille kivisille mäki-alueille.

Kaava-alueella vanhin asutus keskittyi vanhan Pohjanmaan tien sekä Aholan tilalle vievän tien, nykyisen Pikkukaaren risteykseen ja varrelle. Maataloutta edustivat Mäkelän, Aholan ja Vuorentauksen maatilat. Rakennuspaikat olivat aikakauden harvalukuisten teiden varsilla, peltojen laitamilla ja kivisillä mäenrinteillä.

Vuosien 1900–1939 rakennuskantaa ja tielinjoja

Kartta: Kaava-alueen ja sen rajalla olevia vuosien 1900–1939 rakennuskohteita on merkitty karttaan punaisella rasterilla. Punaisella viivalla ja katkoviivalla on merkitty tällöin käytössä olleet ja säilyneet tielinjat. Vihreällä viivalla on merkitty kaava-alueen raja. Pohjakartta MML2014.

Inventoidut alueet ja kohteet:

Pikkukaaren vanhempi pienasutus. Kivelä n. 1900, Kuusela ja Kotimäki 1930-luku.

Ahtentie vanhempi pienasutus. Pihlajisto, Sillankorva, Santapakka ja Vuorenrinne, 1930-luku.

Vanhat tielinjat: Ruovedentie 1920/30-luku.

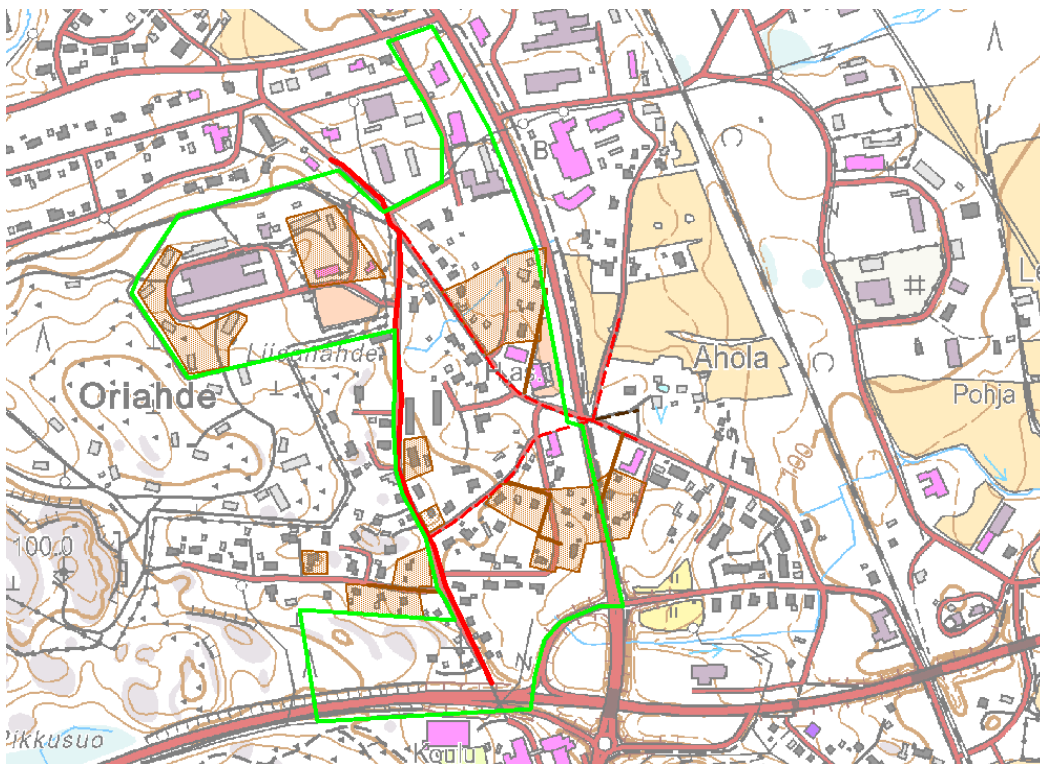
Rakentaminen: Maatalouden rakennusperinteet ja materiaalit alkoivat väistyä. Rakennuksiin tulivat 1920-luvulla betonisokkeli, rankorakenne, jyrkkä harjakatto, vaakalaudoitus, öljymaalit ja peltikatot. Ikkunajako vaihtui 6-ruutuisesta ristikarmiin. Rakennuksen pohja oli neliömäinen, huoneet yhden piipun ympärillä. Tiestön kehitystä edustaa nykyinen Ruovedentie.

3.2 Vuodet 1940–1959

Sotien jälkeinen rakentaminen muodostaa oman, laajan kokonaisuutensa kirkonkylän ja maatalouden maisemassa. Siirtolaisten ja rintamamiesten asuttamisen ohella muu omakotirakentaminen jatkui voimakkaana.

Kaava-alueella aikakauden, jälleenrakennuskaudeksi kutsutun ajanjakson rakentamista on nähtävissä Ruovedenkujan ja Ruovedentien risteyksessä sekä nykyisen Pohjoiskaarteen alkupäässä. Rakentaminen oli tontti tontilta rakentamista kantatalojen myydessä halukkaille palstoja vanhojen maanteiden varsilta. Kirkonkylän ensimmäisen rakennuskaavan suunnittelu oli jo aloitettu, mutta se ei vielä vaikuttanut alueen rakentumiseen. Alueen tonttijako ja tiet syntyivät vapaasti, tonttien sijoittumisen mukaan. Alue rakentui ilman rakennuslupia, tyyppiirustusten, kokemuksen ja suositusten pohjalta. Rakentaminen keskittyi vanhoista tielinjoista lähtevien lyhyiden pistoteiden varrelle. Rakennustoiminta ja pihapiirit siirtyivät pelloille, jolloin pihapiiriin oli mahdollista rakentaa osittaiseen omavaraistalouteen kuuluva hyötypuutarha. Tontit lohkottiin Aholan(1) ja Siuron (2) talojen pelloista. Pienasutuksen ohella laajempi rakennuskohde oli Oriveden asevarikko, joka kahden pienteollisuuskiinteistön ohella liittyi maanpuolustuksen ohella Oriveden teollistumisen ilmiöihin.

Vuosien 1940–1959 rakennuskantaa ja tielinjoja

Kartta: Vuosien 1940–1939 rakennuskohteita on merkitty karttaan ruskealla rasterilla. Punaisella viivalla ja katkoviivalla on merkitty vanhat tiet, ruskealla asutukseen liittyvä uudet tienpätkät, jotka rakentuivat ilman kokonaissuunnitelmaa. Vihreällä viivalla on merkitty kaava-alueen rajaus. Pohjakartta MML2014.

Inventoidut alueet ja kohteet:

Ei alueinventointeja. Lähinnä omakotitaloja käsittävä rakennuskanta ei muodosta yhtenäisiä katumaisemia ja tonttien rakennustyypeissä on pieniä eroavaisuuksia. Rakennukset ja pihapiirit ovat useissa tapauksissa uudistuneet. Ennen kaavoitusta vapaasti rakentunut jälleenrakennuskauden alueet eivät muodosta yhtenäistä kokonaisuutta, lisäksi taajamakauden tiejärjestelyt ovat pirstoneet aluetta.

Inventoituja kohteita edustavat Kivenpainama, Alava, Hongikko ja Oriveden asevarikko. Omakotialueelta on inventoitu Kivenpainama ja Alava, jotka edustavat asuinrakentamisen ohella alueen sodan jälkeistä pienteollisuutta. Ahteentien varrella As. Oy. Hongikko on inventoitu modernin rakennustavan ja kaupungistumisen varhaisena, hyvin säilyneenä edustajana. Oman, aluemaisen kohteensa muodostaa Oriveden asevarikko, jonka vanhin varikkoalue ja varastoalue muodostavat useampia rakennuksia käsittävän kokonaisuuden.

Rakentaminen: Jälleenrakennusaika jatkoi sotaa edeltänyttä kehitystä. Jälleenra-
Tyyppipientalosta tuli vahvasti standardisoitu noppamainen, asuintiloiltaan puolitoistakerroksinen, yhden piipun ympärille rakennettu asuinrakennus. Pihapiiriin kuului tavallisesti melko kookas puurakenteinen talousrakennus. Runko ja julkisivut olivat pääosin puuta, poikkeuksen muodostivat kaksi rapattua tiilirunkoista asuintaloa sekä Ahteentien kerrostalo, jotka viittaavat jo rakentamisen modernisoitumiseen ja taajaman alkuun. Aikakauden lopulla näkyy rakentamisen muutos, jossa korkea, arkkitehtiireissä kritisoitu puolitoistakerroksinen talo alkaa väistyä yksikerroksisen, matalan omakotitalon tieltä. Alueella on yksittäisiä esimerkkejä näistä 1950- ja 1960-luvun vaihteessa rakennetuista, puuvuoratuista, matalista omakotitaloista. Yksittäiset tiilitalot ja Hongikon kerrostalot enteilivät jo elinkeinojen ja rakentamisen muutosta kohti taajamaa. Oman kokonaisuutensa muodostava asevarikko edustaa aikakauden puurakentamista.

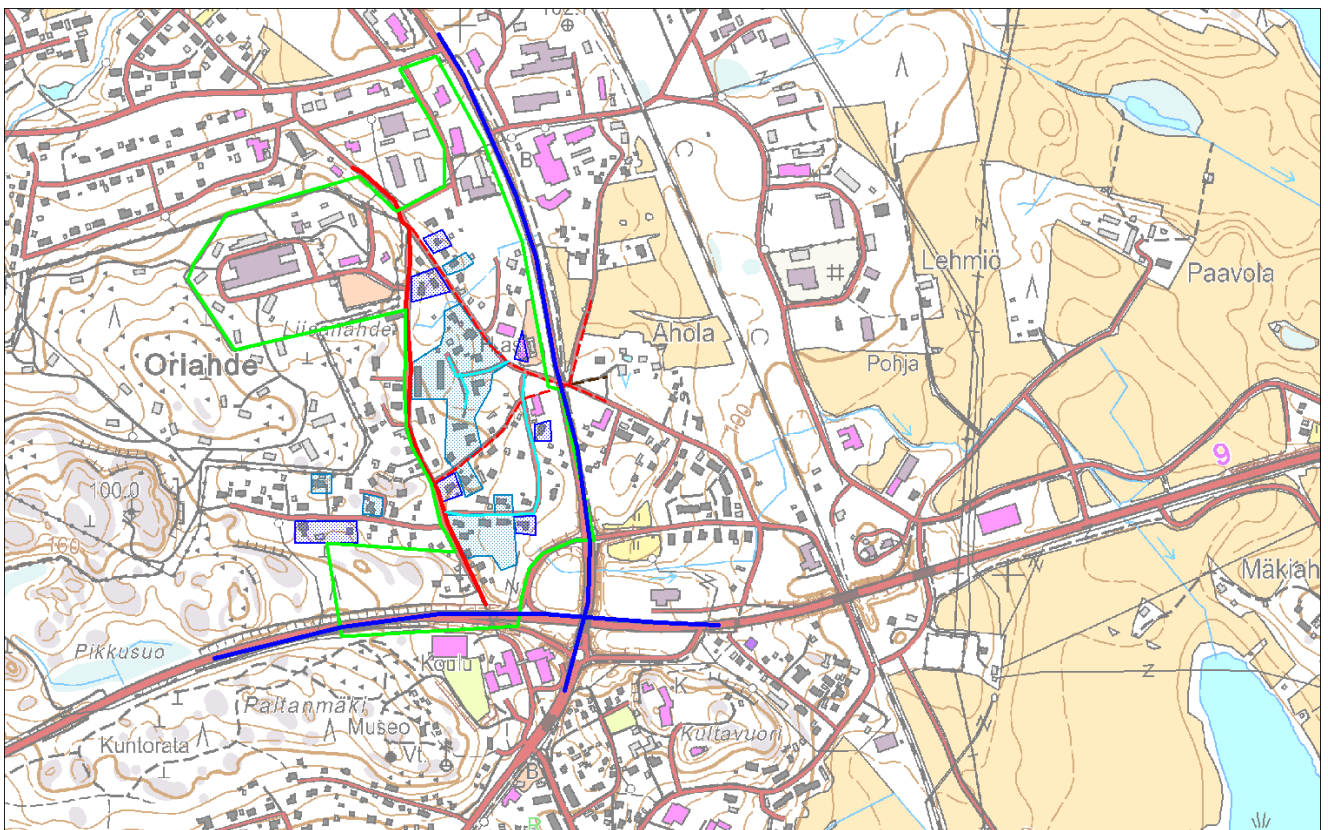

Pohjoiskaaren alkupäätä, aikakauden tyyppiirustuksilla rakennettu asuinrakennus ja sitä vastapäätä rakennettu talousrakennus edustavat jälleenrakennuskauden pihajärjestelyä ja kaava-alueen rakentamista. Mäntäntie ja Pohjoiskaari rakennettiin 1960- ja 1970-luvuilla, jolloin 1950-luvun tiejärjestelyt menivät uusiksi.

3.3 Vuodet 1960–1979

Rakentaminen ja elinkeinot uudistuivat. Kaava-alueella maatalous väistyi ja maatilojen pellot otettiin 1960-luvulla asutus- ja teollisuustonttien sekä uusien Tampereentien ja Mäntäntien pohjiksi. Kaavoitus määritteli tiestön ja tontit. Rakentaminen jatkoi aikaisempien Ahteentien, Pikkukaaren ja Ruovedentien asuttamista. Uusia tielinjoja olivat Pohjoiskaari ja Tarkantie. Kaava-alueelle syntyi ajan henkeen pienen asunalähiön piirteitä, kun uuden Mäntäntien ja vanhemman Ruovedentien risteykseen kaavoitettiin liiketontteja ja ympäristöön omakoti- ja kerrostalotontteja.

Vuosien 1960–1979 rakennuskantaa ja tielinjoja

Kartta: Kaava-alueen 1960-luvun rakennukset ja tiet on merkitty karttaan sinisellä rasterilla ja viivalla. Rakentaminen jatkoi vanhempien alueiden rakentamista, ja oli yksittäistä ja hajanaista. Uudet 1960-luvun valta- ja kantatiet mahdollistivat alueen kehittämisen ja alueen sisäänkäynti siirtyi Mäntäntien varteen, jonka osittain rakentamattomille pelloille nousivat omakotialueet ja kaksi kerrostaloa. 1970-luvun rakentaminen on merkitty karttaan vaaleansinisellä rasterilla. Myös 1950-luvulla rakentamisen yhteydessä syntyneet paikallistiet muuttuivat Mäntäntien ja suunniteltujen omakotialueiden seurauksena. Rakentaminen keskittyi pelloille rakennettujen uusien teiden varsille. Vihreällä viivalla on merkitty kaava-alueen raja. Pohjakartta MML 2014.

Inventoinnit: Ei alue- tai kohdeinventointeja. Aikakauden rakentaminen tai kaavoitus ei muodosta kaavassa huomioitavia alueita tai rakennuskohteita.

Rakentaminen: Asuinrakennukset madaltuivat ja muodot ovat selkeän laatikko-maisia. Julkisivumateriaaleiksi yleistyivät erilaiset tiilipinnat ja elementit. Pihat muuttuivat hyötypihoista koristekasvien ja nurmikenttien ympäristöiksi. Havupuut yleistyvät, joko istutettuina tai luonnonmukaisina. Tiemaisemat yhtenäistyivät, kun kaavoitus määrittä tontin rakennuspaikan. Erilliset talousrakennukset väistyivät pihosta ja autotallit tulivat osaksi talojen julkisivua. Rakennusten ohella autoistuvaa taajamaa edustavat puistoalueiden määrittely, Pohjoiskaaren leikkikenttä, Mäntätien huoltamo (Esso) ja elementtikerrostalojen parkkialueet.

Ruovedentien 1960-lukua. Jälleenrakennuskauden vertikaalinen rintamamiestalo alkoi elintason noustessa 1950- ja 1960-luvun vaihteessa madaltua yksikerroksiseksi, matalaksi omakotitaloksi. Puuverhoilu, ikkunajako ja porrastettu julkisivu edustavat vielä 1950-lukua, matala profiili ja suuret ikkunat enteilevät tulevaa rakennuskautta.

Kuvat: Vasemmalla: Tarkantien ja Ahteentien väliin sijoittuvat elementtikerrostalot sekä niiden laajat parkkialueet, nurmikentät ja havupuustutukset edustavat 1970-luvun alkupuolta. Oikealla Ruovedentien maisemaa, kaava-alueen 1970-luvun omakotitalo edustaa ajan maisemaan sulautuvaa rakentamista. Porrastettu tasakatto, leveät räystäät, 1-ruutuiset ikkunat, autotalli, julkisivumateriaalina tiili, johon on yhdistetty ruskeaksi ja vihreäksi petsattua panelointia. Pihat ovat selkeitä nurmipihoja koristekasveineen. Pihassa on säilytetty aikaisemmasta luonnosta havupuustoa.

Tarkantien maisemaa, 1970-luvun tie, omakotitalot ja kerrostalot. Kuvaajan taakse jäävät Mäntäntien ja Ruovedentien risteykseen keskitetyt liiketilat, jotka käsittävät huoltamon ja leipomon/kahvilan. 1950- ja 1960-luvuilla suunniteltuihin asunalähiöihin sijoitettiin sisäänkäynnin yhteyteen palveluita ja niiden taakse erilaisia rakennustyyppisiä. Kaava-alueen taajamakauden alueet noudattavat tätä rakennetta, joskin alueen aikaisempi asutustoiminta vaikutti alueen yhtenäisen, ajanhengen mukaisen rakenteen toteutumiseen.

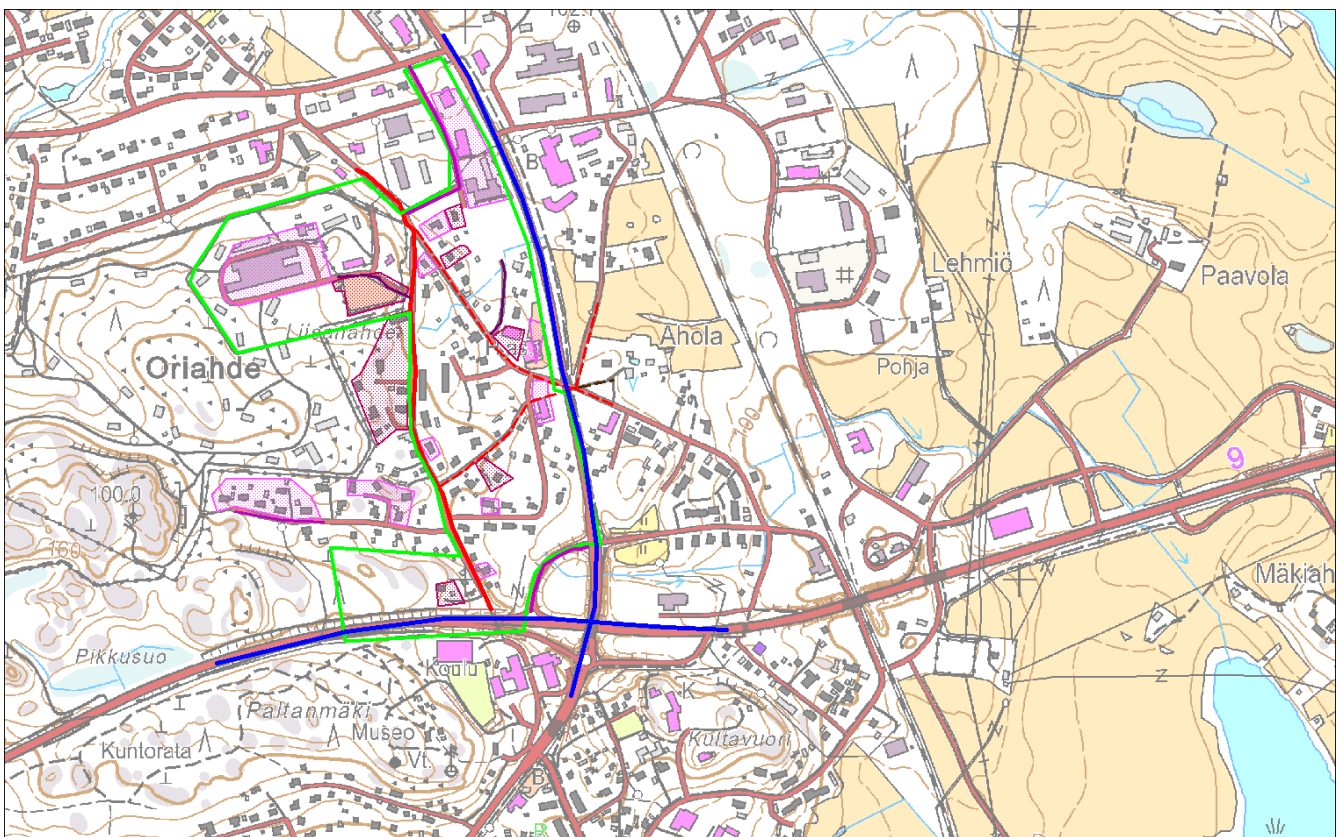

Kuva: Pohjoiskaaren länsipää edustaa kaava-alueen 1970-luvun katutilaa ja omakotiasutusta.

3.4 Vuodet 1980–2010

Kaava-alueen rakentaminen on ollut täydentävää, yksittäisten tonttien rakentamista. Laajempia asutsu- ja katumaisemia syntyi lähinnä alueen ulkopuolelle. 1970-luvulla kaavoitettu Lehdistön teollisuusalue alkoi rakentua kaava-alueen pohjoisosaan. Asevarikon rakennuskanta uudistui voimakkaasti uuden korjaamon ja piha-alueiden valmistuttua. Alueen pieni yritys- ja liikekeskusta toteutui kun huoltamo uudistettiin ja risteykseen rakennettiin Oriveden leipomo ja huoltamo ja korjaamorakennus.

Vuosien 1980 – 2010 rakennuskantaa ja tielinjoja

Kartta: 1980-luvun rakennukset ja tiet on merkitty karttaan vaaleanpunaisella rasterilla ja viivalla. Rakentaminen täydentää vanhempia alueita. 1990–2010 rakentaminen on merkitty violetilla rasterilla ja viivalla. Alueen rakentaminen oli vähäistä sopivien tonttien käydessä vähiin. 1990-luvun lama siirsi rakentamista. 2000-luvulla on rakennettu Ahteentien varrelle laajempi omakoti- ja rivitaloalue. 1970-luvun rakentaminen on merkitty karttaan vaaleansinisellä rasterilla, jolloin syntyi muutaman omakotitalon ja kerrostalon muodostamia alueita entisille peltoalueille ja uusien katujen varsille. Vihreällä viivalla on merkitty kaava-alueen raja. Pohjakartta MML2014.

Inventoinnit: Ei alue- tai kohdeinventointeja. Aikakauden rakentaminen on yksittäistä omakotirakentamista ja alueen pohjoisosassa Lehdistön teollisuusalueen

rakentamista. Oriveden asevarikkoon liittyi uusi varikkoalue 1980-luvulla, se on inventoitu osana laajempaa varikkoaluetta.

Rakentaminen: Rakennustyyppien ja materiaalien määrä kasvoi. Asuinrakennuksissa laatikkomaisuus ja tasakattoisuus väistyivät. Julkisivuun tuli erkkereitä ja mm. lohkotiiili yleistyi, historiallisia lainoja alkoi esiintyä. Puun käyttö julkisivuissa yleistyi.

Ruovedentien maisemia. Valkonen lohkotiiili oli 1980-luvun suosikki. Jyrkkä värimaailma musta/valkoinen kertoo modernismin jälkivaiheen taipumuksesta lainailla historiasta erilaisia elementtejä. 1990-luvulla lainat näkyivät ns. perinneta-loina.

4 Inventoidut alueet ja kohteet

4.1 Alue: Pikkukaaren vanhempi asutus

Kuvaus: Pikkukaaren varrella Kivelä, Kuusela ja Kotimäki muodostavat pienen, ennen sotia rakentuneen mäkitupa- ja omakotiasumista edustavan kokonaisuuden. Kiinteistöjen pihapiireissä on säilynyt ajalle tyypillinen asuinrakennuksen ja talousrakennuksen muodostama kokonaisuus. Vuosina 1900–1932 valmistuneet asuin- ja talousrakennukset edustavat taajamaa edeltänyttä kulttuurimaisemaa. Rakennukset sijoittuvat vanhan paikallistien, Pikkukaaren, varrelle maatalouskauden perinteiseen rakennuspaikkaan, kiviseen metsäsaarekkeeseen, jota pellot aikaisemmin rajasivat. Alueen lähde, ns. Parpolan lähde, sijaitsee alueen koillispuolella, Ruovedentien varressa.

Vanhinta rakennustapaa ja tyyppiä edustaa Kivelä, jonka kivijalka, hirsirunko ja 6-ruutuiset ikkunat ja punamulta alkoivat väistyä rakentamisessa 1920- ja 1930-luvuilla. Kuusela ja Kotimäki edustavat hyvin tätä muutosta. Niiden rakennukset oli rakennettu yhden piipun ympärille ja jyrkkä satulakatto mahdollisti vintin asuinkäytön. Asuinrakennuksen ohella rakennettiin tontin takaosaan talousrakennus, jossa oli sauna, liiteri ja usein pieni navetta.

Kulttuurihistorialliset arvot: Kivelä, Kuusela ja Kotimäki rakentuivat vuosina 1900-1932 peltojen ympärivään metsäsaarekkeeseen, pienen paikallistien varteen. Huolimatta ympäristön taajamakehityksestä on pieni, ajanjakson elin-kienojen ja rakentamisen muutosta kuvaava kokonaisuus säilynyt yhtenäisenä ja tunnistettavana miljöönä.

Pikkukaaren 1900-luvun alun pienasutus, arvoluokka II.

Toimenpidesuosituks: Alue tulisi huomioida kokonaisuutena kaavoituksessa. **Toimenpidesuosituks** ovat annettu kohteiden yhteydessä kiinteistö- ja aluetasoisina.

Kartta: Arvoalueen rajausta, Pikkukaaren 1900-luvun alun pienasutus

Kartta: Sininen rasteri, 4.1. arvoalueen rajausta. Ruskealla on merkitty tontit ja rakennukset. Punaisella neliöllä kohteet 4.1.1 Kivelä, 4.1.2 Kuusela, 4.1.3 Kotimäki. Pohjakartta Oriveden kaupunki. Ympäristön rakennukset on rakennettu vanhoille pelloille 1970- ja 1950-luvuilla, rakentamisen mittakaavan muutos näkyy rakennusten pinta-aloissa.

Kuvat: Kivelä, Kotimäki ja Kuusela Pikkukaaren varrella.

4.1.1 Kivelä

Kuva ja kartta: Kivelän asuinrakennus lounaasta kuvattuna ja tontin asemapiirros. Pohjakartta: Oriveden kaupunki 2014.

Os. Pikkukaari 1. rek.562–413-11-205, Kivelä. Rakennukset: 1.asuinrakennus 2. talousrakennus ja 3. maakellari 1900-luvun alkupuolelta.

Kuvaus:

Asuinrakennus. Suojaisalla tontilla on pieni, n. 4x6 m, hirsirunkoinen asuinrakennus. Rinteeseen rakennetussa rakennuksessa on perustuksena lohkokivet, rinteiden alapuolella kivien väli on täytetty lohkokivillä ja betonitiilillä muuratulla rakenteella. Rakennus on vuorattu peiterimavuorauksella. Ikkunat ovat vanhat 6-ruutuiset, vuorilaudat yksinkertaiset, otsalaudassa uusrenessanssiin viittaavat kaksi konsolia ja rombi/vinoneliö. Rakennuksen pieni kuisti on lautarakenteinen, verhous keilapontattua vaakalautaa/alaosa pystylautaa. Ovi on verhoiltu sotien jälkeen pystypaneloinnilla. Kuistin nurkassa on samanikäinen ulkovalo. Rakennus on maalattu punamullalla, ikkunat ja nurkkalista ovat valkoiset. Satulakatto on katettu kolmiorimahuovalla.

Talousrakennus. Satulakattoinen, piipulla varustettu talousrakennus on rakennettu nurkkakiville ja runko on vuorattu punaiseksi maalatulla peiterimavuorauksella. Satulakatossa on uudehko huopakate. Rakennukseen on kaksi ovea, joista toinen on leveämpi pariovi,

ovet ovat pystypaneloidut. Rakennuksessa on kaksi pientä ikkunaa. Rakennuksessa on sauna ja varastotilaa.

Maakellari. Pienen kummun päällä oleva, kellariksi oletettu rakennus on suojattu matalalla, pulpettikattoisella rakennuksella.

Nykykäyttö: Kesäkäytössä.

Piha ja ympäristö: Sankan puuston suojaamaan pihapiiriin kuuluu asuinrakennuksen lisäksi pieni, nurkkakiville rakennettu talousrakennus sekä pieni maakellari. Nurmipihassa on perinteistä kasvillisuutta, omenapuita, marjapensaita ja lehtikuusi. Pikkukaaren varressa on lyhyt kiviaita, ja tontin rinnettä on pengerrretty kivillä. Kivistön naapureina ovat Pikkukaaren varressa 1930-luvulla rakennetut Kuusela ja Kotimäki. Itä- ja pohjoispuolella ovat 1960-luvun jälkeen uuden Mäntäntien ja Ruovedentien risteykseen rakennetut huoltamo, korjaamo ja liikerrakennus. 1970-luvun rakennuskantaa, omakoti- ja kerrostaloja, jää Kivistön pohjois- ja luoteispuolelle.

Säilyneisyys: Pihapiiri, rakennukset ja piha ovat säilyttäneet hyvin ajan ominaispiirteensä. Asuinrakennuksen ja talousrakennuksen materiaalit, värit ja rakenteet mm. ikkunat, vuoraus ja katto edustavat perinteisiä rakennusmateriaaleja.

Historia: Kivelän pieni, metsäisen mäkirinteen ja vähän peltoa käsittänyt tontti erotettiin itsenäiseksi Eerolan kantatalosta vuonna 1926. Kivelän kapea ja korkea asuinrakennus on, rakennus- ja ikkunatyyppistä päätellen, rakennettu 1900-luvun alkupuolella. Nykyinen tontti on muodostettu 1985, jolloin läheiseen liikekiinteistöön liitettiin pieni osa Kivelän tonttia. Lukuisat vuokra-alueet, mäkituvat ja torpat itsenäistyivät 1920-luvulla ns. Lex Kallion perusteella. Eerolasta erotettiin Kivelän kanssa samaan aikaan 13 muuta tonttia. Mäkitupia rakensivat ja asuttivat mm. käsityöläiset sekä maatalojen ja tehtaiden työväki. Vuoden 1914 vaiheilla Kivelän omisti muistitiedon mukaan Herman Helminen.

Kulttuurihistorialliset arvot: Mäkitupa-asutus, n. 1900, asuinrakennus ja talousrakennus. Kohteella on asutus-, sosiaali- ja rakennushistoriallisia arvoja. Vanhan paikallistien varteen, metsäiseen peltoniemekkeeseen rakennettu Kivelä edustaa kylien ja maatalojen ympäristöön 1700-luvulta alkaen syntyneitä pienasutusta. Aikakauden pienasutus keskittyi maatalojen ympäristöön, usein vanhojen tielinjojen varren metsäsaarekkeisiin maataloilta vuokratuille tonteille. Hyvin säilynyt 1900-luvun alkupuolen mäkitupatyyppinen asuinrakennus kertoo ulkoasullaan ja sijainnillaan nykyistä taajamaa edeltäneestä kylä- ja maatalousaikakaudesta. Rakennus on kaava-alueen vanhin.

Rakennuskohde: arvoluokka: I

Aluekokonaisuus: Pikkukaaren 1900-luvun alun pienasutus, arvoluokka II (Kivelä, Kuusela ja Kotimäki)

Toimenpidesuositukset: (Kivelä) Perinteistä, rakennusaikaan liittyvää kulttuuriympäristöä edustavat pieni asuinrakennus, talousrakennus ja niitä yhdistävä nurmipiha omenapuineen ja marjapensaineen. Tämän asuinpihan säilyminen ja huomioiminen kaavoituksessa olisi suositeltavaa. Erityisesti kaava-alueen vanhempaa rakentamista edustavan asuinrakennuksen säilyminen ja asema pihapiirissä tulisi turvata. Rakennusten korjaus- ja muutostöissä tulisi käyttää perinteisiä, rakennusaikakauteen kuuluvia materiaaleja, värejä, työtapoja ja teknisiä ratkaisuja. Vanhat rakennusosat ja kiinteä sisustus tulisi säilyttää. Pihapiirissä olisi hyvä suosia perinteistä hyöty- ja koristekasvillisuutta. Lisärakentamisessa tulee huomioida tontin ja arvoalueen rakennuskanta sekä rakenne. Mahdollinen uudisrakentaminen tulee sovittaa alueen rakennettuun ympäristöön mittakaavan, materiaalien, värien ja rakennusten sijoittelun suhteen.

Aluekokonaisuus: Kivelä on osa Kivelän, Kuuselan ja Kotimäen muodostamaa 1900-luvun pienasutusta, joka tulisi kokonaisuutena huomioida alueena kaavoituksessa. Ympäristön keskeisiä osia ja ominaispiirteitä ovat Pikkukaari ja tonttien asuin- ja talousrakennukset.

Kivelä

Kuvat: Ikkunamalli, julkisivu lounaaseen.

4.1.2 Kuusela

Kuva ja kartta: Kuuselan asuinrakennus lännestä kuvattuna ja tontin asemapiirros. Pohjakartta: Oriveden kaupunki 2014.

Os. Pikkukaari 2, rek. 562-413-11-50, Kuusela. Rakennukset: 1. asuinrakennus ja 2. talousrakennus, 1930-luku

Kuvaus:

Asuinrakennus. Pieni, n. 6x9 m. asuinrakennus on rakennettu matalalle betonisokkelille. Rakennus on vuorattu keilapontatulla vaakalaudoituksella, päädysssä on käytetty pystypanelointia. Vuoraus on maalattu keltaiseksi, nurkka- ja ikkunalistat ovat valkoiset. Avoräystäät on maalattu sinapinvärisiksi. Nurkassa, räystään alla on vanha ulkovalaisin. Ikkunat ovat neliruutuiset, ristikarmilliset. Satulakatto on katettu betonitiilellä.

Talousrakennus. Pohjoiskaaren varrelle sijaitseva talousrakennus on rakennettu osittain yhtenäiselle betonisokkelille. Julkisivut on vuorattu ruskeaksi maalatulla pysty- ja vaakaneloinnilla. Ikkuna-, nurkka- ja ovilistat ovat valkoiset. Ovet ovat tummanruskeat ja vaakaneloidut. Ikkunat ovat 6-ruutuiset. Satulakatto on katettu betonitiilellä.

Piha ja ympäristö: Metsäinen rinne, nykyaikaista nurmikkoa ja sora-/laattapihaa asuinrakennuksen ja tien välissä. Tontilla kookkaita kuusia ja mäntyjä. Metsäistä rinnettä on pengerrytetty kylmämuuratulla kivimuurilla.

Säilyneisyys: Hyvä, kuisti, räystäät ja pihavalistus uudempia.

Historia: Eerolan kantatalosta erotettiin vuonna 1926 Mäkelän maatila, joka käsitti Pikkukaaren pohjoispuolisen mäki- ja peltoalueen. Mäkelän tilasta erotettiin 1937 Kuuselan, Kotimäen ja Mäntykallion pienet asuintontit.

Kulttuurihistorialliset arvot: Asuin- ja talousrakennus 1930-l. Aikakaudelle tyypillinen pientalo vanhan paikallistien varressa. Taajamaa edeltäneestä ajasta kertovassa tontin rakentamisessa näkyy jo ajan omakotimaistuminen.

Rakennuskohde: arvoluokka II

Aluekokonaisuus: Pikkukaaren 1900-luvun alun pienasutus, luokka II (Kivelä, Kuusela ja Kotimäki)

Toimenpidesuosituks: **Kuusela.** 1920/30-luvun perinteiseen pihapiiriin kuuluvissa ja kohtuullisesti säilyneissä asuinrakennuksen ja talousrakennuksen korjaus- ja muutostöissä tulisi käyttää perinteisiä, rakennusaikakauteen liittyviä materiaaleja, työtapoja ja teknisiä ratkaisuja. Vanhat rakennusosat ja kiinteä sisustus tulisi säilyttää. Pihapiirissä olisi hyvä suosia perinteistä hyöty- ja koristekasvillisuutta. Lisärakentamisessa tulee huomioida tontin ja arvoalueen rakennuskanta sekä rakenne. Mahdollinen uudisrakentaminen tulee sovittaa alueen rakennettuun ympäristöön mittakaavan, materiaalien, värien ja rakennusten sijoittelun suhteen.

Aluekokonaisuus: Kuusela on osa Kivelän, Kuuselan ja Kotimäen muodostamaa 1900-luvun alun pienasutusta, joka tulisi huomioida kokonaisuutena kaavoituksessa. Ympäristön keskeisiä osia ja ominaispiirteitä ovat Pikkukaari ja tonttien asuin- ja talousrakennukset.

Kuva: Kuusela pohjoispäädystä kuvattuna.

4.1.3 Kotimäki

Kuva ja kartta: Kotimäen asuinrakennus Pikkukaaren varrelta, eteläpuolelta kuvattuna ja tontin asema-
piirros. Pohjakartta: Oriveden kaupunki 2014.

Os. Pikkukaari 3. rek. 562–413-11-51 Kotimäki. Rakennukset: 1. Asuinrakennus ja 2. talousrakennus
1930-luvulta.

Kuvaus:

Asuinrakennus. Neliömäinen, n. 8x9 m, asuinrakennus rakennettu matalalle betonisokkelille. Vuorauksena on seinän alaosassa peiterimavuoraus, yläosassa pystypanelointi, vintin päädyissä kapea pystypanelointi. Ikkunat ovat neliruutuiset, ristikarmilliset. Vintillä on vastaavat isokokoisemmat ikkunat sekä räystäsnurkissa rombi-ikkunat. Vuoraus on maalattu keltaiseksi, listat ovat valkoiset. Umpi-

räystäät, satulakatto on katettu tiilikuvioisella profiilipellillä. Rakennuksen katto, syöksytorvet, ikkunat ja vuorauksen alaosa on uusittu nykyaikaisin jäljitelmä-
materiaalein 2003. Rakennuksen satulakattoisessa kuistissa on alkuperäiset, moni-
ruutuiset ikkunat, valokate on myöhempiä lisäyksiä. Asuinrakennuksen raken-
nusvuosi on mahdollisesti 1932, rakentaja muistitiedon mukaan Kivistön silloinen
omistaja.

Talusrakennus on rakennettu matalalle betonisokkelille loivaan rinteeseen. Runko on vuorattu punaiseksi maalatulla pystypaneloinnilla. Ikkunat ovat 6-ruutuiset, ovet pystypaneloidut. Ovi- ja ikkunalista ovat valkoiset, nurkissa ristikkäin. Satulakatto on katettu profiilipellillä. Rakennuksessa on ollut mm. sauna ja liiteri. Rakennuksen jatkeena on kaksi, nuorempaa pulpettikattoista osaa, jotka on verhoiltu samalla tavalla.

Piha ja ympäristö: Avoin nurmipiha, koristekasvillisuutta, tiiligrilli, omenapuu. Pihaa rajaa tien suuntaan säleaita.

Säilyneisyys: Asuinrakennuksen julkisivumateriaalit, katto, ikkunat ja vuoraus ovat uudistuneet ja talusrakennuksessa on nuorempia katoksia. Pihapiirin yleisilme, nurmikentät, aita ja grilli edustavat rakennuksia nuorempia ratkaisuja.

Historia: Eerolan kantatalosta erotetusta Mäkelän tilasta erotettiin Kotimäen asuintontti vuonna 1937. Yläkerta oli muistitiedon mukaan alkujaan vuokralla.

Informantti: Jenny Valkila-Janhonen

Kulttuurihistorialliset arvot: Asuinrakennus ja talusrakennus 1930-l. Oriveden 1930-luvun omakotimaistuva pienasutus. Pikkukaaren tiemaisema.

Rakennuskohde: arvoluokka III

Alue: Pikkukaaren 1900-luvun alun pienasutusta, arvoluokka II (Kivelä, Kuusela ja Kotimäki)

Toimenpidesuositukset: **Kotimäki.** Aikakauden, 1920/30-luvun perinteiseen pihapiiriin kuuluvien asuinrakennuksen ja talusrakennuksen korjaus- ja muutostöissä tulisi käyttää perinteisiä, rakennusaikakauteen liittyviä materiaaleja, värejä, työtapoja ja teknisiä ratkaisuja. Vanhat rakennusosat ja kiinteä sisustus tulisi säilyttää. Pihapiirissä olisi hyvä suosia perinteistä hyöty- ja koristekasvillisuutta. Lisärakentamisessa tulee huomioida tontin ja arvoalueen rakennuskanta sekä rakenne. Mahdollinen uudisrakentaminen tulee sovittaa alueen rakennettuun ympäristöön mittakaavan, materiaalien, värien ja rakennusten sijoittelun suhteen.

Aluekokonaisuus: Kotimäki on osa Kivelän, Kuuselan ja Kotimäen muodostamaa 1900-luvun pienasutusta, ja se tulisi huomioida alueena kaavoituksessa. Ympäristön keskeisiä osia ja ominaispiirteitä ovat Pikkukaari ja tonttien asuin- ja talusrakennukset.

4.2 Alue: Ahteentien vanhempi pienasutus

Kuvaus: Ahteentien varrella, Paltanmäen jyrkässä alarinteessä olevat Pihlajisto, Sillankorva, Santapakka ja Vuorenrinne edustavat vanhempaa tienvarsiasutusta, jota syntyi kylän ympäristöön, vanhojen maanteiden varsille 1900-luvun alkupuolella. Asuintonttien lohkominen oli helpottunut Suomen itsenäistymisen jälkeen, jolloin maatilat myivät pieniä tontteja viljelyyn kelpaamattomilta mäkialueilta. Usein tontteihin kuului joitakin kotiviljelyyn sopivia peltotilkkuja.

Rakentaminen sai 1920- ja 1930-luvuilla omakotimaisia piirteitä, rakennukset rakennettiin yhden piipun ympärille, jyrkkä satulakatto mahdollisti vintin asuinkäytön. Asuinrakennuksen ohella rakennettiin tontin takaosaan talousrakennus, jossa oli sauna, liiteri ja usein pieni navetta.

Kulttuurihistorialliset arvot: Oriveden 1900-luvun alkupuolen pienasutus vanhan maantien varrella. 1900-luvun alkupuolella väestönkasvu, maanjaon helpottuminen ja kunnan keskustan elinkeinojen muutos näkyi uusina maatiloina ja runsaslukuisena pienasutuksena, joka keskittyi maatalouden ehdoilla peltojen reunamille, maa- ja paikallisteiden varrella. Oriveden kylässä, mäkituvista omakotitaloiksi kehittyvä pienasutus sijoittui Kultavuoren ja Paltanvuoren rinteille, joita vanhat maantiet, Ruoveden ja Längelmäentie seurasivat. Rakentaminen oli melko vapaata, maatalouden ja isäntien ehdoilla tapahtuvaa.

Ahteentien 1900-luvun alun pienasutus, arvoluokka II.

Toimenpidesuosituksset: Alue tulisi huomioida kokonaisuutena kaavoituksessa. Toimenpidesuosituksset ovat annettu kohteiden yhteydessä kiinteistö- ja aluetasoisina.

Kartta: Arvoalueen rajaus, Ahteentien 1900-luvun alun pienasutus

Kartta: Sininen rasteri, 4.2. arvoalueen rajaus. Ruskealla on merkitty tontit ja rakennukset. Kohteet 4.2.1 Pihlajisto, 4.2.2 Sillankorva, 4.2.3 Santapakka, 4.2.4 Vuorenrinne. Kohteista Vuorenrinne on kaava-alueen ulkopuolella. Pohjakartta Oriveden kaupunki. Ennen sotia rakentaminen keskittyi jyrkän rinteeseen juurelle, pellon reunalle. Sotien jälkeen, 1950- ja 1970-luvun asutus sijoittui vanhoille pelloille.

4.2.1 Pihlajisto

Kuva ja kartta: Pihlajiston asuinrakennus ja talousrakennus idästä kuvattuna ja tontin asemapiirros. Pohjakartta: Oriveden kaupunki 2014.

Os. Ahteentie 30rek. 562-413-11-100. Rakennukset: 1. asuinrakennus ja 2. huonokuntoinen talousrakennus 1930-luvulta. 3. uudehko katos.

Kuvaus:

Asuinrakennus: Neliömäinen, 8x9 m, yhden piipun ympärille rakennettu asuinrakennus on rakennettu betonisokkelille, jota on myöhemmin lisäeristetty. Runko on vuorattu vaakalaudoituksella, vintin päädyissä on käytetty pystypanelointia. Vuoraus ja listoitukset ovat valkoiseksi maalatut. Ikkunat ovat vanhat, ristikarmilliset. Vuorilaudoissa on yläosassa kaksi konsolia ja harva hammastuskoristelu. Satulakatto on katettu profiilipeltikatteella, avoräystäät. Pääsisäänkäynti on pohjoispäädyssä, betoniportaajat, metallikaiteet ja lippamainen katos on rakennettu sotien jälkeen. Ulko-ovi nykyaikainen. Eteläisivulla on uudehko terassi. Asuinrakennuksen rakennusvuosi on mahdollisesti 1930.

kuva: Pihlajiston pohjoispäätä.

Piha ja ympäristö: Pihaa rajaa tien varressa syreeniäitä, nurmipihaan on omenapuita ja marjapensaita. Suojaisaa tonttia rajaavat Ahteentie, vt 9. kiertoliittymä, leikkikenttä ja 1970- ja 1980-luvun omakotiasutus. Tien toisella

puolella ovat sotia edeltänyttä puutalorakentamista edustavat Sillankorva, Santapakka ja Vuorenrinne.

Säilyneisyys: Hyvä. Julkisivun nuorempia osia edustavat ulko-ovi, katto, sokkelin lisäeristys ja asuinrakennuksen eteläsivun terassi/katos.

Historia: Eerolan kantatilasta erotettiin Vuorentaus-niminen tontti vuonna 1941. Tila käsitti muutaman hehtaarin peltoa Ahteentien itäpuolella, Paltanmäen alarinteessä. Valtatie 9. ja Mäntäntien rakentaminen 1960-luvulla tilan pelloille sekä taajaman kasvu heikensivät tilanpidon mahdollisuuksia. Tilan pihapiiri on erotettu 1962 Pihlajisto-nimiseksi tontiksi.

Kulttuurihistorialliset arvot: Asuinrakennus 1930-l, Pohjanmaan tien varressa. Oriveden kylän ja Pohjanmaan tien 1920/30-luvun omakotiasutus. Rakennusajalle tyypillinen, kohtuullisen hyvin säilynyt asuinrakennus vanhan maantien varrella.

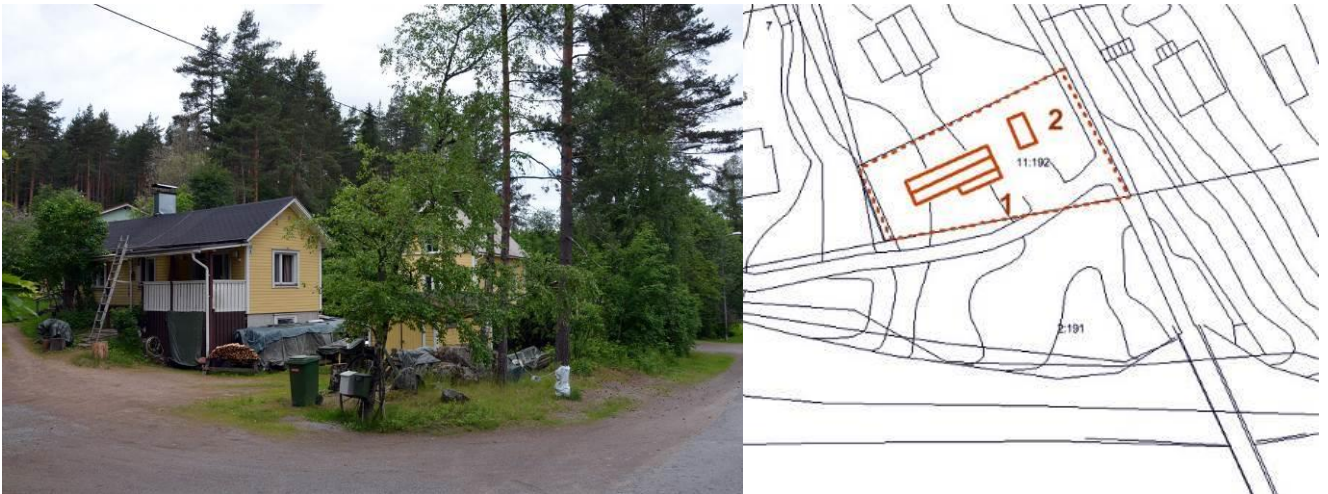
Rakennuskohde: arvoluokka II

Aluekokonaisuus: Ahteentien vanhempi pienasutus, arvoluokka II. (Pihlajisto, Sillankorva, Santapakka, Vuorenrinne.)

Toimenpidesuosituks: **Pihlajisto.** Perinteistä, rakennusaikaan liittyvää kulttuuriympäristöä edustavat pieni asuinrakennus ja omenapuut ja marjapensaat. Rakennusten korjaus- ja muutostöissä tulisi käyttää perinteisiä, rakennusaikakauden liittyviä materiaaleja, työtapoja ja teknisiä ratkaisuja. Vanhat rakennusosat ja kiinteä sisustus tulisi säilyttää. Pihapiirissä olisi hyvä suosia perinteistä hyöty- ja koristekasvillisuutta.

Aluekokonaisuus: Pihlajisto on osa Sillankorvan, Santapakan ja Vuorenrinteen muodostamaa 1900-luvun alun pienasutusta vanhan maantien varrella, joka tulisi huomioida alueena kaavoituksessa. Rakennusten ja tonttien muutos-, lisä- sekä korjausrakentamisessa tulisi huomioida alueen ajalliset ominaispiirteet, materiaalit, värit, ikkuna- ja kattomuodot.

4.2.2 Sillankorva

Kuva ja kartta: Sillankorvan asuinrakennus Ahteentien varressa, itäpuolelta kuvattuna ja tontin asemapiirros. Pohjakartta: Oriveden kaupunki 2014.

Os. Ahteentie 33 a. rek. 562–413-11-192 Sillankorva. Rakennukset: 1. asuinrakennus ja 2. pieni autotalli.

Kuvaus: Rinteeseen rakennettu kapearunkoinen, n. 4x13 m., asuinrakennus on korkealla betonisokkelilla. Rakennus on vuorattu vaakalaudoituksella, vaakaikkunat on varustettu kapeilla tuuletusikkunoilla. Satulakatto on katettu palahuovalalla. Rakennukseen kuuluu satulakattoinen kuisti. Rakennusvuosi on mahdollisesti 1935.

Piha ja ympäristö: Nurmi- ja hiekkapintainen piha, luonnonkiviä, mäntyjä ja muutamia koristekasveja.

Säilyneisyys: Julkisivumateriaalit ja ikkunat ovat uudistuneet, vanhaa edustavat rakennuksen mittakaava ja kokonaisilme.

Historia: Sillankorva tontti erotettiin Eerolan kantatilasta 1983.

Kulttuurihistorialliset arvot: Asuinrakennus 1930/1950-l, Vanhan maantien varrella, osa aikakauden pientaloaluetta. Sillankorva on maisemallisesti ja mittakaavaltaan osa Ahteentien varren 1930-luvun rakennusryhmää.

Rakennuskohde: arvoluokka III

Aluekokonaisuus: Ahteentien vanhempi pienasutus, arvoluokka II. (Pihlajisto, Sillankorva, Santapakka, Vuorenrinne.)

Toimenpidesuosituks: **Sillankorva.** Rakennuksen korjaus- ja muutostöissä tulisi käyttää perinteisiä, rakennusaikakauteen liittyviä materiaaleja, työtapoja ja teknisiä ratkaisuja. Vanhat rakennusosat ja kiinteä sisustus tulisi säilyttää. Pihapiirissä olisi hyvä suosia perinteistä hyöty- ja koristekasvillisuutta.

Aluekokonaisuus: Sillankorva on osa Pihlajiston, Santapakan ja Vuorenrinteen muodostamaa 1900-luvun alun pienasutusta vanhan maantien varrella, Kokonaisuus tulisi huomioida alueena kaavoituksessa.

4.2.3 Santapakka

Kuva ja kartta: Santapakan asuinrakennus Ahteentien varrella, itäpuolelta kuvattuna ja tontin asemapiirros. Pohjakartta: Oriveden kaupunki 2014.

Os. Ahteentie 31. rek. 562-413-11-30 Santapakka. Rakennukset: 1. asuinrakennus 1920/30-I, 2. autotalli 1991, 3. sauna ja 4. leikkimökki. Pohjakarttaan on luoteiskulmalle merkitty pitkä talousrakennus, jossa oli mm. navetta, nyttemmin purettu.

Kuvaus: Neliömäisessä, n. 6x9 m, yhden piipun ympärille rakennetussa asuinrakennuksessa on betonisokkeli/-laatta. Rankorakenteisen talon vuorauksena on keltaiseksi maalattu vaakanelointi, nurkka- ja ikkunalistat ovat valkoiset. Ikkunat ovat 6-ruutuiset, uudenaikaiset. Vintin ikkuna on 4-ruutuinen, räystään kulmissa on rombi-ikkunat. Satulakatto on katettu profiilipellillä, umpiräystäät. Asuinrakennuksen rakennusvuosi on mahdollisesti 1928. Rakennusta laajennettiin länsipuolelle matalalla siivellä vuonna 1973. Rakennuksen aikaisempia värejä ovat valkoinen ja vihreä.

Piha ja ympäristö: Jyrkän metsämäen juurella sijaitsevalla tontilla on hiekka- ja nurmipintainen piha, jota tien suuntaan rajaa osittainen kivipenger. Tontilla on runsaasti kasvillisuutta, perinteisten omenapuiden ja marjapensaiden ohella koristekasveja ja -puita.

Säilyneisyys: Pihapiiri on uudistunut, asuinrakennusta on laajennettu 1970-luvulla, katto, rännit ja ikkunat on uusittu 1990-luvulla. Vuoraus on alkuperäinen.

Historia: Santapakan asuintontti erotettiin Eerolan kantatilasta 1926. Omistajan muistitiedon mukaan asuinrakennuksen olisi rakennuttanut asemamies. Asuinrakennus oli valmistumishetkellä uudenaikainen, perinteiset kiviperustukset ja hir-

sirunko olivat väistyneet betonin ja rankorakenteen tieltä. Vesijohto, viemärit ja sisäveissa rakennettiin 1970-luvun alkupuolella, kun rakennus sai pienen laajennuksen. Nykyinen omistaja on talon 4. omistaja. Tontin pohjoispäässä sijainnut, mm. pienen navetan sisältänyt talousrakennus purettiin 1990-luvulla. Vuonna 1928 kartassa rakennus on merkitty nykyistä pohjoisemmaksi, tontilla on myös kolme pientä peltopalstaa.

Informantti: Pekka Rantakallio

Kulttuurihistorialliset arvot: Asuinrakennus 1930-luku, vanhan maantien varrella, osa aikakauden pientaloaluetta. Tiemaisema, asutushistoria. Oriveden kylän ja Pohjanmaan tien 1900-luvun alkupuolen omakotiasutus. Rakennusajalle tyypillinen asuinrakennus vanhan maantien varrella.

Rakennuskohde: arvoluokka III

Aluekokonaisuus: Ahteentien vanhempi pienasutus, arvoluokka II. (Pihlajisto, Sillankorva, Santapakka, Vuorenrinne.)

Toimenpidesuosituks: **Santapakka.** Rakennuksen korjaus- ja muutostöissä tulisi käyttää perinteisiä, rakennusaikakauteen liittyviä materiaaleja, työtapoja ja teknisiä ratkaisuja. Vanhat rakennusosat ja kiinteä sisustus tulisi säilyttää. Pihapiirissä olisi hyvä suosia perinteistä hyöty- ja koristekasvillisuutta.

Aluekokonaisuus: Sillankorva on osa Pihlajiston, Santapakan ja Vuorenrinteen muodostamaa 1900-luvun alun pienasutusta vanhan maantien varrella, Kokonaisuus tulisi huomioida alueena kaavoituksessa.

Kuva: Pihan perällä oleva perinteisen näköinen sauna on tontin nuorempaa rakennuskantaa.

4.2.4 Vuorenrinne (kaava-alueen ulkopuolella)

Kuva ja kartta: Vuorenrinteen asuinrakennus lounaasta kuvattuna ja tontin asemapiirros. Vihreällä katkoviivalla on merkitty kaava-alueen rajaus. Pohjakartta: Oriveden kaupunki 2014.

Os. Ahteentie 29. rek. 562-413-11-46 Vuorenrinne. Rakennukset: 1. asuinrakennus ja 2. talousrakennus 1930-luvulta.

Asuinrakennus: Neliömäinen, n. 6x9? m, yhden piipun ympärille rakennetussa asuinrakennuksessa on betonisokkeli. Talon vuorauksena on vihertäväksi maalattu vaakapanelointi, nurkka- ja ikkunalistat ovat valkoiset. Ikkunat ovat 6-ruutuiset, uudenaikaiset. Vintin ikkuna on 9-ruutuinen, räystään kulmissa on neliömäiset ikkunat. Jyrkkäpiirteinen satulakatto on katettu profiilipellillä, umpiräystäät. Rakennusvuosi on mahdollisesti 1930.

Talousrakennus: Matalalle betonisokkelille rakennettu L-muotoinen talousrakennus on vuorattu vihreäksi maalatulla vaakapaneloinnilla. Satulakatto on katettu profiilipellillä.

Piha ja ympäristö: Aikaisemmin peltoalueeseen kuulunut tontti sijaitsee jyrkän kalliorinteen juurella. Pihassa on perinteistä pihakasvillisuutta, omenapuita ja marjapensaita sekä uudempaa koristekasvillisuutta. Ahteentien varrella on koo-

kas lehtikuusi. Eteläpuolella on 1930-luvun omakotiasutusta, pohjoispuolella, Tarkantien varressa 1950-luvun omakotiasutusta. Ahteentien itäpuolella on 1970- ja 1980-luvun omakotitaloja.

Säilyneisyys: Ikkunat ja katto uusittu.

Historia: Eerolan kantatilasta erotettiin Ahteen tila vuonna 1926. Vuorenrinne erotettiin Ahteen tilasta 1937

Kulttuurihistorialliset arvot: Asuinrakennus 1930-luku, vanhan maantien varrella, osa aikakauden pientaloaluetta. Tiemaisema, kirkonkylän omakotiasutusta vanhan Pohjanmaantien varrella. Rakennusajalle tyypillinen pihapiiri käsittää asuinrakennuksen ja talousrakennuksen vanhan maantien varrella.

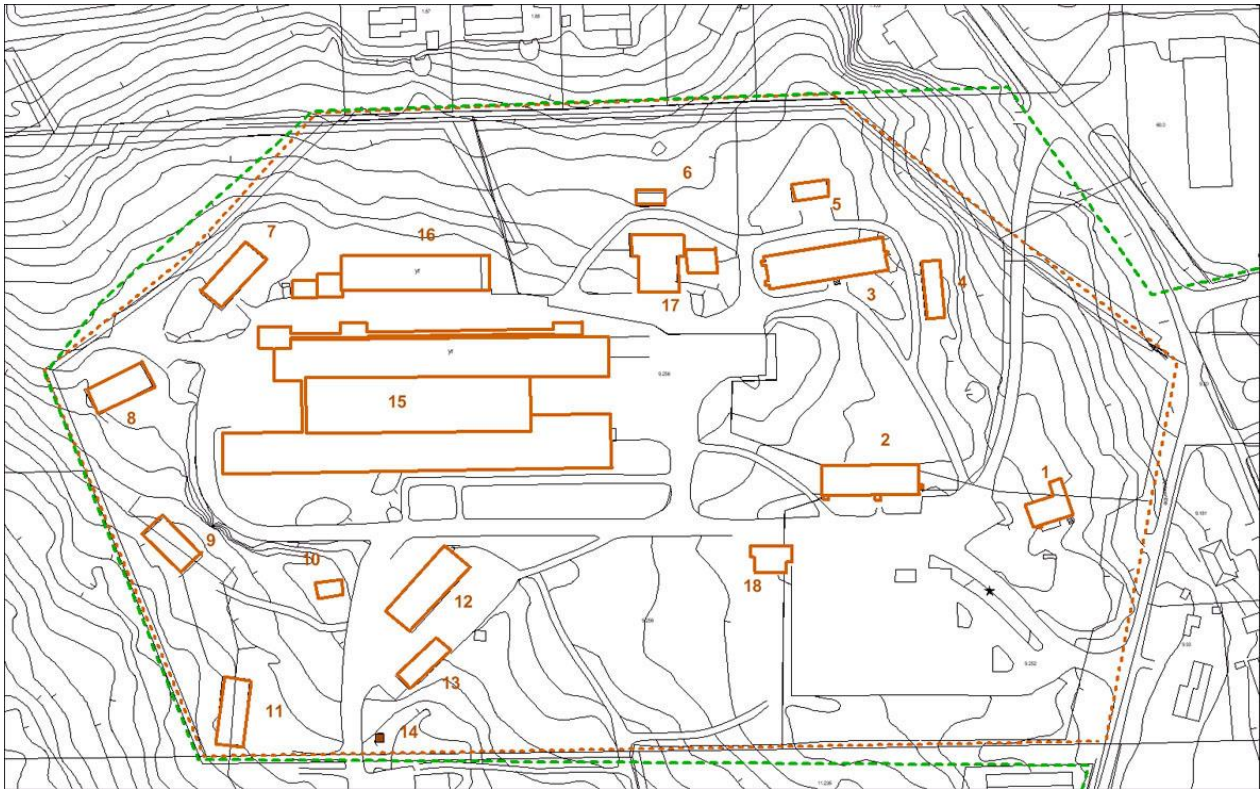
Rakennuskohde: arvoluokka II

Aluekokonaisuus: Ahteentien vanhempi pienasutus, arvoluokka II. (Pihlajisto, Sillankorva, Santapakka, Vuorenrinne.)

Toimenpidesuositukset: Vuorenrinne. Rakennuksen korjaus- ja muutostöissä tulisi käyttää perinteisiä, rakennusaikakauteen liittyviä materiaaleja, työtapoja ja teknisiä ratkaisuja. Vanhat rakennusosat ja kiinteä sisustus tulisi säilyttää. Pihapiirissä olisi hyvä suosia perinteistä hyöty- ja koristekasvillisuutta.

Aluekokonaisuus: Vuorenrinne on osa Pihlajiston, Sillankorvan, Santapakan ja Vuorenrinteen muodostamaa 1900-luvun alun pienasutusta vanhan maantien varrella, Kokonaisuus tulisi huomioida alueena kaavoituksessa.

4.3 Entinen Oriveden asevarikko (Oricopa)

Kartta: Kaava-alueen rajaus, inventoidut rakennukset, pohjakartta Oriveden kaupunki.

Rakennukset	rakennus aika	asevarikon numerointi
Vanha varikkoalue		
1. ent. Ruokala/kerhorakennus	(1940-l)	2
2. ent. varikko ja esikuntarakennus	(1940-l)	6
3. ent. asehuoltorakennus	(1940-l)	9
4. lautavarasto	(1980-l)	ei tietoa
5. puuvarasto	(1980-l)	10
6. traktorikatos	(1980-l)	69
Vanha varastoalue		
7-11 varastohallit	(1940/50-l)	17, 18,34,35,36
12. autohalli	(1940-l)	16
13. katos	(1960-l)	ei tietoa
14. lastaussillan jäännös	-	-
Uusi varikkoalue		
15. korjaamorakennus	(1982)	71
16. lämpökeskus	(1982)	70
17. tykkikatos	(1983)	80
18. porttirakennus	(1999)	3

Os. Ahteentie 1 rek. 562–413-9-252 Tykkipuisto, rek. 562–413-9-256 Oricopa. Osan entisen asevarikon alueista käsittävillä tonteilla on 18 vuosina 1940–1999 rakennettua rakennusta. Tarkastuksen ulkopuolelle jätettiin hiekan säilytykseen tarkoitettu uudehko rakennelma ja pieni puukatos. Pääosin entisen asevarikon rakennusvaiheet ajoittuvat 1940- ja 1950-luvuille sekä varikon uudistamiseen 1980-luvulla. Puolustuslaitoksen asevarikko on toiminut vuosina 1940–2003 useilla eri nimillä, tässä työssä käytetään yleisnimeä Oriveden varikko.

Oriveden varikolla on ollut historiansa aikana kymmeniä rakennuksia ja katoksia, kiinteistörekisterin rakennusten numerointi ulottuu aina rakennus nro. 104 (2006) saakka. Varikolla oli myös Orivedellä kolme palstaa, joihin toimintoja oli hajautettu. Inventointi koskee varikon pääaluetta Orivedellä. Varikkotoiminta päättyi Oriahteella 2003, kun asevarikon toiminta lakkautettiin, minkä jälkeen alue siirtyi Oriveden kaupungille. Puolustuslaitoksen huoltotoimintaa jatkamaan perustettiin Oricopa vuonna 2002, jolle kaupunki on myynyt 1980-luvun varikkorakennukset sekä 1940/50-luvun autohallin ja varastorakennukset. Varikon lämpökeskus on myyty Oriveden Bioenergialle ja entinen esikuntarakennus KVL-tekniikka oy:lle. Kaupungin omistuksessa ovat vielä entiset ruokala- ja korjaamorakennukset sekä yksittäisiä katoksia.

Kuvaus: Entinen Oriveden varikko sijoittuu Oriahde-nimiselle metsäiselle mäki-alueelle, ja on nykyisin osa Oriveden taajamaa. Keskeiset korjaamo, toimisto- ja osa varastorakennuksista ovat lähellä Ahteentietä. Tarkastettavan alueen länsipuolella, ylärinteessä on lisää varastorakennuksia ja -luolia, jotka on hajautettu aluetta kiertävän tielinjan varrelle.

Entinen Oriveden varikko jakautuu nykyisin kolmeen suurempaan tonttiin. Itäreunalla on Oriveden kaupungille kuuluva tontti, jossa ovat mm. 1940 perustetun varikon keskeiset puusta rakennetut rakennukset; korjaamo- ja ruokalarakennukset sekä 1980-luvun betoni- ja metallirakenteinen lämpövoimala. Osa rakennuksista on myyty niiden nykyisille käyttäjille. Sen länsipuolella, Oricopan aidatulla tontilla ovat varikon 1980-luvun toimitilarakennukset sekä metsän puolella 1940-luvun autohalli ja useita varastorakennuksia. Näiden länsipuolelle, ylärinteeseen ja kalliomäkialueelle jää Millog oy:n tontti, jossa on lisää varikon vanhoja varastorakennuksia ja kallioluolat. Inventointi koskee vain Oricopan ja kaupungille kuuluvia alueita.

Kaava-aluetta on tässä työssä tarkasteltu kolmena erillisenä kokonaisuutena, jotka muodostavat ajallisesti ja toiminnallisesti oman, selkeästi rajautuvan kokonaisuutensa. Alueet ovat vanha varikkoalue, vanha varastoalue ja uusi varikkoalue. Alueiden rajauksen näkyvät sivun 79 kartassa.

Piha ja ympäristö: Uusi varikkoalue käsittää suurta korjaamorakennusta ympäröivät tasaiset nurmikentät ja asfalttia, vanhempi varikkoalue ja sen varastoalue sijoittuvat edellisen ympärille metsäympäristöön. Inventoinnin kohteena olevaa varikkoaluetta rajaavat metsäalueet, Ahteentie, Lehdistön teollisuusalue ja 1960-luvun jälkeinen taajamarakentaminen.

Historia:

Oriveden varikko (1940–2003) on toiminut useilla nimillä, jotka kertovat organisaation ja toiminnan muutoksista.

Toimintavuodet	Yksikkö
1940–42	Ilmapuolustuksen asevarikko
1942–44	Lentoasemavarikko
1944–1952	Ilmatorjuntavarikko ja Ilmatorjuntakoulu
1952-1993	Asevarikko 6
1993-2003	Oriveden asevarikko
2003-	Oricopa + muita toimijoita

Ilmapuolustuksen asevarikko perustettiin virallisesti Orivedelle talvisodan jälkeen 15.4.1940. Oriveden varikkohanke oli osa 1930-luvun suunnitelmaa, jossa asevarikot hajasijoitetaan. Määräys varikkojen hajasijoituksesta Suomessa annettiin syyskuussa 1939 ja talvisodan liikkeelle panossa perustettiin ilmailuvarikko Tampereelle. Sen tehtävänä oli toimia sodan ajaksi perustettujen ilmailukenttävarikoiden keskusvarastona. Ennen Tampereen varikon perustamista ilmailuvarikko oli toiminut Santahaminassa vuodesta 1922. Hajasijoittaminen saatiin päätökseen lokakuussa, jolloin Tampereen ilmailuvarikko toimi 25 paikassa. Aseita ja ampumatarvikkeita oli sijoitettuna Kangasalan Ilkkoon ja myöhemmin Orivedelle.

Orivedellä varikkotoiminta alkoi jo talvisodan aikana, kun Ilmavoimien asekeskuskorjaamon töitä tehtiin Orivedellä sisä- ja ulkotiloissa. Ampumatarvikkeita varastoitettiin tällöin Oripohjan pysäkin ympäristön pelloille perustetuille varastolaa-neille. Talvisodan jälkeen varikkotoiminta alkoi virallisesti osana ilmavoimien uudelleen järjestelyitä.

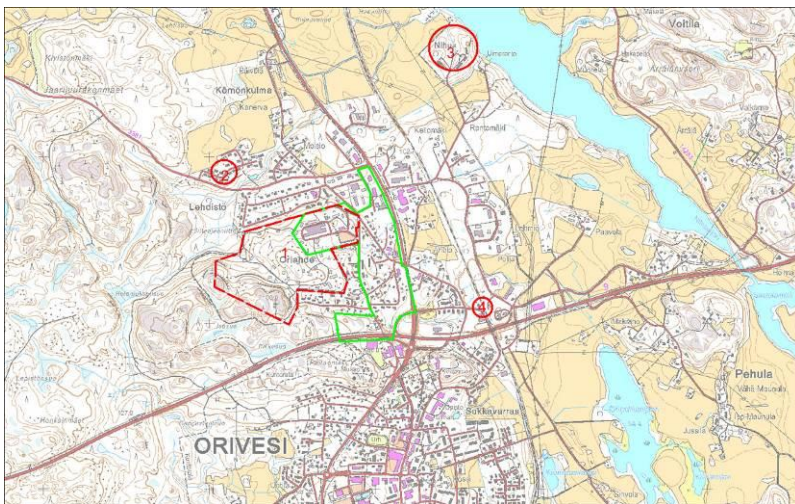
Aselajien varikoita ja varastoja hajautettiin Suomessa kaikkialle rataverkon varteen. Nykyisen Pirkanmaan alueelle perustettiin mm. Parkanoon, Vammalaan, Lempäälään ja Nokialle asevarikot. Niiden lisäksi oli useita muita varastoalueita. Rautatien ohella asevarikot sijoitettiin asemien tai pysäkkien ympäristöön, mikä mahdollisti raskaankin materiaalin nopean purkamisen ja lastaamiseen.

Talvisodan jälkeen Orivedellä sopivan suojainen, metsäinen ja kallioinen tontti löytyi läheltä rautatien Oripohjan pysäkkiä, jolta oli jo hyvä tieyhteys peltojen laidalla kohoavalle kallio- ja mäkialueelle. Lisäksi tontin vierestä kulki yleinen maantie Pohjanmaalle. Asutusta oli vielä vähän, peltomaisemassa oli yksittäisiä maatiiloja ja pienempää asutusta Ahteentien varressa.

Uuden varikon tehtäväksi tuli ilmatorjunnan ja lentokoneiden aseistuksen ja tarvikkeiden varastointi ja korjaaminen. Jatkosodan aikana Lentoasemavarikko vastasi ilmatorjuntatykistön ammusten valmistamisesta. Oriveden ohella siihen kuuluivat Virtain Herraskoskella, Siikakankaalla ja Virtain Sorvajärvellä sijaitsevat alueet ja varastot.

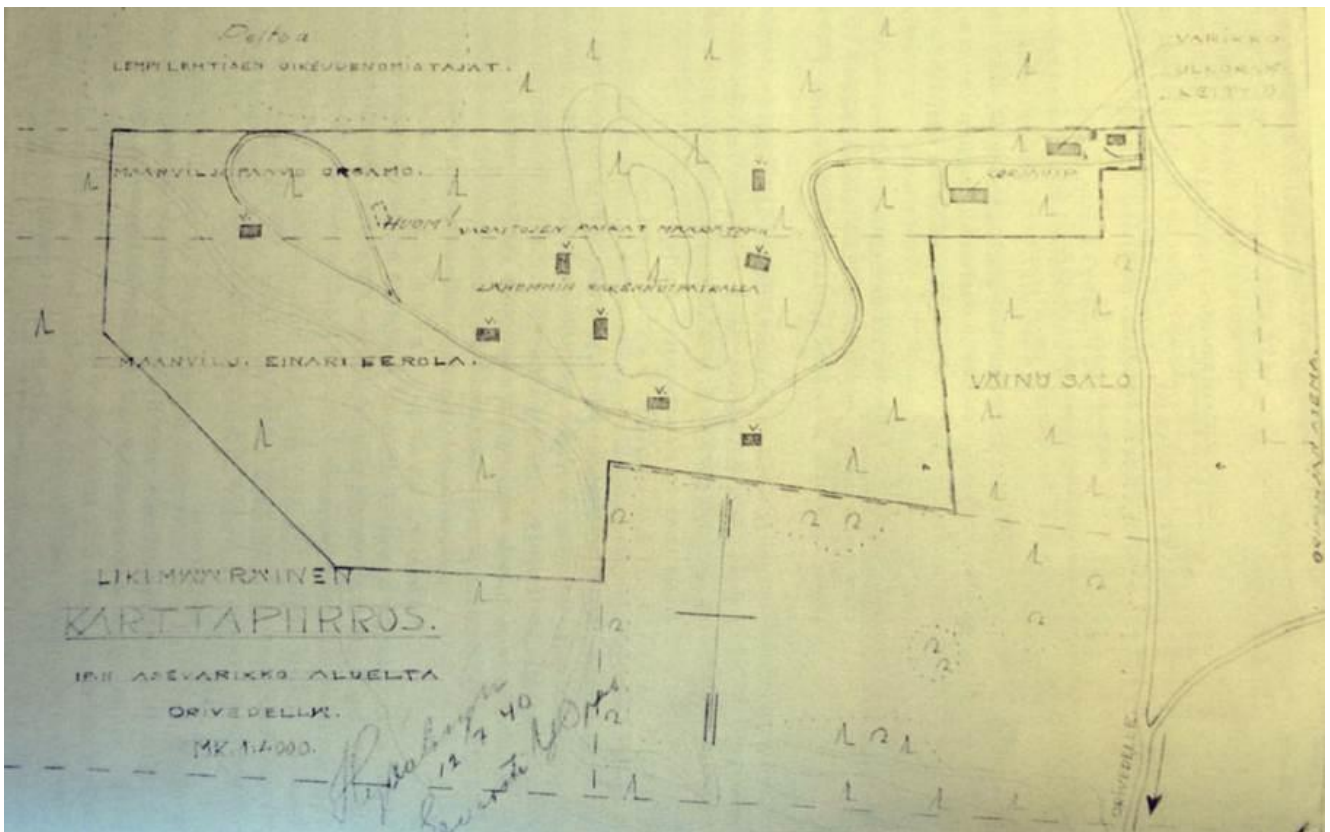
Orivedellä asevarikon tarvitsema alue pakkolunastettiin Eerolan tilasta, johon lisäksi maata lunastettiin vielä Lehtisen ja Orsimon tiloista. Varikolle 1941 pakkolunastettu alue jakautui kolmeen osaan, Oriahteen, n. 35 ha, Nihuan n. 7 ha ja Enokunnantie varrelle jäävään asuntopalstaan, n. 10 ha. Oriahteella kesällä 1940 nopeasti aloitettu varikon rakennustoiminta käsitti majoitus-, esikunta- ruokala- ja varastorakennusten ohella luolia, jotka rakennettiin ylemmäksi mäelle. Metsäalueelle hajautetusti rakennetut rakennukset suunniteltiin maastoon hyvin sulatuviksi. Nykyisin, kun aluetta on 1950-luvulla täydennetty uusilla varastoilla, on rakennusten välinen etäisyys metsärinteessä keskimäärin 30- 40 metriä. Varikon ensimmäiset rakennukset valmistuivat jo syksyllä 1940 ja vuosina 1941–42 rakennettiin ylärinteen kallioalueille luolia. Alue myös aidattiin syksyllä 1940. Vuonna 1941 valmistuivat henkilökunnan asuinrakennukset, kaksi paritaloa, varikon asuinpalstalle sekä Nihujärven rantaan sijoittuvalle palstalle lataamo. Vuonna 1965 Nihujärven rannalle rakennettiin henkilökunnalle rivitaloja.

Kartta: Oriveden varikon alueita ja Oripohjan pysäkki

1. Oriveden varikkoalue, 2. Asuintontti, henkilökunnan asuntoja 1941. 3. Nihuan palsta, lataamo 1941 ja 1960-luvulla henkilökunnan rivitaloja. 4. Oriveden pysäkki, jonka ympäristöön varastoitettiin talvisodan aikana sotamateriaalia.

Asevarikon rakennussuunnitelma 1940

Kartta: Likimääräinen karttapiirros asevarikkoalueelta, joka on hyväksytty 12.7.1940. Aluksi lunastettava alue käsitti vain Eerolan ja Orsamon tilan maita. Laadittiin oheinen varikkosuunnitelma, jonka pohjalta toteutui varikko/esikuntarakennus. Kartassa esikuntarakennuksen lounaispuolelle sijoitettu korjaamo rakennettiin varikon alueen laajentuessa nykyiselle paikalleen esikunnan pohjoispuolelle. Myös kartassa näkyvää keittiörakennusta siirrettiin muutamia metrejä pohjoiseen. Alueen suunniteltu rakenne näkyy kartalla hyvin, varikon huolto- ja hallintotoiminnot (korjaamo, varikko ja keittiö) olivat Ahteentien varrella, alueen sisäänkäynnin suulla. Niiden länsipuolen metsäalueelle sijoitettiin hajanaiseen muotoon varastot (v). Kartta teoksesta Lammi, ei lähdetietoja.

Asevarikon rakennukset 1942

Kartta: Vuoden 1942 pakkolunastuskarttaan on merkitty punaisella varikon siihen mennessä rakennetut rakennukset, mikä kertoo perustamis- ja rakennustoiminnan nopeudesta. Kaava-alueella on tältä ajalta säilyneet ruokala, korjaamo, esikunta ja autohalli sekä kaksi varistorakennusta. Vanha kartta on digitoitu nykykartan päälle. Vuoden 1942 rakennusten mittakaavassa ja sijainnissa on pieniä virheitä. Vihreällä katkoviivalla on merkitty kaava-alueen raja, punaiset viivat ovat vanhojen 1942 käytössä olleiden teiden, nykyisten Ahteentien, Ruovedentien ja Pikkukaaren, linjauksia. Pohjakartta: Oriveden kaupunki.

Sodan jälkeen varikon toiminta muuttui, kun aseiden huollon ohella Porista siirrettiin varikolle Ilmatorjunta-asekoulu muutamaksi vuodeksi. Uusien asejärjestelmien hankinta alkoi sotien jälkeisen suvantovaiheen jälkeen 1960- ja 70-luvuilla, jolloin asejärjestelmien huolto alkoi vaatia jälleen lisää resursseja ja varikon kehittämistä. Toiminnan kehittämisen lisäksi myös yleisillä työllisyystekijöillä oli merkitystä, kun varikon uudet korjaamotilat, tykkikatos ja lämpökeskus valmistuivat 1980-luvun alkupuolella.

Varikkoalueen luonne muuttui 1980-luvulla, kun uusi korjaamorakennus, lämpökeskus ja tykkihalli sekä niihin liittyvät avoimet ja tasaiset nurmi- ja asfalttikentät valmistuivat. Uuden varikkoalueen alle jäi yhdeksän vanhempaa rakennusta. Uudistuksessa vanhempi, maastoon hajautettu ja metsäkasvillisuuden suojaama va-

rikkoalue jäi kehämäiseksi rakenteeksi uuden ympärille. Alueen nykyinen sisäänkäynti, porttirakennus ja parkkialue suunniteltiin ja rakennettiin 2000-luvun vaihteessa. Päätös varikon lopettamisesta tehtiin 2001, jonka jälkeen kaupunki osti alueen. Myöhemmin rakennuksia on myyty ja alueen rakennuksissa toimii mm. Oricopa, Oriveden Biovoimala ja KVL-tekniikka Oy.

4.3.1 Vanha varikkoalue, rakennuskohteet

Rakennus 1. Entinen ruokalarakennus, 1940-luku

Kuva ja kartta: Ruokalarakennus lounaasta kuvattuna. Kartassa näkyy punaisella katkoviivalla purettujen rakennusten paikkoja ja vanha sisäänkäynti. Pohjakartta Oriveden kaupunki.

Kuvaus ja historia: Vanhan sisäänkäynnin yhteydessä oleva rakennus rakennettiin 1940-luvulla varikon ruokalaksi. Yksikerroksisessa, pohjaltaan 9x16 m rakennuksessa on lyhyt varastosiiپی pohjoispuolella. Loivassa rinteessä olevalla rakennuksessa on rappauksella pinnoitettu betonisokkeli, rankorakenne on vuorattu punaiseksi maalatulla peiterimavuorauksella. Ikkuna- ja nurkkalistat ovat valkoiset. Ikkunat ovat alkuperäiset, neliömäiset ja neliruutuiset. Ikkunan vuorilaudat ovat kapeat ja yksinkertaiset. Satulakatto on katettu aaltopellillä, avoräystäät. Rakennukseen on neljä sisäänkäyntiä, joissa on betonista valetut portaat. Pohjoispuolella on vanhat, paneloidut ulko-ovet ja metallikaiteet. Kiinteistörekisterin (Puolustuslaitos?) tietojen mukaan varhaisin vuositieto varikon rakennuksesta nro:2 olisi 1941.

Kuva: Varikon pääportti, piikkilanka-aita ja ruokala 1970-luvulla. Lähde: kuva Joka uurre ja poraus –teoksesta.

Nykytila: Oriveden kaupungin omistuksessa, rakennus on nykyisin tyhjä.

Säilyneisyys: Hyvä. Uusittuja osia ovat julkisivun maalaus, syöksytorvet, osa valoista, itäjulkisivun ovet ja ovikatos. Pääjulkisivun edessä on pieni terassi.

Ympäristö: Metsittynyt, asfaltoitu entinen sisäänkäynti, metsäalue, useita lehtikuusia, rakennus 2 lounaispuolen laaja asfaltoitu parkkialue on rakennettu 2000-luvun vaihteessa.

Kulttuurihistorialliset arvot: Asevarikon ruokalarakennus, 1940-luku. Sota- ja rakennushistoria. Puolustuslaitoksen sota-ajan, 1940-luvun varikkorakentaminen. Varikon vanhan pääsisäänkäynnin yhteyteen sijoittuva entinen, ajan puurakentamista edustava ruokalarakennus on säilynyt pääpiirteissään 1940-luvun asussa.

Rakennuskohde: arvoluokka: I

Aluekokonaisuus: Vanha varikkoalue, arvoluokka I (rakennukset 1, 2 ja 3, alueen suojapuusto ja lehtikuuset.

Toimenpidesuosituks: **Keittiörakennus.** Rakennuksen säilyminen tulisi huomioida kaavoituksessa. Rakennuksen korjaus- ja muutostöissä tulisi käyttää perinteisiä, rakennusaikakauteen liittyviä materiaaleja, värejä, työtapoja ja teknisiä ratkaisuja. Vanhat rakennusosat, kiinteä sisustus ja huonejako tulisi huomioida tulevilla suunnitelmissa. Rakennuksen ympäristössä tulee huomioida rakennuksen sota-ajan maastouttamiseen liittynyt metsäisyys ja rakennusten hajauttaminen sekä vanhaan sisäänkäyntiin ja pihajärjestelyyn viittaavat lehtikuuset.

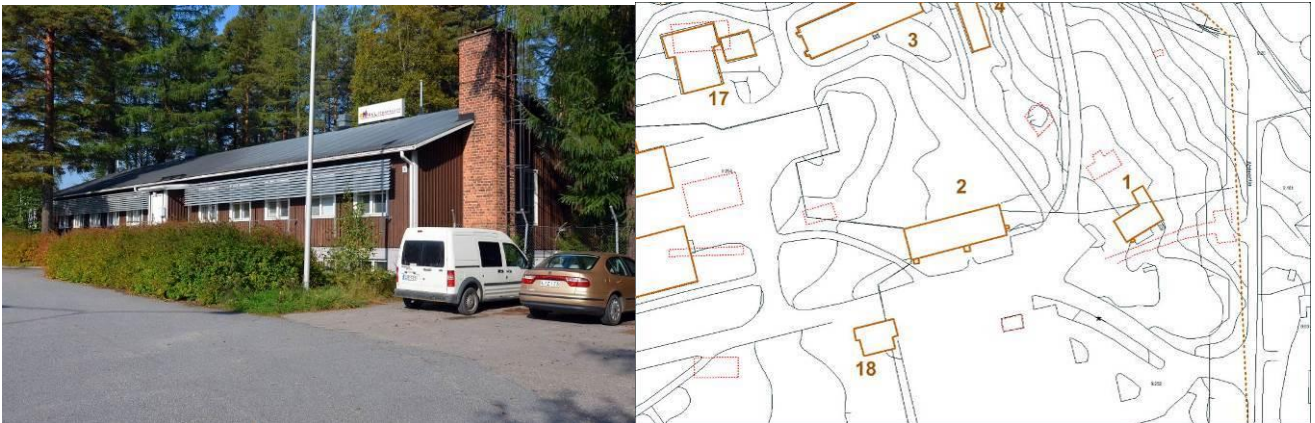
Aluekokonaisuus: Ruokala on osa vanhaa sota-aikana rakennettua varikkoaluetta, josta on säilynyt lisäksi esikuntarakennus ja korjaamo. Rakennusten muodostama kokonaisuus ja niihin liittyvä metsäisyys tulisi huomioida alueena kaavoituksessa.

Entinen ruokalarakennus

Kuvat: Ruokalarakennus ja vanha pääsisäänkäynti, lounaiskulma, ikkunamalli ja itäpäädyn portaat, ovet ja varasto-osa.

Rakennus 2. entinen varikko- ja esikuntarakennus, 1940-luku

Kuva ja kartta: Entinen varikko- ja esikuntarakennus kaakosta kuvattuna. Rakennuksen pohjoispuolella on säilynyt rakennusta suojaavaa metsää, uusi sisäänkäynti asfaltoituine parkkialueineen valmistui 2000-luvun vaihteessa. Kartassa näkyy rakennuksen aseman ohella punaisella katkoviivalla purettujen rakennusten paikkoja sekä vanha sisäänkäynti varikkoalueelle. Pohjakartta Oriveden kaupunki.

Kuvaus ja historia: Ruokalarakennuksen vieressä oleva yksikerroksinen, suorakaitteen muotoinen (12x35m) rakennus on rakennettu alkujaan asevarikko-esikuntarakennukseksi. Rakennukseen tulivat tilat päällikölle, kirjanpitäjälle, toimistohenkilökunnalle, tarkastajille ja insinööriille. Samaan rakennukseen sijoitettiin myös pakkaus- ja tarkastustilat, pommitusvarusteet, aseet, varusteet ja tähtäimet. 1980-luvulla rakennus toimi varikon kurssirakennuksena, nykyisin se on toimistokäytössä. Rakennusta on sisätiloiltaan saneerattu 1990-luvulla, jolloin uudistettiin mm. lämpö- ja ilmastointilaitteet. Julkisivuun vaikuttavia muutoksia ovat aurinkoritilät, joiden suunnitelmat ovat vuodelta 1999. Kiinteistörekisterin (Puolustuslaitos?) tietojen mukaan varhaisin vuositieto varikon rakennuksesta nro:6 olisi 1940.

Rakennuksessa on betonisokkeli ja sen runko on vuorattu tummanruskeaksi maalatulla peiterimavuorauksella. Ikkuna- ja nurkkalistat ovat valkoiset. Ikkunat ovat alkuperäiset, neliömäiset ja neliruutuiset. Ikkunan vuorilaudat ovat kapeat ja yksinkertaiset. Satulakatto on katettu maalatulla aaltopellillä, avoräystäät. Rakennukseen on eteläsivulla kaksi sisäänkäyntiä, joissa on betonista valetut portaat, metallikaiteet ja pulpettikattoinen umpikuisti. Itäpäädyssä on luiska kellariin, jossa on kaksi autotallia ja lämpökeskus. Muutoin kellari on pääosin matalaa, maapohjaista tilaa. Eteläpuolen ikkunariviä suojaaa kaksiosainen aurinkosuojaritilä.

Nykytila: Toimistokäytössä, KVL-tekniikka oy.

Säilyneisyys: Hyvä. Suurempia julkisivumuutoksia ja -uudistuksia edustavat maalaus sekä eteläpuolen ulko-ovet ja aurinkoritilät.

Ympäristö: 2000-luvun vaihteen asfaltoitu parkkialue, porttirakennus (18), Uuden varikon (Oricopan) nurmialue, metsä ja entinen ruokalarakennus (1). Rakennuksen ympäristössä on yksittäisiä kookkaita lehtikuusia.

Kulttuurihistorialliset arvot: Varikko- ja esikuntarakennus 1940-luku. Sota- ja rakennushistoria. Puolustuslaitoksen 1940-luvun varikkorakentaminen. Varikon pääsisäänkäynnin varrella oleva aikakauden ja puolustuslaitoksen puurakentamista edustava majoitus- ja esikuntarakennus on julkisivuiltaan säilynyt pääpiirteissään 1940-luvun asussa.

Rakennuskohde: arvoluokka I

Aluekokonaisuus: Vanha varikkoalue, arvoluokka I

(Varikon ensimmäiset rakennukset 1, 2 ja 3, alueen suojapuusto ja lehtikuuset.)

Toimenpidesuositukset: Entinen varikko- ja esikuntarakennus. Rakennuksen säilyminen tulisi huomioida kaavoituksessa. Rakennuksen korjaus- ja muutostöissä tulisi käyttää perinteisiä, rakennusaikakauteen liittyviä materiaaleja, värejä, työtapoja ja teknisiä ratkaisuja. Vanhat rakennusosat, kiinteä sisustus ja huonejako tulisi huomioida tulevaisuudessa suunnitelmassa. Rakennuksen ympäristössä tulee huomioida rakennuksen sota-ajan maastouttamiseen liittynyt metsäisyys ja rakennusten hajauttaminen sekä vanhaan pihajärjestelyyn viittaavat lehtikuuset.

Aluekokonaisuus: Entinen varikko- ja esikuntarakennus on osa vanhaa sota-aikana rakennettua varikkoaluetta, josta on säilynyt lisäksi ruokala ja korjaamo. Rakennusten muodostama kokonaisuus ja niihin liittyvä metsäisyys tulisi huomioida alueena kaavoituksessa.

Entinen varikko- ja esikuntarakennus

Kuvat: Rakennuksen itäpäätyä, länsipäädyn umpikuisti ja eteläpuoleista julkisivua.

Rakennus 3, entinen korjaamo, asehuoltorakennus, 1940-luku

Kuva ja kartta: Entinen korjaamorakennus lounaasta kuvattuna. Kartassa näkyy rakennuksen aseman ohella punaisella katkoviivalla purettujen rakennusten paikkoja sekä vanha sisäänkäynti varikkoalueelle. Pohjakartta Oriveden kaupunki.

Kuvaus ja historia: Yksikerroksinen, suorakaiteen muotoinen (12x43m) rakennus on rakennettu alkujaan asevarikon korjaamoksi, asehuoltorakennukseksi, jossa oli mm. varikon koneistushalli, puusepänverstas, hitsaamo, varaosavarasto, maalaamo, hiekkapuhaltimo, sinistyshuone, optikko, sekä tilat konepajan johtajalle ja tarkastajille pukuhuoneineen. Rakennus toimi korjaamona uuden korjaamoraakennuksen valmistumiseen saakka vuonna 1982. Varikon lopettamisen jälkeen kaupunki osti alueen, ja rakennuksessa toimi viisi vuotta kaupungin kierrätyskeskus ja nuorten työpaja. Nykyisin rakennus ei ole käytössä. Katto- ja ikkunat ovat pääosin ehjät.

Rakennuksessa on sinertäväksi maalattu betonisokkeli ja runko on vuorattu peiterimavuorauksella, josta näkyy räystäiden alla ruskehtavan öljymaalin jäänteitä. Ikkuna- ja nurkkalistat ovat valkoiset. Ikkunat ovat alkuperäiset, pitkillä sivuilla neliömäiset ja neliruutuiset ja päädysssä 6-ruutuiset pystyikkunat. Ikkunoiden vuorilaudat ovat kapeat ja yksinkertaiset. Satulakatto on katettu maalatulla aaltopellillä, avoräystäät, katolla tuuletuspiippu. Rakennukseen on länsipäädysssä kaksi sisäänkäyntiä, joissa on betonista valetut portaat, metallikaiteet ja pulpettikattoinen umpikuisti. Itäpäädysssä on luiska kellariin, jossa on lämpökeskus ja paloautotalli. Rakennuksen kuistien ja pitkien sivujen ovet on vuorattu kapealla paneeloinnilla. Ovisa on pienet ikkunat. Sisätiloissa on itäpäädysssä yhtenäinen, läpitalon tila, jossa on pieniä, lasi-ikkunoilla varustettuja valvonta- ja toimistotiloja. Hallitilassa tilaa jakavat välikattoa kannattavat puupylväät. Länsipäädysssä on pienempiä huonetiloja. Kiinteistörekisterin (Puolustuslaitos?) tietojen mukaan varhaisin vuositieto varikon rakennuksesta nro:9 olisi 1941.

Nykytila: Oriveden kaupungin omistuksessa, ei käytössä.

Säilyneisyys: Hyvä. Rakennus on säilynyt ulkoasultaan pääosin alkuperäisenä. Uudistuksia ovat lähinnä rännit/räystäät ja pohjoispuolelle tehty uusi ovi.

Ympäristö: Metsä, hiekkapiha/tiet, nuoremmat katokset 4 ja 5, uusi lämpökeskus (17), Uuden varikon (Oricopan) nurmialueet.

Kulttuurihistorialliset arvot: Varikon korjaamorakennus 1940-luku. Sota- ja rakennushistoria. Puolustuslaitoksen 1940-luvun varikkorakentaminen. Aikakauden ja puolustuslaitoksen puurakentamista edustava korjaamorakennus on julkisivuiltaan säilynyt pääpiirteissään 1940-luvun asussa.

Rakennuskohde: arvoluokka I

Aluekokonaisuus: Vanha varikkoalue, arvoluokka I

(Varikon vanhimmat rakennukset 1, 2 ja 3, alueen suojapuusto ja lehtikuuset.)

Toimenpidesuositukset: Entinen korjaamorakennus. Rakennuksen säilyminen tulisi huomioida kaavoituksessa. Rakennuksen korjaus- ja muutostöissä tulisi käyttää perinteisiä, rakennusaikakauteen liittyviä materiaaleja, värejä, työtapoja ja teknisiä ratkaisuja. Vanhat rakennusosat, kiinteä sisustus ja huonejako tulisi huomioida tulevissa suunnitelmissa. Rakennuksen ympäristössä tulee huomioida rakennuksen sota-ajan maastouttamiseen liittynyt tumma väritys, metsäisyys ja rakennusten hajauttaminen.

Aluekokonaisuus: Entinen korjaamo on osa vanhaa sota-aikana rakennettua varikkoaluetta, josta on säilynyt lisäksi ruokala ja varikko- ja esikuntarakennus. Rakennusten muodostama kokonaisuus ja niihin liittyvä metsäisyys tulisi huomioida alueena kaavoituksessa.

Korjaamorakennus

Kuvat: Ikkunamalli, itäpäätty ja eteläpuolen julkisivua.

Rakennus 4. Lautavarasto, 1980-luku(?)

Kuva ja kartta: Lautavarasto lounaasta kuvattuna. Kartassa näkyy rakennuksen aseman ohella punaisella katkoviivalla purettujen rakennusten paikkoja sekä vanha sisäänkäynti varikkoalueelle. Pohjakartta Oriveden kaupunki.

Kuvaus ja historia: Korjaamon lautavarasto. Pulpettikatto on katettu aaltopellillä, päädyt lomalaudoitetut, pitkät sivut ilman seiniä.

Nykytila: varastokäyttö, puutavaraa 1980-luvulta.

Ympäristö: Rakennus 3, asehuoltorakennus, hiekkapiha, metsä.

Kulttuurihistorialliset arvot: Lautavarasto 1980-l. Varikon nuorempia rakennelmia.

Arvoluokka: ei luokitusta.

Rakennus 5.puuvarasto, 1981

Kuva ja kartta: Puuvarasto lounaasta kuvattuna. Metalliprofiilijulkisivut yhdistävät rakennuksen 1980-luvun varikon rakennuskannan uudistukseen. Pohjakartta Oriveden kaupunki.

Kuvaus ja historia: Puurakenteinen varastokatos. Pulpettikatto on katettu aaltopellillä, päädyt lomalaudoitetut, julkisivu uudistettu profiilipellillä ja valoilla. Kiinteistörekisterin (Puolustuslaitos?) tietojen mukaan varhaisin vuositieto varikon rakennuksesta nro:10 olisi 1981.

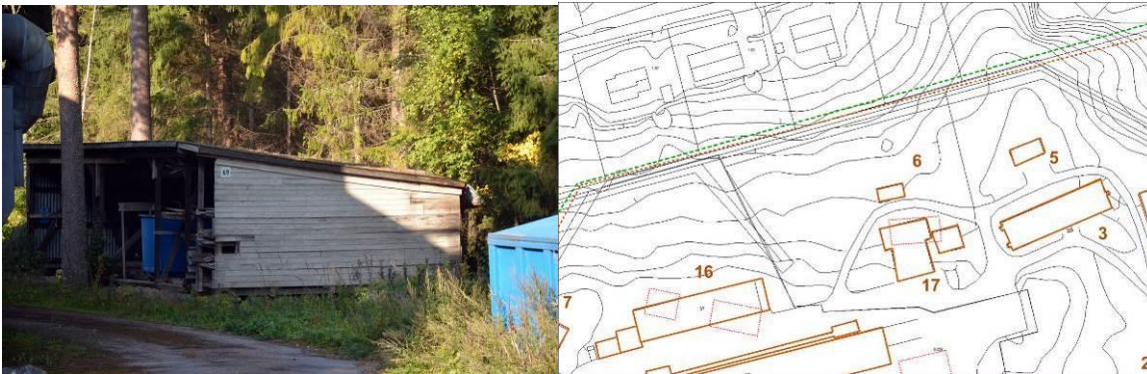
Nykytila: Varastokäytössä.

Ympäristö: Rakennus 3, asehuoltorakennus, hiekkapiha, metsä.

Kulttuurihistorialliset arvot: Varastokatos 1980-l, varikon uudempaa rakennustoimintaa, julkisivut uudistuneet, merkitys vähäinen.

Arvoluokka: ei luokitusta

Rakennus 6. traktorikatos, 1980(?)

Kuva ja kartta: Traktorikatos kaakosta kuvattuna. Kartassa näkyy rakennuksen aseman ohella punaisella katkoviivalla uuden varikon tieltä purettujen rakennusten paikkoja. Pohjakartta Oriveden kaupunki.

Kuvaus ja historia: Puurakenteinen varastokatos. Pulpettikatto on katettu aaltopellillä. Kiinteistörekisterin (Puolustuslaitos?) tietojen mukaan varhaisin vuositie-to varikon rakennuksesta nro:69 olisi 1980.

Ympäristö: Rakennus 17, hiekkapiha, metsä.

Kulttuurihistorialliset arvot: Varastokatos, julkisivut uudistuneet, merkitys vähäinen.

Arvoluokka: ei luokitusta

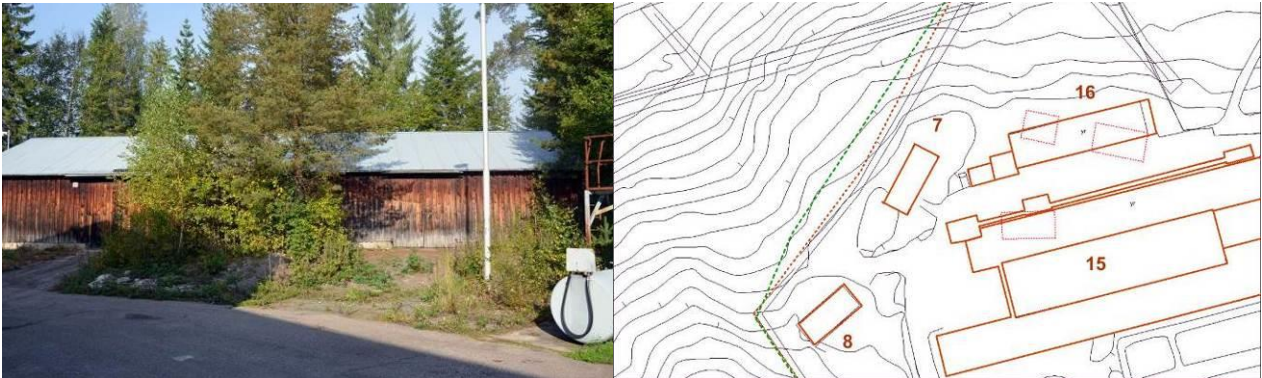
4.3.2 Varikon vanha varastoalue

Ylemmäksi metsärinteeseen rakennetut varikon autohalli ja ensimmäiset varastot on rakennettu vuonna 1940. Osa varastoista on rakennettu vuosina 1949 ja 1959. Ilmavaaralta suojautumisen vuoksi metsärinteeseen hajautettu aluerakenne sekä yksinkertainen rakennustapa naamiointiväreineen ovat edelleen hyvin nähtävissä rakennuksissa 7-12. Osa varikon varastoista ja muista toimitiloista jäi 1980-luvulla rakennetun korjaamon alle. Varastorakennuksia on lisää kaava-alueen länsipuolella olevalla metsäalueella.

Rakennustyyppi ja -tapa ovat samat 1940 ja 1959 rakennetuissa varastorakennuksissa. Rakennuksissa on yhtä lukuun ottamatta matala betonisokkeli, ja ranakorakenne on vuorattu joko vinovuorilaudoituksella, lomalaudoituksella tai peiterimavuorauksella. Pintakäsittelynä on ilmeisesti ns. roslagin mahonki, joka tekee rakennuksista kullanuskeita. Paikallisesti rakennuksista on käytetty mm. jalopuuhallit -termiä. Rakennuksissa on sivuilla tai päädyissä pariovet sekä päätykolmioissa isot, puuritulällä suojatut tuuletusaukot. Satulakatot on katettu aaltopellillä.

Arvoalueeksi on rajattu metsämaastoon sijoittuvat viisi varastoa ja autohalli, rakennukset 7-12.

Rakennus 7. Varastorakennus, 1950-I

Kuva ja kartta: Varastorakennus idästä kuvattuna. Kartassa näkyy rakennuksen aseman ohella punaisella katkoviivalla uuden varikon tieltä purettujen rakennusten paikkoja. Pohjakartta Oriveden kaupunki.

Kuvaus ja historia: Yhtenäiselle betonisokkelille rakennettu, n. 10x25 m varastorakennus. Rankorakenne on vuorattu lomalaudoituksella. Vuorauksen jo kulunut pinta on käsitelty ilmeisesti vernissan, tervan ja tärpätin sekoituksella. Toimenpiteellä on suojauksen lisäksi tavoiteltu rakennuksen naamiointia ilmavaaran vuoksi. Satulakatto on katettu aaltopellillä, avoräystäät. Pariovet, päädyissä on ritilällä suojattu tuuletusaukko. Lämmittämätön varastorakennus on rakennettu 1940-luvulla ja se on tarkoitettu varastokäyttöön, ei A-tarvikkeille. Kiinteistörekisterin (Puolustuslaitos?) tietojen mukaan varhaisin vuositieto varikon rakennuksesta 34 olisi 1959.

Nykytila: Oricopa, varastokäyttö

Ympäristö: Rakennukset 15 ja 16 sekä niiden asfalttipiha, metsä.

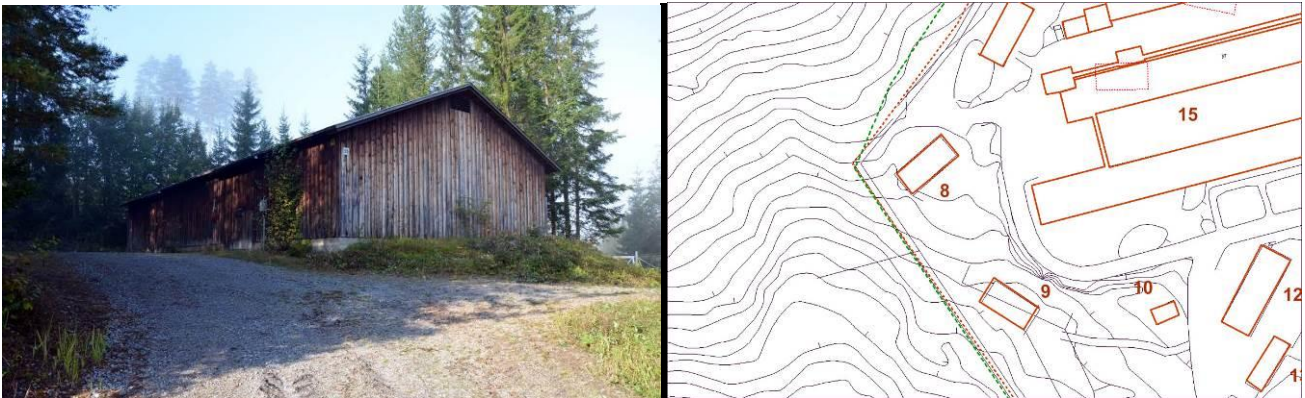
Kulttuurihistorialliset arvot: Varikon 1950-luvun varastorakennus. Sota- ja rakennushistoria. Rakennuksen julkisivut ovat säilyneet alkuperäisinä. Varikon varastoalueet sijoittuivat hajautetusti puuston suojaamaan metsärinteeseen. Varastorakennukset 7-11 ja varastointiin liittyvä autohalli, rakennus 12, muodostavat kokonaisuuden.

Rakennuskohde: Arvoluokka III

Aluekokonaisuus: Vanha varastoalue, arvoluokka II (rakennukset 7-12)

Toimenpidesuosituks: Rakennuksen korjaus- ja muutostöissä tulisi käyttää perinteisiä, rakennusaikakauteen liittyviä materiaaleja, värejä, työtapoja ja teknisiä ratkaisuja. Rakennuksen ympäristössä tulee huomioida rakennuksen sota-ajan maastouttamiseen liittynyt metsäisyys ja rakennusten hajauttaminen.

Rakennus 8. Varastorakennus (1950-I)

Kuva ja kartta: Varastorakennus idästä kuvattuna. Kartassa näkyy rakennuksen aseman ohella punaisella katkoviivalla uuden varikon tieltä purettujen rakennusten paikkoja. Pohjakartta Oriveden kaupunki.

Kuvaus ja historia: Yhtenäiselle betonisokkelille rakennettu, n. 10x23 m varastorakennus. Rankorakenne on vuorattu lomalaudoituksella. Pariovet, vintinpäädysssä on tuuletusaukot. Julkisivun vuorauksen jo kulunut pinta on käsitelty mahdollisesti vernissan, tervan ja tärpätin sekoituksella. Satulakatto on katettu aaltopelillä, avoräystäät. Lämmittämätön varastorakennus on rakennettu 1940-luvulla ja se on tarkoitettu varastokäyttöön, ei A-tarvikkeille. Kiinteistörekisterin (Puolustuslaitos?) tietojen mukaan varhaisin vuositieto varikon rakennuksesta nro: 35 olisi 1959.

Nykytila: Oricopa, varastokäyttö

Ympäristö: metsä, varastoalue

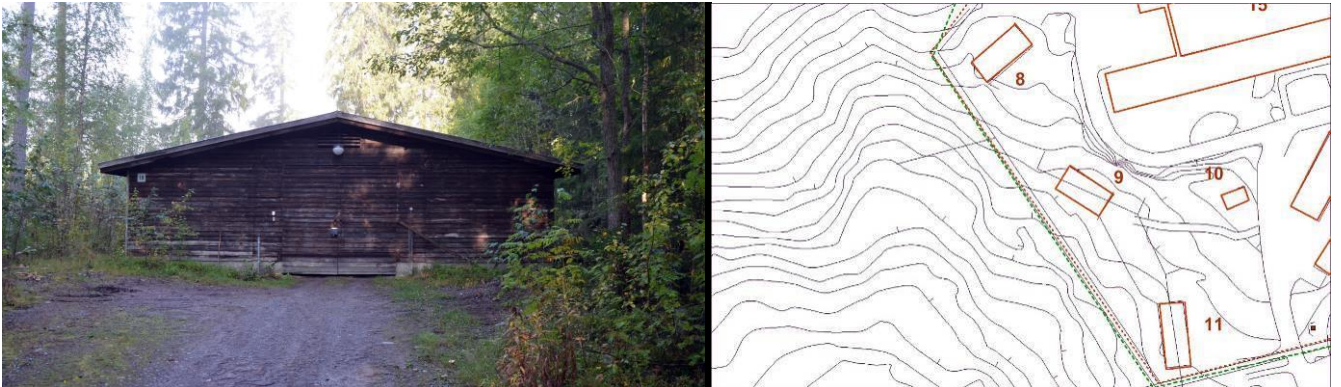
Kulttuurihistorialliset arvot: Varikon 1950-luvun varastorakennus, julkisivut säilyneet alkuperäisinä. Varikon varastoalueet sijoittuivat hajautetusti puuston suojaamaan metsärinteeseen. Rakennukset 7-11 ja autohalli 12 edustavat tätä kokonaisuutta.

Rakennuskohde: Arvoluokka III

Aluekokonaisuus: Vanha varastoalue, arvoluokka II (rakennukset 7-12)

Toimenpidesuositukset: Rakennuksen korjaus- ja muutostöissä tulisi käyttää perinteisiä, rakennusaikakauteen liittyviä materiaaleja, värejä, työtapoja ja teknisiä ratkaisuja. Rakennuksen ympäristössä tulee huomioida rakennuksen sota-ajan maastouttamiseen liittynyt metsäisyys ja rakennusten hajauttaminen.

Rakennus 9. Varastohalli (1940-I)

Kuva ja kartta: Varastohalli kaakosta kuvattuna ja ympäristön asemapiirros. Pohjakartta: Oriveden kaupunki 2014.

Kuvaus ja historia: Yhtenäiselle betonisokkelille rakennettu n. 10x20 m varastorakennus. Rankorakenne on vuorattu vaakalaudoituksella. Pariovet, päädyssä on tuuletusaukot. Ulkovalo on uusittu. Harmaantunut ja tummunut ulkokuoraus, mahdollisesti sama käsittely kuin edellisissä. Satulakatto on katettu aaltopellillä, avoräystäät. Lämmittämätön varastorakennus on rakennettu 1940-luvulla ja se on tarkoitettu varastokäyttöön, ei A-tarvikkeille. Kiinteistörekisterin (Puolustuslaitos?) tietojen mukaan varhaisin vuositieto varikon rakennuksesta nro: 18 olisi 1940.

Nykytila: Oricopa, varastokäyttö

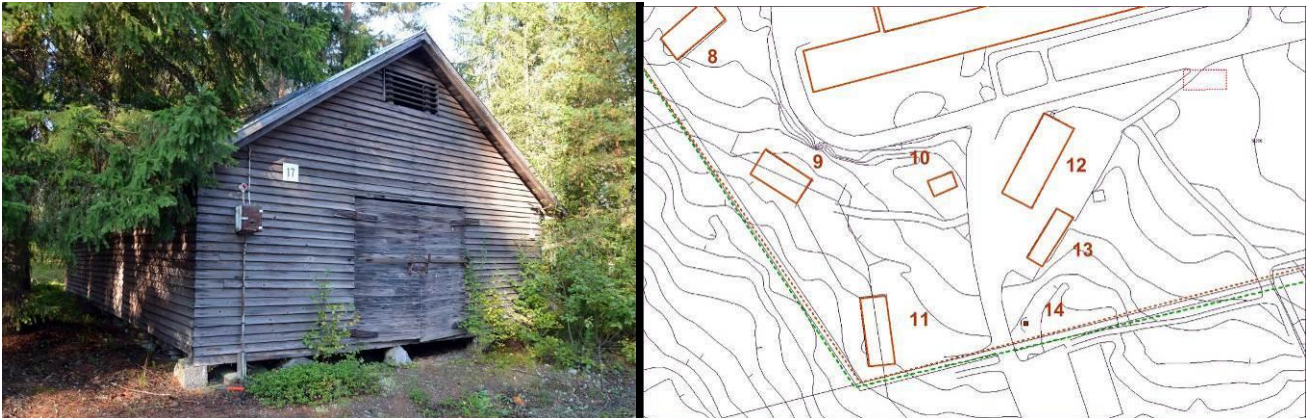
Ympäristö: metsä.

Kulttuurihistorialliset arvot: Varikon 1940-luvun varastorakennus, julkisivut säilyneet lähes alkuperäisinä. Varikon varastoalueet sijoituivat hajautetusti puuston suojaamaan metsärinteeseen. Rakennukset 7-11 edustavat tätä kokonaisuutta. Varastorakennus kuuluu ensimmäisiin, 1940 valmistuneisiin varastoihin.

Rakennuskohde: Arvoluokka III

Aluekokonaisuus: Vanha varastoalue, arvoluokka II (rakennukset 7-12)

Rakennus 10. Varastohalli (1940-I)

Kuva ja kartta: Varastohalli kaakosta kuvattuna ja ympäristön asemapiirros. Pohjakartta: Oriveden kaupunki 2014.

Kuvaus ja historia: Lohkotuille nurkkakiville rakennettu varastorakennus. Rankorakenne on vuorattu vinovuorilaudoituksella. Päädyissä on pariovet ja ritilällä suojatut tuuletusaukot. Harmaantunut ja tummunut ulkovuoraus, mahdollisesti sama käsittely kuin edellisissä. Satulakatto on katettu aaltopellillä, avoräystäät. Lämmittämätön varastorakennus on rakennettu 1940-luvulla ja se on tarkoitettu varastokäyttöön, ei A-tarvikkeille. Kiinteistörekisterin (Puolustuslaitos?) tietojen mukaan varhaisin vuositieto varikon rakennuksesta nro: 17 olisi 1949. Lähes samalla paikalla on v. 1942 kartassa rakennus, joten kartasta ja rakennustavasta päätellen varasto voi olla myös 1940-luvun alkupuolelta.

Nykytila: Oricopa, varastokäyttö

Ympäristö: metsä.

Kulttuurihistorialliset arvot: 1940-luvun varikon varastorakennus, julkisivut säilyneet alkuperäisinä. Varikon varastoalueet sijoittuivat hajautetusti puuston suojaamalle metsäalueelle. Rakennukset 7-11 edustavat tätä kokonaisuutta.

Rakennuskohde: Arvoluokka III

Aluekokonaisuus: Vanha varastoalue, arvoluokka II (rakennukset 7-12)

Toimenpidesuositukset: Rakennuksen korjaus- ja muutostöissä tulisi käyttää perinteisiä, rakennusaikakauteen liittyviä materiaaleja, värejä, työtapoja ja teknisiä ratkaisuja. Rakennuksen ympäristössä tulee huomioida rakennuksen sota-ajan maastouttamiseen liittynyt metsäisyys ja rakennusten hajauttaminen.

Rakennus 11. Varastohalli (1950-I)

Kuva ja kartta: Varastohalli itäpuolelta kuvattuna ja ympäristön asemapiirros. Vihreä pisteviiva on kaava-alueen raja. Pohjakartta: Oriveden kaupunki 2014.

Kuvaus ja historia: Yhtenäiselle betonisokkelille rakennettu varastorakennus. Rankorakenne on vuorattu lomalaudoituksella. Rakennuksessa on pariovet päädyissä ja tuuletusaukot. Kullanuskea pintakäsittely, mahdollisesti sama käsittely kuin edellisissä. Satulakatto on katettu aaltopellillä, avoräystäät. Lämmittämätön varastorakennus on rakennettu 1940-luvulla ja se on tarkoitettu varastokäyttöön, ei A-tarvikkeille. Kiinteistörekisterin (Puolustuslaitos?) tietojen mukaan varhaisin vuositieto varikon rakennuksesta nro. 36 olisi 1959.

Nykytila: Oricopa, varastokäyttö

Ympäristö: metsä.

Kulttuurihistorialliset arvot: 1940-luvun varikon varastorakennus, julkisivut säilyneet alkuperäisinä. Varikon varastoalueet sijoittuivat hajautetusti puuston suojaamalle metsäalueelle. Rakennukset 7-11 edustavat tätä kokonaisuutta.

Rakennuskohde: Arvoluokka III

Aluekokonaisuus: Vanha varastoalue, arvoluokka II (rakennukset 7-12)

Toimenpidesuosituks: Rakennuksen korjaus- ja muutostöissä tulisi käyttää perinteisiä, rakennusaikakauteen liittyviä materiaaleja, värejä, työtapoja ja teknisiä ratkaisuja. Rakennuksen ympäristössä tulee huomioida rakennuksen sota-ajan maastouttamiseen liittynyt metsäisyys ja rakennusten hajauttaminen.

Rakennus 12. autohalli (1940-I)

Kuva ja kartta: Autohalli kaakosta kuvattuna ja tontin asemapiirros. Pohjakartta: Oriveden kaupunki 2014.

Kuvaus ja historia: Autojen halliksi ja niiden huoltoon tarkoitettu rakennus on rakennettu yhtenäiselle betonisokkelille. Rankorakenne on vuorattu vaalean ruskealla peiterimavuorauksella. Rakennuksen eteläpäädyssä on kookas pariovi, pohjoispäässä lippamaisen katoksen suojaama ovi. Hallin Ikkunat ovat rakennuksen pitkällä sivuilla. Ne ovat ristikarmillisia, 6-ruutuista ja pareittain. Rakennuksessa on pariovet eteläpäädyssä. Satulakatto on katettu aaltopellillä, umpiräystäät. Vuorauksen alapää on vaurioitunut ja korvattu mustalla profiilipellillä. Rakennuksessa käytetty räystäsrakenne ja ikkunat edustavat vielä sotia edeltäviä rakennusosia. Kiinteistörekisterin (Puolustuslaitos?) tietojen mukaan varhaisin vuositieto varikon rakennuksesta nro. 16 olisi 1940.

Nykytila: Oricopa, huoltotila.

Ympäristö: metsäsaareke, asfalttipiha, rakennukset 13, 10 ja 15.

Kulttuurihistorialliset arvot: Varikon autohalli 1940-luku. Sota- ja rakennushistoria. Varikon varastoalueen yhteyteen sijoittuva autohalli. hyvin säilynyt

Rakennuskohde: Arvoluokka I

Aluekokonaisuus: Vanha varastoalue, arvoluokka II (rakennukset 7-12)

Toimenpidesuosituks: **Autohalli.** Rakennuksen säilyminen tulisi huomioida kaavoituksessa. Rakennuksen korjaus- ja muutostöissä tulisi käyttää perinteisiä, rakennusaikakauteen liittyviä materiaaleja, värejä, työtapoja ja teknisiä ratkaisuja. Vanhat rakennusosat, kiinteä sisustus ja huonejako tulisi huomioida tulevilla suunnitelmissa. Rakennuksen ympäristössä tulee huomioida rakennuksen sotaajan maastouttamiseen liittynyt tumma väritys, metsäisyys ja rakennusten hajuttaminen.

Rakennus 13. Katos (1960/1980-l)

Kuva ja kartta: Katos pohjoisesta kuvattuna ja ympäristön asemapiirros. Pohjakartta: Oriveden kaupunki 2014.

Kuvaus ja historia: Puurakenteinen varastokatos. Pulpettikatto on katettu aaltopellillä, seinät metalliprofiililla.

Nykytila: Oricopa, varastokäyttö

Ympäristö: Rakennus 17, hiekkapiha, metsä.

Kulttuurihistorialliset arvot: Varastokatos 1960/80-l, julkisivut uudistuneet, merkitys kokonaisuudessa vähäinen.

Arvoluokka: ei luokitusta.

Rakenne 14. Lastaussillan jäännös

Kuva ja kartta: Lastaussilta lännestä kuvattuna ja ympäristön asemapiirros. Vihreä pisteviiva on kaava-alueen raja. Pohjakartta: Oriveden kaupunki 2014.

Kuvaus ja historia: Betoni/metalli/maarakenteinen lastaussilta. Liittyy joko kaava-alueen ulkopuolella olevaan varistorakennukseen tai purettuun rakennukseen.

Nykytila: ei käytössä.

Ympäristö: metsä, asfalttikenttä, varistorakennuksia.

Kulttuurihistorialliset arvot: 1940/50-luvulla rakennetun varikon varastoalueen käytöstä poistunut lastaussilta, ajoittamaton. Rakenteena vähäinen, joskin on osa varastoalueelle tyypillisiä rakenteita. Merkitys vähäinen.

Kulttuurihistorialliset arvot: Ei luokitusta.

4.3.3 Uusi varikkoalue

Asetekniikan ja varikkotoiminnan kehitys 1960- ja 1970-luvuilla toi muutoksia rakennuskantaan. Varikkoa uudistettiin 1980-luvun alkupuolella, kun osittain työllisyysvaroilla rakennetut uusi korjaamohalli, lämpökeskus ja tykkihalli valmistuivat. Uusi varikkoalue sijoittui vanhan alueen keskiosiin, jossa oli ennen varikkoa ollut kalliota, kosteikkoa ja pieni peltoalue. Uusi rakennuskanta jatkoi vanhan varikkorakentamisen hengessä, rakennusten julkisivuiltaan niukka ja maisemaan sulautuva ulkoasu toteutettiin tummaksi maalatuilla metalliprofiililevyillä. Toiminnan teollistumisesta ja tilantarpeen kasvusta kertoo rakennuskannan mittakaavan kasvun lisäksi tasaiseksi louhittu ja täytetty rakennusala ja niitä ympäröivät suuret asfaltoidut kentät. Alue täydentyi 2000-luvun vaihteessa, kun varikolle rakennettiin kaakkoiskulmaan uusi sisäänkäynti porttirakennuksineen ja suurine parkkialueineen.

Alue muodostaa yhtenäisen kokonaisuuden. Arvoalueeksi, Uusi varikkoalue, on rajattu korjaamorakennuksen, tykkihallin ja lämpökeskuksen muodostama kokonaisuus, joita yhdistävät tasaiset asfaltti- ja nurmipihat.

Rakennus 15. Korjaamorakennus (1982)

Kuva ja kartta: Korjaamorakennus idästä kuvattuna ja ympäristön asemapiirros. Kartassa näkyy rakennuksen aseman ohella punaisella katkoviivalla purettujen rakennusten paikkoja. Pohjakartta: Oriveden kaupunki 2014.

Kuvaus ja historia: Kookas n. 55x140 metriä, pohjaltaan H-kirjaimen mallinen korjaamohalli valmistui 1982. Varikon uuden korjaamohallin suunnitteli Rakennustekninen insinööritoimisto Heimo Kakko ja kumppanit. Yksi- ja keskiosaltaan kaksikerroksinen, tasakattoinen ja räystäätön rakennus on julkisivuiltaan vuorattu vihertävällä profiilipellillä, jota jäsentävät mustat pystylistat ja ikkunanauhat. Rakennuksessa on korjaamotilojen lisäksi toimistotiloja. Kiinteistörekisterin (Puolustuslaitos?) tietojen mukaan varhaisin vuositieto varikon rakennuksesta nro: 71 olisi 1981.

Nykytila: Käytössä, Oricopan hallinto- ja huoltotoiminta.

Ympäristö: Rakennusta rajaavat tasaiset nurmi- ja asfalttialueet. Korjaamon vieressä ovat samaan aikaan rakennetut, vastaavilla julkisivumateriaaleilla rakennetut lämpökeskus ja tykkikatos.

Kulttuurihistorialliset arvot: Varikon ja Oriveden 1980-luvun teollisuusrakentaminen.

Rakennuskohde: Arvoluokka III

Aluekokonaisuus: Uusi varikkoalue, arvoluokka III (rakennukset 15–18)

Toimenpidesuosituks: Rakennuksen puolustuslaitoksen rakentamiseen ja ajan teollisuusrakentamiseen liittyvät ominaispiirteet, matala, niukka ja tumma ulkoasu tulisi säilyttää. Rakennuksen korjaus- ja muutostöissä tulisi käyttää rakennusaikakauteen liittyviä materiaaleja, värejä ja teknisiä ratkaisuja.

Korjaamorakennus

Kuvat: Kaakkoiskulma, itäjulkisivun sisäkulma ja eteläjulkisivu

Rakennus 16. Tykkikatos (1983)

Kuva ja kartta: Tykkihalli kaakosta kuvattuna ja ympäristön asemapiirros. Kartassa näkyy rakennuksen aseman ohella punaisella katkoviivalla purettujen rakennusten paikkoja Pohjakartta: Oriveden kaupunki 2014.

Kuvaus ja historia: Korjaamorakennuksen viereen valmistui seuraavana vuonna tykkikatos. Pulpettikattoisen, räystäättömän ja edestä avonaisen rakennuksen runko ja kattotuolit ovat metalliprofiilia, julkisivut ovat vihreätä metalliprofiilia. Rakennusvuosi on 1983, suunnittelija mahdollisesti sama kuin korjaamorakennuksessa. Kiinteistörekisterin (Puolustuslaitos?) tietojen mukaan varhaisin vuositieto varikon rakennuksesta nro: 80 olisi 1996. Päädyissä on nuorempia ja vähäisempiä katoksia.

Nykytila: Oricopa, varastokäyttö.

Ympäristö: Korjaamorakennus, asfalttikenttä, metsä, 1940-luvun varastorakennus

Kulttuurihistorialliset arvot: 1980-luvun teollisuusrakentaminen, Tykkikatos on osa uutta varikkoaluetta, metalliprofiilijulkisivu yhdistävä tekijä.

Rakennuskohde: Arvoluokka III

Aluekokonaisuus: Vanha varastoalue, arvoluokka III (korjaamo, lämpökeskus ja tykkikatos sekä nurmi- ja asfalttikentät, rakennukset 15-18)

Rakennus 17. Lämpökeskus (1982)

Kuva ja kartta: Lämpökeskus eteläpuolelta kuvattuna ja ympäristön asemapiirros. Kartassa näkyy rakennuksen aseman ohella punaisella katkoviivalla purettujen rakennusten paikkoja Pohjakartta: Oriveden kaupunki 2014.

Kuvaus ja historia: Korjaamorakennuksen viereen valmistui samaan aikaan hakeella toimiva lämpökeskus. Rakennus koostuu erikorkuisista, tasakattoisista ja räystäättömistä rakennusosista, jotka on vuorattu samoin kuin korjaushalli, vihertävällä metalliprofiilipellillä ja mustilla nurkkaosilla. Korjaamon suuntaan julkisivua hallitsee korkea, liukuovilla varustettu seinä, josta kuljetetaan voimalan polttoaine. Sen julkisivussa on käytetty vihreän metalliprofiililevyn ohella punaista ja mustaa levyä sekä betonipilareita. Rakennusvuosi on 1982, suunnittelija mahdollisesti sama kuin korjaamorakennuksessa. Varikkotoiminnan uudelleen järjestelyissä v. 2002 lämpökeskuksen omistajaksi tuli Oriveden Biolämpö Oy. Rakennuksen varikon aikainen numero on 70, kiinteistörekisterissä (puolustuslaitos?) ei ole mainintaa rakennuksesta.

Nykytila: Toimii edelleen lämpökeskuksena, nykyinen omistaja on Oriveden bio-
lämpö Oy.

Ympäristö: Korjaamorakennus, asfalttikenttä, metsä, 1940-luvun asehuoltora-
kennus.

Kulttuurihistorialliset arvot: Uusi varikkoalue, 1980-luvun teollisuusrakentami-
nen.

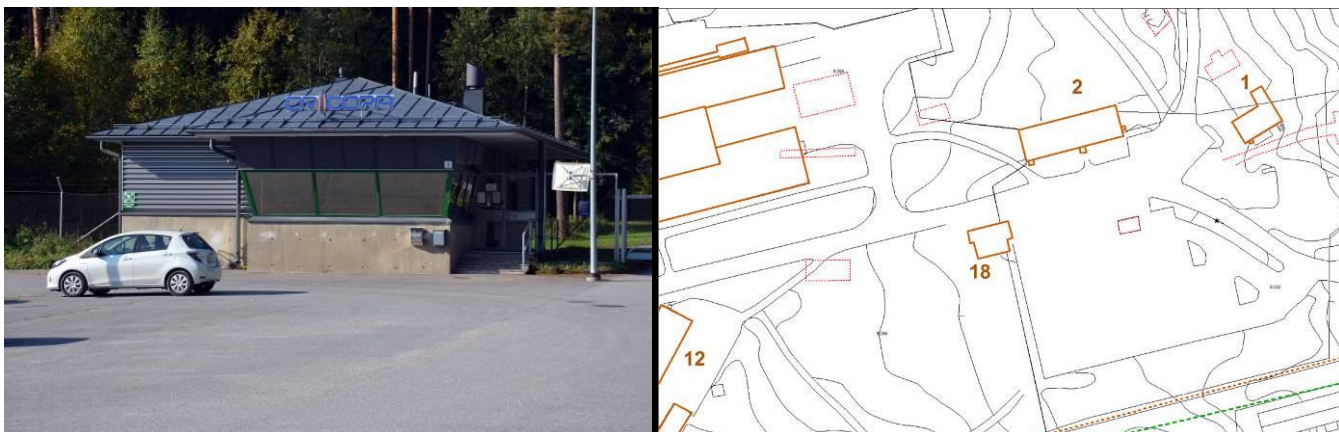
Rakennuskohde: Arvoluokka III

Aluekokonaisuus: Uusi varikkoalue, arvoluokka III (rakennukset 15-18)

Lämpökeskus itäpuolelta, etualalla tekninen tila.

Rakennus 18. Valvontakeskus, 1999

Kuva ja kartta: Valvontakeskus itäpuolelta kuvattuna ja ympäristön asemapiirros. Kartassa näkyy rakennuksen aseman ohella punaisella katkoviivalla purettujen rakennusten paikkoja Pohjakartta: Oriveden kaupunki 2014.

Kuvaus ja historia: Uusi valvontakeskus valmistui 2002, kun alueen sisäänkäyntijärjestelyt muuttuivat. Porttirakennuksen ja sen itäpuolen suuren parkkialueen paikalla oli aikaisemmin 1900-luvun alkupuolella rakennettu pihapiiri ja vähän peltoa. Porttirakennuksessa on sokkelina betonielementit, runko on vuorattu harmaalla metalliprofiililla ja suurilla, viistotuilla lasi-ikkunoilla. Rakennuksessa on pitkät, puuverhoillut ja valkoiseksi maalatut räystäät. Aumakatto on katettu konesaumattulla pellillä.

Nykytila: Ei jatkuvaa päivystystä. Nykyisin rakennus toimii Oricopan neuvottelutilana ja vartijoiden taukotila.

Ympäristö: Asfaltoitu parkkialue, metsä, portti, aita, nurmikko, rakennus 2.

Kulttuurihistorialliset arvot: Valvontakeskus 1999. Varikon historia, uusi varikkoalue. Rakennus kuuluu uuden varikon rakennuskantaan. Julkisivun metalliprofiilin käyttö yhdistää rakennuksen 1980-luvun moderniin teollisuusarkkitehtuuriin, jota täydentävät rakennuksen postmodernismiin viittaavat pitkät räystäät, aumakatto ja puun käyttö.

Rakennuskohde: Arvoluokka III

Aluekokonaisuus: Uusi varikkoalue, arvoluokka III (rakennukset 15–18)

4.3.4 Alueet: Vanha varikko, vanha varastoalue ja uusi varikko

Kuvaus: Varikko käsitti 1940-luvun alkupuolella Ahteentien varteen sijoittuvan korjaamo-, varikko/esikunta- ja ruokalarakennuksen sekä niiden länsipuolen metsärinteeseen sijoittuvan varastoalueen, jossa oli varastojen ohella mm. autohalli. Näiden länsipuolella olivat kallioalueelle louhitut luolat. Sodan jälkeen rakennettiin lisää varistorakennuksia. Varikon korjaamo-, esikunta-, ruokala-, autohalli ja lukuisat varastot hajautettiin väljään muodostelmaan metsäalueelle. Aikakauden rakennuskanta on yhtenäinen, yksikerroksiset, matalat puurakennukset sulautuvat tummiksi käsiteltyine julkisivuineen metsämaastoon. Varikko uudistui merkittävästi 1980-luvulla uuden korjaamon ja sen apurakennusten valmistuessa vanhan varikkoalueen ja varastoalueen väliin. Puu vaihtui tummaan metalliprofiiliin mittakaavan kasvaessa. Uusiutumisesta huolimatta 1940- ja 1980-luvun kulttuuriympäristöt muodostavat selkeästi rajautuvia ympäristöjä.

Kulttuurihistorialliset arvot: Oriveden asevarikko 1940–2003. Talvisota, asevarikkojen hajauttaminen välirauhan aikana. Maanpuolustus- ja sotahistoria. Oriveden teollistumisen historia. Varikkorakentamisen erityispiirteet rakennuksissa ja sijoittelussa. Varikon alueella on nähtävissä omina aluekokonaisuuksina varikkorakentamisen kerrostumia 1940- ja 1980-luvuilta ajan ominaispiirteineen ja rakennustarpeineen.

Vanha varikkoalue: arvoluokka I

Korjaamo-, varikko-, esikunta- ja ruokalarakennukset, rakennukset 1,2 ja 3, metsäympäristö, hajautettu rakenne, tiestö ja vanha sisäänkäynti

Varikon vanha varastoalue: arvoluokka II

Autohalli ja varastot, rakennukset 7-12, hajautettu rakenne, metsäympäristö

Uusi varikko: arvoluokka III

Uusi korjaamo, lämpökeskus, tykkihalli, valvomo, rakennukset 15–18, asfaltti ja nurmikentät.

Toimenpiteet: Ensimmäisen ja toisen luokan aluekokonaisuudet ja niiden keskeisten rakennusten ja ympäristön ominaispiirteiden säilyminen tulisi huomioida kokonaisuuksina kaavoituksessa. Rakennuskohteista ensimmäisen luokan kohteet ja niiden ominaispiirteiden säilyminen tulisi huomioida kaavoituksessa.

Kartta: Varikon arvoalueiden rajaukset ja värit

Kulttuurihistoriallisten kohteiden ja alueiden rajaus ja värikuitus	
Kohteet	
■	luokka I
■	luokka II
■	luokka III
Alueet:	
■	luokka I
■	luokka II
■	luokka III
—	Historialliset tielinjat
—	Kaava-alueen rajaus

Kartta: Arvoalueiden rajaukset sekä arvoalueiden ja kohteiden arvoluokitus. 4.3.1 Vanha varikkoalue, 4.3.2 Vanhan varikon varastoalue, 4.3.3 Uusi varikkoalue. Pohjakartta: Oriveden kaupunki.

Varikkoalueen inventointi

Varikon kulttuuriarvojen arvottaminen on tämän inventoinnin sisäinen, ja sen vanhin rakennuskanta on arvioitu tässä työssä paikallisesti erittäin merkittäviksi. Paikallisesti aluetta voidaan arvioida 1940-luvun teollisuusrakennuskohteena, jossa kohde kokonaisuuden ja säilyneisyyden suhteen onkin ainutlaatuinen Orivedellä. Valitettavasti asevarikkoilmion yleistä laajuutta ja säilyneisyyttä ei tässä työssä ollut mahdollista kartoittaa. Se olisi auttanut tämentämään kohteen kulttuurihistoriallisia arvoja myös laajemmalla alueella. Vertailuaineistoa ei ollut käytettävissä, koska Pirkanmaalta ei ole tehty vastaavia inventointeja eikä myöskään museovirasto ei ole inventoinut systemaattisesti varikkoalueita. Oriveden varikon inventointi tehtiin maastotöiden, muistitiedon ja alueesta laadittujen historiikkien pohjalta. Sisätiloja ei tämän työn yhteydessä tarkastettu tai inventoitu. Selvittämättä jäivät mm. rakennusten suunnittelijat, joskin on oletettavaa että rakennukset on suunniteltu puolustusministeriön ra-

kennustoimistossa. Oman lisänsä ilmiöön tuo sota-aika, jonka kiireellinen aika-
taulu ja valtava rakennustarve vaikuttivat luultavasti lopputulokseen.

Yleisesti voidaan todeta puolustuslaitoksen rakennustoiminnan olleen hyvin laa-
jajamittaista sotavuosina 1939–1944, johtuen varikkotoiminnan hajasijoituksesta
useille paikkakunnille. Varikoilla oli myös usein sivupisteitä. Esim. Oriveden varik-
koon kuuluvalla Virtain alueelle rakennettiin jatkosodan aikana useita rakennuk-
sia, mm. 18 varastorakennusta, joiden mitat vastaavat Oriveden varastojen ko-
koa.

4.4 Hongikko

Kuva ja kartta: Hongikko Ahteentien varrella, lounaasta kuvattuna ja tontin asemapiirros. Pohjakartta: Oriveden kaupunki 2014.

Os. Ahteentie 10. rek. 562–413-11-71 Hongikko. Rakennukset: 1. Asuinkerrostalo 1956, 2. lipputanko, 3. autokatos n. 2004 ja 4. jätekatos 2013.

Suunnittelija: arkkitehti Martti Välikangas 1954–56

Kuvaus: Asuinkerrostalo. Kolmikerroksisessa, kaksirappuisessa (16x32m) rakennuksessa on tiilirunko, joka on rapattu karkealla roiskerappauksella. Rakennuksessa on aukkojulkisivu, pitkillä sivuilla neliömäiset ikkunat, päädyissä vaakaikkunat, joissa tuuletusikkunat. Rappukäytävien yhteydessä on metallikaiteilla varustetut tuuletusparvekkeet. Asuntotiloissa on parveke vain itäpäädyssä, jossa se liittyy 3. krs asuntoon. Rakennuksessa on puurakenteiset avoräystäät. Roiskerappaus on vaaleankeltainen, parvekkeiden metallikaiteet, syöksytorvet, kattotuolien räystäspäät, ikkunat ja niiden kapea rappauskehys ovat valkoiset. Sokkeli on tummaksi maalattu. Satulakatto on konesaumattu peltikatto, jossa on kaksi pelitettyä ilmastointipiippua. Katon väri on punainen. Päädyssä on puhtaaksi muuratusta tiilestä muurattu keskuslämmityspiippu. Rakennuksessa on käytetty rakennusajalle tyypillisiä ja hyvin toteutettuja rakennus- ja koristeluyksityiskohtia, joita edustavat rappaus, räystäät/kattotuolien päät, vintin 8-kulmainen päätyikkuna, parvekkeiden metalliaidat, savupiipun aita, talous- ja autotallien ovien pystypanelointi, rappusisäänkäynnin liuskekivikehys, ulko-ovet ja betonisokkelin ja päätyparvekkeen urakoristelu.

Piha ja ympäristö: Nurmi- ja hiekkapiha, tonttia rajaa tien puolella orapihlaja-aita. Rakennuksella on näkyvä asema Ahteentien, entisen Pohjanmaalle vievän päätien varrella. Ympäristössä on eri-ikäistä rakennuskantaa, Mäkelän tilakeskus ja 1970-luvun kerros- ja omakotitaloja.

Säilyneisyys: Hyvä, rakennuksen julkisivumateriaalit, ikkunat, ovet, rappaus, kalkkimaalaus, peltikatto ja osa ulkovaloista ovat alkuperäisiä. Rappukäytävässä alkuperäisiä materiaaleja ja rakenteita edustavat säilyneet radiaattorit ja mosaiikkibetonista tehdyt portaat ja tasot. Rapun lattialistat ovat mustaa kumia, sisä-ovet lakattua vaneria, vetokahvat visapuuta. Räystäään ja parvekkeiden värit on mahdollisesti muuttunut jossain vaiheessa. Pihan nuorempaa miljöötä edustavat tontin takaosaan jäävä autokatos ja pihasisäänkäynnin jätekatos. Talokohtainen keskuslämmitys on vaihdettu 2008 kaukolämpöön. Putket on uusittu 1990-luvulla, viemärit ovat alkuperäiset.

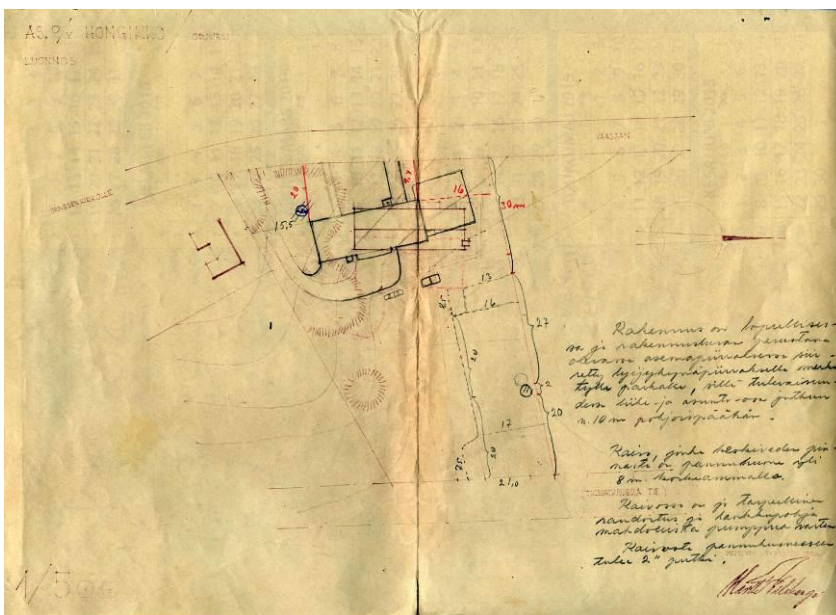
Historia: Kolmikerroksinen kerrostalo valmistui 1956. Se oli Oriveden kirkonkylän ensimmäisiä aravakerrostaloja ja kokonaan asuinkäyttöön tarkoitettu monikerroksinen kivikerrostalo. Pääosa talon rakennuttaneista osakkaista oli läheisen yhteiskoulun naispuolisia opettajia. Alkuvaiheessa aravajärjestelmän lainahtojen vaatimus 60 % omarahoituksesta rajasi ensimmäiset lainat hyvätuloisille. Hongikon sosiaalinen jakauma onkin hyvin selkeä ja edustaa kehittyvän paikkakunnan ylempiä ammatteja. Perustajaluettelossa onkin kuusi yhteiskoulun palveluksessa ollutta naismaisteria ja -opettajaa. Muita ammatteja edustivat kirjanpitäjä, kirja-kaupanhoitaja, autoilija, rautatievirkailija ja insinööri. Talon valmistuttua insinööri vuokrasi oman asuntonsa lehtorille, joten ”opettajien talo” sai edelleen vahvistusta. Myös luonnospiirustuksissa A-rapun kohdalle on merkitty opettajien puoli viittaa tähän opettajien yhteishankkeeseen. B-rappuun tuli lisäksi kaksi asuntoa opettajille, joten talon osakkeenomistajista 8 oli opettajia. Talon alkuvuosina yhden asunnon alivuokralaisena esiintyy hallituksen pöytäkirjojen perusteella asemapäällikkö.

Rakennukseen tuli sen valmistuessa osakkaille 12 asuntoa, 9 kaksiota (47m) ja 3 kolmiota (69 m), jotka sijoittuvat rakennuksen itäpäätyyn. Kellariin tuli kaksi kahden auton autotallia, talouskellarit, sauna, pesutupa ja urheiluvälinevarasto ja keskuslämmityskattila sekä tilaa polttoaineille (Koksi- ja halkovarasto sekä öljysäiliö). Autotallit rakennettiin, jotta talo saisi niistä vuokratuloja. Sama ajatus oli todennäköisesti taloon suunnitellussa liikesiivessä, jota ei kuitenkaan koskaan toteutettu. Huoneistoihin tehtiin suunnitteluvaiheessa tulevien omistajien toivomuksista pieniä muutoksia. Näkyviä muutoksia edustaa B-rapun kolmannen kerroksen parveke, talon ainoa huoneistokohtainen. Kerrostalon tontti oli erotettu läheisestä Mäkelän tilasta 1955.

Rakennuksen suunnitteli arkkitehti Martti Välikangas vuosina 1954–1955. Välikankaan suunnittelu sisälsi rakenne- ja julkisivukuvien ohella Martti Välikankaan signeeraamina piirustuksina myös kaikki rakennusosat, parvekkeet, kaiteet, portaalit, keittiönkaapit, listat ja ovet ym. joiden suunnittelussa todennäköisesti hyödynnettiin yleisten standardien ohella toimiston omaa kokemusta ja moni-

puolista suunnittelutuotantoa. Väritietoja ei ole, mutta hallituksen pöytäkirjojen mukaan rakennuksen rappauksen ja katon väri jätettiin arkkitehdin päätettäväksi. Pystyurilla rytmitetyn sokkelin väri tuli tummalla liuskekivellä koristetusta portaalista, kuten hallituksen kokouspöytäkirja toteaa sokkelin väriksi: "luuhiilellä sekoitetulla sementtivelillä samaan värisävyyteen kuin ovat ovien pielissä olevat liuskekivet". Ulkoparvekkeet päätettiin maalata seinän väriin arkkitehdin suosituksen mukaisesti.

Rakennuksen urakoivat rakennusmestarit Reino ja Heikki Kaskela Orivedeltä. Työn valvojana toimi rakennusmestari Sulo Peltonen. Rakennuksen suunnittelun alkaessa kirkonkylän ensimmäinen rakennuskaava oli vasta suunnitteilla. Kunta vahvisti tontin käyttötarkoitukseksi asuin- ja liikerakennukset. Kaupunginarkistosta ei kuitenkaan löydy rakennuksen lupapiirustuksia, vaikka ne rakentamista varten laadittiin. Kaupungin hyväksymät ja säilytettävät rakennusluvut alkavat vasta vuodesta 1959, jolloin uudistuva rakennuslaki vaati niitä. Hongikko edustaa ennen kaavoitusta syntyneitä kaupunkimaista tilaa. Suunnitteluvaiheessa rakennusta siirrettiin etelään, koska pohjoispäähän haluttiin jättää tilaa rakennusrunkoon nähden poikittaiselle liikeosalle. Tämä liiketilaa koskeva varaus ei toteutunut. Rakennuksen harjakaiset pidettiin 27.8.1955 ja rakennus valmistui keväällä 1956. Valmistumisen jälkeen pidetyissä hallituksen kokouksissa käsiteltiin pieniä korjauksia ja talon arkikäyttöä. Käsiteltäviä asioita olivat mm. saunavuorot ja lämmityksen säätäminen. Sisälämpötilaksi päätettiin säätää 19 astetta, lisäksi yhdelle maisterille annettiin lupa pitää talossa kissaa.

Kuva: Luonnos, jossa näkyy pohjalla rakennuksen alkuperäinen sijainti, jolloin rakennus oli tien suuntaisesti. Pohjan päälle on lyijykynällä hahmoteltu rakennuksen tien suhteen hie-man vinoon kääntynyt asema. Rakennusta myös siirrettiin kohti etelää/kirkonkylää, jolloin pohjoispäähän jäi tilaa kuvassa näkyvälle liikesiivelle. Lähde: As. Oy. Hongikon arkisto.

As. Oy Hongikko rakennusvaiheessa

Kuva: Hongikko rakenteilla 1955 ja keväällä 1956. Martti Välikangas suosi kapeaa ja korkeata rakennustyyppiä, jolloin huoneistoista tuli valoisia. Helsingin Puu-Käpylän 1920-luvulla suunnitellut Välikangas suunnitteli vielä 1950-luvulla lukuisia julkisia rakennuksia ja kerrostaloja.

Orivedellä matala ja puurakenteinen kirkonkylä alkoi väistyä sodan jälkeen, kun kolmikerroksiset, tiilirunkoiset ja rapatut koulu-, opisto-, sekä asuin- ja liikerrakennukset alkavat yleistyä. Arkkitehti Martti Välikangas (1893–1973) suunnitteli Orivedelle 1950-luvun alkupuolella valmistuneet Yhteiskoulun laajennuksen ja opettajien asuinrakennuksen, jotka vaikuttivat hänen valintaansa As Oy Hongikon kerrostalon suunnittelijaksi.

Kulttuurihistorialliset arvot: Asuinkerrostalo 1956, suunnittelija arkkitehti Martti Välikangas 1954. Oriveden 1950-luku, kaupungistumisen ja modernismin alku. Ajan maisema- ja rakennus- ja sosiaalishistoria. Hyvin säilynyt, aikakauden ja arkkitehti Välikankaan laadukasta suunnittelua ja rakentamista edustava asuinkerrostalo on rakennettu vanhan Pohjanmaalle johtavan tien varrelle. Rakennuttajina oli pääosin ryhmä paikkakunnan opettajia ja maistereita. Kerrostalo oli Oriveden kirkonkylän teollistuvan ja kehittyvän kuntakeskuksen ensimmäisiä arava-kohteita sekä kerrostaloja. Rakennuksen ominaispiirteet, materiaalit ja monipuolinen detaljointi ovat säilyneet hyvin.

Rakennuskohde: arvoluokka I

Toimenpidesuosituks: Rakennuksen säilyminen tulisi huomioida kaavoituksessa. Rakennuksen hyvin säilyneet aikakauden ominaispiirteet ja rakennedetaljit tulee huomioida tulevissa korjauksissa. Rakennuksen korjaus- ja muutostöissä tulisi käyttää perinteisiä, rakennusaikakauteen liittyviä materiaaleja, värejä, työtapoja ja teknisiä ratkaisuja. Vanhat rakennusosat ja kiinteä sisustus tulisi mahdollisuuksien mukaan säilyttää. Mahdollinen uudisrakentaminen tulee sovittaa tontin ja aikakauden rakennettuun ympäristöön mittakaavan, materiaalien, värien ja rakennusten sijoittelun suhteen.

Informantti: Ossi Turunen, haastattelu 1.10.2014. Talon arkisto käsittää lisäksi pöytäkirjojen ohella arkkitehti Matti Välikankaan laatimat luonnokset ja rakennuspiirustukset, joihin kuuluu lukuisia detaljipiirustuksia. Aineistoon on tutustuttu pintapuolisesti.

Hongikko

Kuvat: ylhäällä eteläpääty, tuuletusparvekkeet, sisäänkäynti, porraskäytävä. Keskellä lipputangon jalusta, savupiipun kaide, räystääs ja kattotuolien päät. Alhaalla itäpuolen julkisivu ja autokatos.

4.5 Kivenpainama

Kuva ja kartta: Asuinrakennus lounaasta kuvattuna ja tontin asemapiirros. Pohjakartta: Oriveden kaupunki 2014.

Os. Ruovedenkuja 3 rek. 562-413-1-295. 1. Asuinrakennus 1953

Kuvaus: Tontilla on kookas n. 10x19 m asuin- ja pienteollisuusrakennus, jossa ensimmäinen kerros on rakennettu verstaaksi ja yläkerta asuinkäyttöön. Puolitoistakerroksisessa rakennuksessa on länsisivulla, julkisivun keskellä kookas poikkipääty, jossa on loiva pulpettikatto. Itäpuolella on pulpettikattoinen kaaveli. Rakennuksessa on betonisokkeli, runko on muurattu tiilestä, vintinpäädyt ovat puurakenteiset. Julkisivumateriaalina on valkoinen roiskerappaus. Ikkunat ovat alkuperäiset 6-ruutuiset, osassa on nähtävissä vedettyä lasia. Vinttikerroksessa on päädyissä ja poikkipäädyssä 2-ruutuiset pystyikkunat. Satulakatto on katettu konesaumattulla pellillä, avoräystäät. Rakennuksen poikkipäädyssä on pulpettikattoinen avokuisti, jossa katosta kannattavat 6 metalliputkea, aidat ovat myös metalliprofiilia. Portaat ovat betonirakenteiset. Rakennus on nykyisin asuin- ja pienteollisuuskäytössä. Omistaja harjoittaa tuotantotiloissa hiomakivien tuotantoa.

Piha ja ympäristö: pihassa on nurmikkoa, pääoven ympäristössä on käytetty liuskekiveä. Tonttia rajaa itä- ja länsisivulla kuusiaita. Tontti rajautuu itäpuolella huoltoaseman asfalttipihaan. Pohjois- ja länsipuolella on kolme jälleenrakennuskauden pihapiiriä. Eteläpuolella on 2000-luvulla rakennettu kookas liikerakennus.

Säilyneisyys: Hyvä. Julkisivun rappaus, ikkunat, katto ja kuisti ovat alkuperäisiä. Verstaan yhtenäiset sisätilat on jaettu pienempiin osiin nykyisen omistajan aikana. Pihaa rajaavat kuusiaidat ja kuistin yhteydessä on pihamaalla liuskekiveä.

Historia: Tontti on erotettu Koivulehto-nimisenä nykyistä suurempana vuonna 1951 Aholan tilasta. Rakennuksen rakennutti Lehto-niminen mies, joka muisti-

tiedon mukaan harjoitti tontilla sahaustoimintaa 1950-luvulla. Verstaassa on mahdollisesti tehty kenttäsiirkelin osia. Asuin- ja teollisuusrakennuksen eteläpuolella oli aikaisemmin suurehko talousrakennus. Koivulehto jaettiin 1999 asuinrakennuksen käsittävään Kivenpainama-nimiseen tonttiin sekä eteläpuolella olevaan, nykyisen liikerakennuksen käsittävään tonttiin. Tieyhteys oli aikaisemmin itäpuolella, mutta Mäntäntien ja huoltamon rakentamisen seurauksena tie siirrettiin länsipuolelle (nykyinen Ruovedenkuja).

Informantti: Ilkka Tuomaala, omistaja, haastattelu 12.9.2014.

Kulttuurihistorialliset arvot: Asuin- ja pienteollisuuskiinteistö 1953. Oriveden 1950-luku, alkava modernismi ja teollisuushistoria. Kaava-alueen asuttaminen jatkui sotien jälkeen isäntien myydessä tontteja vanhojen maanteiden varsilta. Hyvin alkuperäiset ominaispiirteet ja materiaalit säilyttäneet Kivenpainama edustaa siirtymistä kohti uusia rakennusmateriaaleja.

Arvoluokka: II

Toimenpidesuosituks: **(Kivenpainama)** Rakennuksen korjaus- ja muutostöissä tulisi käyttää perinteisiä, rakennusaikakauteen liittyviä materiaaleja, värejä, työtapoja ja teknisiä ratkaisuja. Vanhat rakennusosat ja kiinteä sisustus tulisi säilyttää. Mahdollinen uudisrakentaminen tulee sovittaa tontin ja aikakauden rakennettuun ympäristöön mittakaavan, materiaalien, värien ja rakennusten sijoittelun suhteen.

Kuvat: Asuin- ja pajarakennus länsi- ja itäjulkisivua

4.6 Alava

Mäntäntie 64 rek. 562–413-1-284 Alava

1. Asuinrakennus n. 1950, 2. puusepänerstas n. 1950/1978. 3. Puukatos 1980-l.

Kuvaus:

Asuinrakennus: Noppamainen, puolitoistakerroksinen ns. tyyppiirustuksilla rakennettu rintamamiestalo on rakennettu betonisokkelille. Rakennus on vuorattu keilapontatulla vaakalaudoituksella, ikkunat ovat 2-ruutuiset ja satulakatto on katettu konesaumatulla pellillä. Julkisivumateriaalit, mm. ikkunat, kuisti, väritys, kaiteet ja portaat ovat uudistuneet. Rakennus on rakennettu 1940- ja 1950-lukujen vaihteessa.

Puusepänerstas: Kookas, yksikerroksinen puurakennus, n. 10x10 m, on rakennettu matalalle betonisokkelille. Rankorakenne on vuorattu keilapontatulla vaakalaudoituksella. Puuikkunat lasituslistoin ovat 1-3 ruutuiset, pohjois- ja länsisivulla on käytetty lisäksi kookkaita 3x3 -ruutuisia ikkunoita. Rakennettu n. 1950 ja laajennettu 1978. Vuoraus on keltainen, ikkunat valkoiset, ovet vaaleanruskeat, nurkka- ja ikkunalistat vihertävän harmaat, räystäät ruskeat. Portaat ovat betonia, samoin julkisivuun liittyvä pinnaltaan uritettu betoniseinä. Satulakatto on katettu konesaumatulla peltikatolla.

Nykytila: Tontti ja rakennukset ovat edelleen 1950-luvulla alkaneessa asuin- ja pienteollisuuskäytössä.

Piha ja ympäristö: Avoin nurmi- ja hiekkapiha. Asuinrakennuksen ympäristössä on omenapuita. Pihaa suojaavat pihapiirin reunoilla kasvavat kookkaat kuuset ja koivut. Itäpuolella on 1960-luvulla rakennettu Mäntäntie. Sodan jälkeen rakennettuja asuinrakennuksen ja talousrakennuksen, käsittäviä kiinteistöjä edustavat eteläpuolella Aukeen ja Kivenpaiman kiinteistöt, länsipuolella Ruovedenkuja 2

ja Kulmalan kiinteistöt sekä Ruovedenkujan pää, johon pihasta ei ole liittymää. Ympäristön aikaisemmat pellot ovat metsittyneet.

Säilyneisyys: Kohtuullinen, rakennusten myöhemmistä muutoksista huolimatta asuinrakennus ja puusepänverstas muodostavat 1950-lukua edustavan kokonaisuuden.

Historia: Tontti on erotettu 1951 läheisestä Aholan tilasta. Asuinrakennuksen ja puusepänverstaan ensimmäisen osan rakennutti Nestori Henttonen 1940- ja 1950-lukujen vaihteessa. Henttonen oli aikaisemmin puuseppänä Lindenin puusepänverstaassa ja aloitti yrittäjänä omalla tontilla 1950-luvun alkupuolella, jolloin asuinrakennuksen liiteri muutettiin verstaaksi. Toimintaa jatkoi poika Markku Henttonen 1978, jolloin Puusepänliike Henttonen Ky perustettiin. Tällöin verstaasta laajennettiin nykyiseen kokoonsa. Toiminta laajeni 1988 Oripohjan teollisuusalueelle, johon valmistui lisätilaa. Vanha puusepänverstas toimii nykyisen yrityksen lasitustiloina ja varastona.

Informantti: Ritva ja Markku Henttonen, haastattelu 12.9.2014.

Kulttuuriympäristön arvot: Jälleenrakennuskauden omakotitalo (n. 1950) ja puusepänverstas (1950/1978), jonka laajennus noudattaa vanhan osan ominaispiirteitä. Oriveden teollisuushistoria, pienteollisuus.

Arvoluokka: III

Toimenpidesuosituks: (Alava) Rakennuksen korjaus- ja muutostöissä tulisi käyttää perinteisiä, rakennusaikakauteen liittyviä materiaaleja, värejä, työtapoja ja teknisiä ratkaisuja. Vanhat rakennusosat ja kiinteä sisustus tulisi säilyttää. Mahdollinen uudisrakentaminen tulee sovittaa tontin ja aikakauden rakennettuun ympäristöön mittakaavan, materiaalien, värien ja rakennusten sijoittelun suhteen.

Alava

Kuvat: Asuinrakennus lounaasta ja verstaas itäpuolelta ja länsipäädystä.

5 Yhteenveto ja johtopäätökset

5.1 Kulttuuriympäristön ominaispiirteet ja kehitys

Kaava-alueen rakennettua kulttuuriympäristöä luonnehtii vahva ajallinen kerroksellisuus. Alueella on nähtävissä asuinrakentamisen, tiestön ja teollistumisen kehitys 1900-luvun eri vuosikymmeninä. Kehitys alkoi 1700-luvulla kirkonkylän viljelymaiseman laajenemisena ja muuttui 1900-luvun alkupuolella kehittyvän ja teollistuvan kirkonkylän rakentamiseksi. Sotien jälkeen seurasi autoistuva, modernisoituva ja kaavoitettu taajamarakentaminen. Rakentamisen painopiste siirtyi vanhojen tielinjojen metsäalueilta uuden, pellolle rakennetun Mäntäntien varrelle. Alueen ajallinen rakentaminen on ollut täydentävää, jolloin kerrostumat ovat muodostuneet melko usein selkeärajaisiksi. Purkaminen on kohdistunut lähinnä Ahteentien ja Pikkukaaren varrelle 1900-luvun alkupuolella sijoittuneeseen pienasutukseen, josta osa on kadonnut taajamakauden omakotitalojen rakentamisen yhteydessä. Alueen rakennusaikakaudet muodostavat useita pieniä rakennusryhmiä, joita tukee samanikäinen tiestö. Vanhempien tielinjojen varrella kerrostumia on useampia.

Alueen näkymät ovat pienipiirteisiä ja peitteisiä. Alueen tiemaisemassa näkyviä ajanjaksoja ovat 1930-, 1950- ja 1970-luvut, joskin määrällisesti hallitsevan osan muodostaa 1960-luvulla alkanut rakennusvaihe, jossa alueen mautilojen pellot katosivat uusien teiden, kiertoliittymien, omakoti-, kerros-, liike- ja teollisuusrakennusten alle. Kiivain rakennusvaihe päättyi 1990-luvun lamaan, jonka jälkeen alueelle on rakennettu vain yksittäisiä rakennuksia. Orivedellä rakennusluvut alkavat vuodesta 1959 ja kirkonkylän ensimmäinen rakennuskaava hyväksyttiin vuonna 1967. Tätä ennen kaava-alueen rakentaminen oli hyvin vapaata, tontti tontilta rakentamista. Rakentamiskojoja määrittävät mautilojen tarpeet ja rakentajan näkemykset. Hieman yhtenäisempiä asutusmaisemia on nähtävissä 1960-luvun jälkeen kaavoitetuilla ja rakennetuilla alueilla. Toisaalta taajamarakentaminen on sovitettu vanhempaan rakennettuun ympäristöön, jolloin rakennettujen ympäristöjen ajallinen sekoittuminen ja rajapintojen hämärtyminen on ollut yleistä.

Maisemallisesti aluetta hallitsee peitteisyys, joka johtuu alueen topografiasta ja osittaisesta metsäluonteesta, jota on tukenut entisten peltojen tie-, teollisuus-, ja asuinrakentaminen. Alueen vanhoista pelloista ei kaava-alueella ole säilynyt selkeästi näkyviä rajapintoja.

Maatalouden ja maantien maisema 1770 - 1900

Kaava-alue oli pitkään Oriveden ryhmäkylän ja vanhojen kyläpeltojen ulkopuolelle jäävää aluetta, jonka erottivat kylä- ja viljelymaisemasta Paltanmäen ja Kultavuoren kallioiset ja metsäiset mäki-alueet. Mäki-alueet olivat tällöin huomattavasti avoimempia, koska kylän lähimetsistä otettiin rakennus- ja polttopuut, ja ne toimivat karjan laitumina. Nykyinen, mäki-alueiden vehreys ja kookas puusto on suurelta osin vasta sotien jälkeen syntyntä, kaupungistumiseen liittyvää maisemaa.

Vielä 1770-luvulla asumattoman kaava-alueen ylärinteet olivat kivisiä ja metsäisiä, alarinteessä ja notkelmissa oli niittyjä. Alue oli kylän yhteisömuutuksessa, mikä hankaloitti alueen raivaamista ja hyödyntämistä. Kaava-alueen kaakkoiskulmalla, tarkistettavan alueen ulkopuolella, oli laskuajan varressa pieniä peltokappaleita, jotka mahdollisesti kuuluivat sotilastorpile. Ylärinteessä kivistä ja kallioista metsärinnettä seurasi vanha Ruoveden kautta Pohjanmaalle kulkeva maantie. Notkelmien niittyjen ja kosteikkojen pellonraivaus alkoi 1770-luvulla pidetyn isonjaon jälkeen ja jatkui koko 1800-luvun. Kaava-alue pysyi asumattomana aina 1900-luvun vaihteeseen, jolloin alueelle perustettiin yksittäisiä mäkitupia vanhojen teiden varsille. Varsinaisia maatiloja kaava-alueen avoimessa maisemassa ovat Aholan, Mäkelän ja Lehmilaidan maatilat, jotka ovat kaava-alueen ulkopuolella.

Inventoidut kohteet: Kivelä, Pohjanmaan tie, Pikkukaari. Kaava-alueella entiseen peltoniemekkeeseen rakennettu Kivelä edustaa kivijalkoisen ja punamullattuine julkisivuineen vanhan maatalouden vuokratonteille rakennettuja mäkitupia.

Kehittyvä ja teollistuva kirkonkylä, 1910–1930-luku

Alueelle kirkonkylästä maantien vartta leviävä pienasutus sai jo omakotiasutuksen piirteitä. Perinteisten kivijalkojen, hirsirunkojen, peiteriman ja 6-ruutuisten ikkunoiden tilalle tulivat betonisokkeli, rankorakenne, jyrkkä kattomuoto, höylälauta ja ristikarmi. Rakennusten värit ovat vaaleita. Rakennuksissa korkea vintti oli mahdollista muuttaa asuintiloiksi ja vuokrata tarvitseville. Pihapiiriin kuului punaiseksi maalattu talousrakennus, jossa oli mahdollisesti pieni navetta. Maatilat myivät maanteiden ja peltujen reunalta tontteja tehtaiden, koulujen, rautatien ja kaupan palveluksessa oleville työntekijöille. Ruovedentie rakennettiin yhdistämään Pohjanmaan tie ja pysäkki.

Aikakauden asutus keskittyi vanhan Pohjanmaan tien ja siitä erkanevan nykyisen Pikkukaaren varsille. Rakennuspaikoiksi valikoituvat maiseman kiviset ja metsäiset mäkialueet peltojen reunoilla. Tontilla oli yleensä mahdollisuus pieneen peltotilkkuun.

Inventoidut kohteet: Ennen sotia rakennetut kiinteistöt, Santapakka, Sillankorva, Pihlajisto, Vuorenrinne, Kuusela ja Kotimäki sekä Ruovedentie on kaikki inventoitu, vaikka useimmissa julkisivujen ja pihojen uudistumiset ovat vaikuttaneet rakennusten ulkoasuun. Rakennuksista on muodostettu kaksi pientä arvoaluetta.

Sota-ajasta jälleenrakennukseen 1939–1959

Kauden alku on selkeää jatkoa 1930-luvun omakotiasutukselle. Jälleenrakennuskauden tyyppiirustuksilla standardisoitu asuinrakennus on noppamainen, yhden piipun ympärille rakennettu rankorakenteinen, puolitoistakerroksinen talo, jossa oli usein höylätystä laudasta tai paneelista tehty julkisivu. Pihapiiriin kuului yleensä talourakennus, jossa olivat liiteri ja sauna. Kaava-alueen rakentaminen jatkui mautilojen myydessä tontteja halukkaille, jotka nyt sijoittuvat myös pelloille. Tontit keskittyivät Oriveden pysäkillä menevän paikallistien, nykyisen Ruovedentien varrelle, josta johdetut lyhyet pistotiet muodostuivat tarpeiden ja mahdollisuuksien mukaan. Ajan tyyppitaloja ja talourakennuksia on nähtävissä Ruovedentien, Ruovedenkujan ja Pohjoiskaaren varrella. Puurakentamista ja alueen teollistumista edustaa myös Oriveden asevarikko, joka perustetaan kaava-alueen kiviseen ja metsäiseen ylärinteeseen välirauhan aikana, keväällä 1940.

Inventoidut kohteet: Aikakauden rakennuksista on inventoitu Kivenpainama ja Alava, joihin liittyy pienteollisuustoimintaa sekä rakennusmateriaalin osalta alkavan modernismin piirteitä. Muuten kahdelta aluekokonaisuudelta löytyy lähinnä yksittäisiä, hyvin säilyneitä ajan pientaloja. Alueen rakentaminen vapaasti, Mäntäntien rakentaminen 1960-luvulla ja 1970-luvun täydennysrakentamisen tiejärjestelyt ovat muuttaneet merkittävästi 1950-luvun tiestöä ja ympäristöjä. Inventoituja kohteita on lisäksi Oriveden asevarikko, jossa on säilynyt lukuisia 1940- ja 1950-lukujen rakennuksia.

Moderni ja kaupungistuva Orivesi 1960-

Maiseman muutos käynnistyi sodan jälkeen, kun asutus levisi pelloille ja ensimmäiset kivirakennukset nousivat kaava-alueelle. Varsinainen muutos, kaupungistuminen alkoi 1960-luvulla, jolloin ensimmäiset rakentamista ohjaavat kaavat valmistuivat. Kunta myös hankkii omistukseensa kirkonkylän

ympäristön tiloja, mikä helpottaa alueiden suunnittelua. Kaava-alueella painopiste siirtyi vanhan maantien ympäristöstä alueen itäreunaan, jonka pelloille valmistui uusi kantatie, Mäntäntie. Kaava-alueen eteläreunaa tulivat rajaamaan Paltanmäen kalliota jyrkästi ja syvään leikkaava valtatie 9. Ajan rakentaminen, joka käsittää omakotitaloja, liikerakennuksia, kerrostaloja ja Lehdistön teollisuusalueen, keskittyi Mäntäntien varteen. Uusien tielinjojen ohella vanhojen teiden varsille tuli täydennysrakentamista. Kaavat määrittävät myös alueen puistot ja leikkikentät.

Rakentaminen muuttui ja monipuolistui. Elinkeinojen muutos ja elintason nousu näkyi asuintilojen laajentumisena ja autotalleina. Perinteinen puu väistyi julkisivuissa ja tilalle tulivat teollisemmat rakennusmateriaalit, erilaiset tiilet, elementit ja teräsprofiilit. Rakennukset olivat aluksi yksikerroksisia, laatikkomaisia ja tasakattoisia, myöhemmin kirjavuus lisääntyi puun, erilaisten kattomuotojen ja erkkereiden palatessa valikoimaan.

Teollisuusrakentaminen siirtyi 1970-luvulla käyttämään julkisivuissa maalattua tai muovilla pinnoitettua metalliprofiilia. Kaava-alueella hyviä esimerkkejä näistä aikakauden laatikkomaisista tiloista ovat Oriveden varikon uusi korjaamorakennus ja lämpökeskus (1982) sekä Lehdistön teollisuusalueella Oriveden sanomien kirjapaino.

Inventoidut kohteet: Oriveden uuden varikkoalueen rakennukset.

5.2 Kulttuuriympäristön inventointi ja arvot

Inventointialueella on kaikkiaan noin 90 kiinteistöä. Aluetta on rakennettu eri vuosikymmeninä 1900-luvun alkupuolelta alkaen, pääosin rakennuskanta ja tiestö ovat 1960-luvun jälkeen rakentuneita. Rakennuskanta käsittää eri-ikäisiä teollisuus-, liike- ja asuinkiinteistöjä. Alueella on heikkona ilmiönä nähtävissä 1900-luvun alkuun saakka kestänyt maatalouden rakentaminen, joka vaihtuu vähitellen 1900-luvun alkupuolella kehittyvän ja teollistuvan kirkonkylän omakotiasutukseksi. Oman, lukumääräisesti merkittävän ilmiönsä muodostaa vuosien 1940–1959 sota-aika ja jälleenrakennus, joka perinteisten rakennustyyppien ohella näkyy kaava-alueen teollistumisena sekä alkavan modernismin piirteinä ja rakennusmateriaaleina. Varsinainen taajamarakentaminen uusine tieyhteyksineen, rakennustyypeineen ja materiaaleineen alkoi vallata vanhoja peltoja 1960-luvulla.

Inventoituja kohteita/kiinteistöjä on 11 ja ne painottuvat alueen vanhempaan, rakennuskantaan. Pääosin inventoidut rakennukset on rakennettu vuosina 1900–1956. Poikkeuksen tekevät 1940-luvulla perustetun varikon uudisrakennukset

1980-luvulta, jotka ovat osa vanhempaa aluetta. Valintakriteerinä on ollut rakennusten muodostama laajempi kulttuuriympäristö, jossa rakennukset muodostavat pieniä, ajallisesti ja rakennustyybiltään yhtenäisiä ympäristöjä. Rakennukset ja alueet on sidottu laajempaan ilmiöön ja kehityksen. Poikkeuksen inventoinnista tekee jälleenrakennuskausi, josta ei löytynyt edustavia ja yhtenäisiä aluekokonaisuuksia. Ajanjaksolta inventoitiin kolme yksittäistä kiinteistöä niiden laajemman rakennus- ja taloushistoriallisen merkityksen ja edustavuuden vuoksi.

Taajamakauden laaja rakentaminen on esitelty työssä, mutta varsinaisia arvottavia inventointeja aikakautteen ei kohdistu. Vanhempaa rakentamista täydentävä, pääosin pelloille, Mäntäntien varteen ja vanhan rakennuskannan yhteyteen sijoittunut taajamarakentaminen ei muodosta rakentamisessa tai arkkitehtuurissa yhtenäistä kokonaisuutta. Yksittäisillä omakoti-, kerrostalo- ja teollisuusrakennuksilla ei katsottu olevan kaavassa huomioitavia arvoja. Taajamakauden rakennuskerrostumat ja monipuolinen rakennuskanta ovat alueella edustavia, joskin ajalle varsin tyyppillisiä. Kaava-alueelle sijoitettiin kaavoituksessa kerrostaloja, omakotitaloja ja teollisuutta uuden Mäntäntien varteen sekä taajama-alueen pääsisäänkäynnin yhteyteen pieni liikerakennusten ja palveluiden alue. Vaikka alueelta on tunnistettavissa ajan rakentamisen ja asumalähiön piirteitä, ei lopputulos kuitenkaan ole kulttuuriympäristön arvojen kannalta katsottu merkittäväksi, kaavassa huomioitavaksi. Kokonaisuutena alueella on tiettyä paikallista kertovuusarvoa rakentamisen kehittymisestä ja sijoittumisesta 1900-luvulla. Maiseman tarina, maataloudesta taajamaan, on hyvin yleinen osa suomalaista taajamahistoriaa. Kohdeinventointien ohella on alueen yleispiirteet ja historiallinen kehitys tuotu esiin.

Luokat, luokitteluperusteet ja kaavoituksessa huomioitavat kohteet

Alue ja kohdekorteissa on tuotu sanallisesti esiin kiinteistökohteiden kulttuurihistorialliset arvot, niin rakennushistorialliset, historialliset kuin ympäristöarvotkin. Niistä on johdettu edelleen kolmiportainen luokitus, I, II ja III, joka kuvaa inventoitujen kohteiden keskinäistä suhdetta ja säilyneisyyttä. Luokittelu on inventoinnin sisäinen, hierarkiaa ja paikallisia kulttuuriarvoja kuvaava. Luokituksessa painottuvat kohteen yhteys laajempiin ilmiöihin, paikallinen harvinaisuus, piha- ja ympäristökokonaisuus ja rakennuskohtainen säilyneisyys.

Kaavoituksessa tulisi huomioida luokan I aluekokonaisuudet ja rakennuskohteet sekä luokan II aluekokonaisuudet.

Luokan II rakennuskohteet sekä luokan III rakennuskohteet ja alueet ovat kaavoituksessa harkinnanvaraisia.

Luokka I

Erityisen merkittävät kohteet ja alueet, suuri paikallinen arvo

Luokan I kohteet ja alueet edustavat parhaalla mahdollisella tavalla kaava-alueen rakennettua kulttuuriperintöä, ominaispiirteitä ja ilmiöitä ja ovat hyvin säilyneitä kokonaisuuksia sekä omaavat suuren intensiteetin. Näihin kohteisiin sisältyy useita arvonäkökohtia tai yksi erittäin vahva peruste. Tässä luokassa olevat kohteet ja alueet ovat useimmiten hyvin säilyneitä ja alueen keskeisiin ja vanhempiin ominaispiirteisiin liittyviä rakennuskohteita. Tämän luokan alueet ja rakennukset tulisi ehdottomasti huomioida kaavoituksessa suojelumerkinnöillä.

Luokan I rakennuskohteita: 4.4. Hongikko, 4.3.1. Oriveden varikon entinen ruokala, majoitus/esikuntarakennus, asehuoltorakennus ja 4.3.2. autohalli.

Luokan I alueita: 4.3.1. Vanha varikkoalue

4.1.1. Kivelä (n. 1900)

Kaava-alueen vanhin rakennus, maatalouden vuokratonttien mäkitupia edustava rakennus vanhan paikallistien varressa. Perinteisessä asussa ja materiaaleissa säilynyt rakennus ja pihapiiri edustavat taajamaa edeltänyttä maatalous- ja sosiaali-historiaa. Osa aluekokonaisuutta, Pikkukaaren vanhempi pienasutus.

4.4. Hongikko (1956)

Hongikko (4.4), asuinkerrostalo 1950-luku. Oriveden alkava kaupungistuminen ja modernismi näkyivät tiilirunkoisten ja rapattujen asuin- ja liikerakennusten yleistymisen lisäksi myös kirkonkylän ensimmäisinä asuinkerrostaloina. Rakennus edustaa kirkonkylän ensimmäisiä aravataloja, rakentajina oli kirkonkylän hyvin toimeentulevia henkilöitä mm. läheisen Yhteiskoulun opettajia ja maistereita. Suunnittelijana oli laajasta tuotannostaan tunnettu arkkitehti Martti Välikangas. Rakennus sijoittuu vanhan Pohjanmaalle

johtavan maantien varteen. Rakennuksessa on käytetty runsaasti ajalle tyypillisiä yksityiskohtia ja se on säilynyt hyvin aikakautensa asussa. Rakennus on Orivedellä merkittävä aikakauden suunnittelua, rakentamista ja sosiaalihistoriaa kuvastavana rakennuksena.

4.3. Oriveden varikko, vanha varikkoalue (1940-1941)

Oriveden varikko (4.3) ruokala, esikunta, asehuolto- ja autohallirakennukset 1940-luku (rakennukset 1,2,3 ja 12) Talvisodan jälkeen kesällä rakennetut varikon keskeiset rakennukset liittyvät sota-ajan hautettuun varikkojärjestelmään, rautatiehen ja Oriveden teollistumiseen. Varikkoalueen vanhimmat ja keskeiset osat ovat säilyneet varikon toiminnan kehittämisestä huolimatta. Yhtenäinen ja ajan rakentamista edustava kokonaisuus on suunniteltu todennäköisesti puolustusministeriön suunnitteluosastolla (?). Rakennukset kuuluvat Vanha varikkoalue ja Varikon vanha varastoalue –arvoalueisiin.

Luokka II

Merkittävät kohteet ja alueet

Luokan kohteet ja alueet ovat edustavia ja vähintään kohtalaisen hyvin säilyneitä, intensiteettiä omaavia sekä sisältävät yleensä useita arvonäkökulmia. Ensimmäiseen luokkaan verrattuna rakennuskanta ja asuinpaikka edustavat nuorempaa maankäyttöä tai kokonaisuus ja rakennuskanta ovat merkittävästi suppeampi tai uudistunut. Luokassa on vanhojen tielinjojen varrelle, mäkialueille sijoittuneita 1930-luvun omakotitaloja ja niiden muodostamia pieniä ryhmiä. Aluekokonaisuudet olisi hyvä huomioida kaavoituksessa.

Luokan II rakennuskohteita: 4.2.1. Pihlajisto, 4.2.4. Vuorenrinne, 4.6. Alava,

Luokan II alueita: 4.1. Pikkukaaren vanha pienasutus. 4.2. Ahteentien vanha pienasutus. 4.3.2. Oriveden varikon vanha varastoalue.

4.2.1. kohde: Pihlajisto (1930-luku)

Vanhan Pohjanmaan tien asutus. Pihlajisto oli aikaisemmin pieni maatila peltomaiseman reunassa. Asuinrakennuksessa on ajan omakotirakentamisen piirteitä. Osa aluekokonaisuutta: Ahteentien vanha pienasutus.

4.2.4. kohde: Vuorenrinne (1930-luku) kaava-alueen ulkopuolella.

Teollistuvan ja kehittyvän kirkonkylän pienasutus muuttui 1920-luvulla vuokratonttien mäkituvista enemmän omakoti-asutukseksi, joka sijoittui vanhojen maanteiden varsille. Noppamainen, puolitoistakerroksinen, vaakapaneloitu ja vaalein värein maalattu rakennustyyppi enteilee jo sodan jälkeen keksittävästä rintamiestaloa. Hirsirunko alkoi korvautua jo rankorakenteella. Pihaan kuuluu tyypillisesti vielä talousrakennus, jossa oli usein sauna, liiteri ja pieni navetta. Osa aluekokonaisuutta: Ahteentien vanha pienasutus.

4.6. kohde: Alava (1953)

Alavan 1950-luvun asuin- ja pajarakenus edustaa aikakauden pienteollisuutta ja alkavaa modernismia, joka näkyi teollisten rakennusmateriaalien käyttönä.

4.1.2. kohde: Kuusela (n. 1930)

Kuuselan 1930-luvulla kiviseen metsärinteeseen ja pellon reunaan rakennettu asuin- ja talousrakennus Pikkukaaren varrella edustaa mäkitupia seurannutta omakotiasutusta. Kuusela on osa Pikkukaaren vanhempaa pienasutusalueetta.

4.1 alue: Pikkukaaren vanhempi pienasutus 1900–1930-luku

Vanhan paikallistien ja peltojen varren metsäsaarekkeen kolme pienasutustontin asuin- ja talousrakennukset kertovat vanhemman mäkitupa-asutuksen muuttumisesta omakotiasutukseksi 1900-luvun alkupuolella.

4.2 alue: Ahteentien vanhempi pienasutus 1930-luku

Jyrkän kalliorinteen juurelle, vanhan 1700-luvun maantien varteen rakennetut neljä pientalotonttia kertovat pihojen rakennuskannan muutoksista huolimatta rakennusajan kirkonkylän kasvusta ja kehityksestä.

4.3.2 alue: Varikon vanha varastoalue 1940-1959

Vanha varastoalue käsittää 1940- ja 1950-luvulla rakennettuja asevarikon kylmiä varstohalleja sekä autohalliin. Rakennukset ovat säilyneet pääosin alkuperäisessä asussa. Huolimatta uuden varikkoalueen rakentamisesta, on kaava-alueen länsireunalla säilynyt kokonaisuus, jossa alkuperäinen, metsäalueelle hajautettu rakenne on edelleen hyvin nähtävissä. Kokonaisuus on edustava osa aikakauden rakentamistapaa sekä sota-ajan historiaa paikallistasolla.

Luokka III

Maisemallisesti tai historiallisesti arvokkaat kohteet

Nämä ovat kohteita, joilla on historiallista arvoa ja ne ovat osa laajempaa kokonaisuutta tai ilmiötä. Tähän luokkaan on sijoitettu nuorempaa kulttuuriympäristöä tai vanhempia pihapiirejä, joiden rakennuskanta on uudistunut, mutta asuinrakennuksen perinteinen asema tiemaisemassa on säilynyt. Niiden pihapiireihin voi liittyä vanhempia osia, yksittäisiä rakennuksia. Kohteilla on erityistä merkitystä osana historiallista ilmiötä ja laajempien arvoalueiden osana. Kohteiden huomiointia kaavoituksessa voidaan harkita. Luokkaan on sijoitettu uudempaa rakentamista edustavat varikon 1980-luvun rakennukset, jotka muodostavat historiallisen jatkumon vanhalle varikkoalueelle.

Kolmannen luokan rakennuskohteita:

4.3.2. kohde: Oriveden varikon varastot (1940-/1950-I)

Kaava-alueella on kuusi Oriveden varikon 1940- ja 50-luvun varistorakennusta ja autohalli, jotka ovaonhajautettu metsäalueelle. Varistorakennukset on luokiteltu luokkaan III, niiden ja toiminnalliseen kokonaisuuteen kuuluvan autohallin muodostama aluekokonaisuus on luokiteltu luokkaan II.

Varastohallien puujulkisivut suojattiin ja ilmeisesti myös naamioitiin ilmavaaran vuoksi vernissan, tärpätin ja tervan sekoituksella.

4.3.3. Oriveden varikko (Oricopa), uusi varikkoalue (1982-83)

Uusi varikko muodostaa vanhan varikon keskelle oman kokonaisuuden ja käyttöhistorian kerrostuman, korjaamo, lämpökeskus, tykkihalli, jossa on käytetty ajalle tyypillistä teollisuusarkkitehtuuria, jonka yhtenäisiä piirteitä ovat räystäättömät tasakattoratkaisut ja julkisivun metalliprofiili. Alueen portiksi rakennettiin uusi parkkialue ja porttirakennus vuonna 2002.

4.6. kohde: Alava, Puuseppä Henttonen ja Puusepäntoimitus Henttonen Ky. (1950/1978)

Jälleenrakennuskauden omakotitalo ja kookas puusepäntoimitus edustavat ajan rakentamista ja pienteollisuutta.

4.1.3. kohde: Kotimäki (n. 1930)

Teollistuvan ja kehittyvän kirkonkylän pienasutus muuttui 1920-luvulla vuokratonttien mäkituvista

enemmän omakotiasutukseksi, joka sijoittui vanhojen tieyhteyksien varsille. Kivelän perinteisen mäkituvan viereen rakennettu Kotimäki edustaa muutoksista huolimatta rakentaminen ja materiaalien muutosta. Noppamainen, puolitoistakerroksinen, hienosahattuine panelein ja vaalein värein maalattu rakennustyyppi enteilee jo sodan jälkeen keksittävää rintamiestaloa. Pihaan kuuluu tyypillisesti vielä talousrakennus.

Osa aluekokonaisuutta: Pikkukaaren vanha pienasutus.

4.2.2. Santapakka (n. 1930)

Omakotiasutus jatkoi maatalouden mäkitupien perinnettä sijoittumalla mäkirinteisiin vanhojen tieyhteyksien varsille. Kuvassa Santapakka vanhan maantien varrella. Kivijalka ja hirsirunko vaihtuvat Santapakassa betonilaattaan ja rankorakenteeseen, ensimmäinen omistaja oli muistitiedon mukaan rautateiden asemamies.

Osa aluekokonaisuutta: Ahteentien vanha pienasutus.

6 Lähteet

Historialliset kartat:

Oriveden ja Pehulan isojakokartta, Nathan Lilius 1778-1779, karttaosat 13:/ e ja f, KA.

Pitäjänskartta 1840-I, KA.

Bastman, isonjaon täydennys 1900, KA.

Lähde Oriveden ja Pehulan kylän (Uusjako)uudistuskartta. Tilukset mitattu 1921, pyykitetty 1928-31, maanmittausinsinööri J.A.Härmälä. KA.

Peruskartat 1:20 000 vuosilta 1957, 1977, 1986. MML.

Pohjakartta 2014, Oriveden kaupunki.

Kohteiden historialliset kartat:

Varikon maiden pakkolunastuskartta v. 1942, kirjassa Lammi Esko Oriveden asevarikko, 2003.

Likimääräinen karttapiirros Ip:n asevarikko alueelta Orivedellä 12.7.1940. Kartta kirjassa Lammi Esko, Oriveden asevarikko, 2003.

Kirjallisuus:

Ajo Reino, Tampereen liikennealue, 1942.

Iltanen Jussi, Radan varrella, Suomen rautatieliikennepaikat, Viro 2010,

Martti Välikangas 1893-1973 arkkitehti, Abacus ajankohta 4, Suomen rakennustaiteen museon monografisarja, Helsinki 1993.

Pohjonen Erkki, Oriveden sanomat, 70 vuotta mukana tapahtumissa, 1996.

Palmu Pentti, Asevarikko 6, Joka uurre ja poraus 1940-1990, Pieksämäki 1991.

Savisaari Unto, Sinisalo Uuno, Tampereen seudun kuvia, Tampere-seura 1948.

Inventoinnit:

Luoto Kalle, Pirkanmaan historiallisesti merkittävät tiet, karttaselvitys, Pirkanmaan maakuntamuseo 2011.

Museoviraston rakennuskortit 1988-89. Oriveden kaupunki.

Teivas Eija, Kumpuja ja kivinavettoja, Oriveden kulttuuriympäristöohjelma. Oriveden kaupunki 2003.

Vasko Tiina, Oriahde-Lehdistö-Varikko asemakaava-alueen arkeologinen inventointi, Pirkanmaan maakuntamuseo 2012.

Painamattomat lähteet:

Oriveden asevarikon rakennusten sähkö-, ilmastointi-, lämpösaneeraussuunnitelmia 1980- ja 1990-luvulta. Oriveden kaupungin arkisto.

Ulla-Riitta Kauppi, Museoviraston raporttiluonnos ja rakennuslistaus Oriveden asevarikon rakennuksista v. 2006. Erikoistutkija Jarkko Sinisalo luovuttanut 26.09.2014 inventoijan käyttöön. Museovirasto.

Asunto Oy Hongikko, Hallituksen pöytäkirjat 1954-57 ja rakennus- ja detaljipiirustukset, Asunto-osakeyhtiö Hongikon arkisto.

Lyhenteet:

KA. = Kansallisarkisto

MML = Maanmittauslaitos

Liitteet:

Liite 1. taulukko: Inventoidut kohteet, aluekokonaisuudet ja kulttuurihistoriallinen arvoluokka

Liite 2. kartta: Inventoidut kohteet, aluekokonaisuudet ja kulttuurihistoriallinen luokitus

Liite 3. kartta: Inventoidut kohteet ja aluekokonaisuudet

Liite 4. kartta: Rakennusikäkartta

Liite 5. kartta: Rakennusikäkartta ja tiestön kehitys